

ERON JÄLKEINEN ISYYS JA
VANHEMMUUDEN TUKEMINEN ISIEN
KERTOMUKSISSA

Tuija Parikka

Pro gradu -tutkielma

Kasvatustiede/Sosiaalityö

Kasvatustieteiden/Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Kevät 2014

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Parikka, Tuija. Eron jälkeinen isyys ja vanhemmuuden tukeminen isien kertomuksissa. Kasvatustieteen ja sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Ohjaajat: Marjo Kuronen ja Satu Perälä-Littunen. Kevät 2014. 110 sivua + 4 liitettä.

Tutkimuksessa selvitetään, millaisena eron jälkeinen isyys ja vanhemmuuden tukeminen näyttäytyvät isien kertomuksissa. Isien näkökulman tarkasteleminen on tärkeää siksi, että heidän kokemuksensa ovat jääneet vähäiselle huomiolle aikaisemmissa eron liittyvissä tutkimuksissa. Lisäksi isien vanhemmuuden tuen tarpeita ei ole selvitetty aikaisemmissa tutkimuksissa.

Tutkimus on luonteeltaan narratiivinen, mikä näkyy niin aineiston keruutavassa kuin aineiston analyysissä. Aineisto koostuu kymmenelle eronneelle isälle tehdystä kerronnallisesta teemahaastattelusta, joista on narratiivisen analyysin avulla muodostettu kronologisesti eteneviä tarinoita. Kaikkiaan tarinoita tuli yksitoista, sillä yhdellä isällä oli kerrottavanaan kaksi tarinaa. Vanhemmuuden tukemista tutkimuksessa tarkasteltiin sisällönanalyysin kautta.

Tarinoita tarkasteltiin muutos-pysyvyys ja aktiivinen-passiivinen toimijuus -vastaparien kautta. Tarkastelu osoitti isyyden pysyneen suurimmassa osassa tarinoista samankaltaisena erosta huolimatta. Vastaparien kautta muodostui neljä tarinatyyppeä: isyyden puolustustarinat, uuteen elämään ja isyyteen sopeutumistarinat, kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinat sekä erilaisen isyyden rakennustarinat. Tarinoissa esiin tulleita tuen tarpeita olivat puolestaan elämän jatkumiseen ja yksin pärjäämiseen, eron käsittelyyn, lapsen hoitoon ja kasvatukseen sekä yhteistyövanhemmuuteen saatu ja kaivattu tuki. Isät kokivat saaneensa tai tarvitseensa kaikkia sosiaalisen tuen muotoja niin informaaleilta kuin formaaleilta tahoilta. Poikkeuksena tähän oli arviointituki, jota kaivattiin vain viranomaisilta. Lisäksi siinä, millaista tukea keneltäkin odotettiin, oli hieman eroja.

Tutkimuksen perusteella voi todeta, että eron jälkeinen isyys muodostuu isän oman toimijuuden lisäksi suhteessa lapsen äitiin, mikä omalta osaltaan määrittää eron jälkeisiä isyyskertomuksia. Lisäksi isyys linkittyy yksilöön ja hänen hyvinvointiinsa. Isyyden eri puolien toteutuminen parhaalla mahdollisella tavalla eron jälkeen näyttää edellyttävän sekä isän henkilökohtaista hyvinvointia että sujuvaa yhteistyövanhemmuutta. Nämä kaksi asiaa tulisi huomioida eron jälkeisen isyyden tukemisessa, jossa niin formaaleilla kuin informaaleilla tahoilla on oma roolinsa.

Avainsanat: ero, isyys, vanhemmuuden tukeminen, yhteishuoltajuus, narratiivisuus

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
2 MONIMUOTOINEN ISYYYS.....	8
2.1 Isyyden monet puolet	8
2.2 Isyyden muutos miehisestä auktoriteetista uuteen isyyteen.....	11
2.3 Yhteishuoltajuus tavoitteena eron jälkeen	15
2.4 Isyyden mahdolliset muutokset eron jälkeen	17
2.5 Lapsen kanssa vietetty aika.....	20
3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN ERON JÄLKEEN	23
3.1 Sosiaalinen tuki ja sosiaalinen verkosto.....	23
3.2 Sosiaalisten suhteiden muuttuminen	26
3.3 Vanhemmuuden tukeminen eron jälkeen.....	28
3.4 Eronneen isän sosiaalinen verkosto	31
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	34
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	34
4.2 Narratiivinen näkökulma kokemusten tutkimisessa.....	35
4.4 Kerronnallinen teemahaastattelu	41
4.5 Aineiston analyysi	43
4.6 Tutkimuksen eettisyys.....	47
5 ERON JÄLKEISEN ISYYDEN TARINAT	52
5.1 Tarinoiden tyypittely.....	52
5.2 Isyyden puolustustarinat.....	56
5.3 Uuteen elämään ja isyyteen sopeutumistarinat	62
5.4 Kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinat	65
5.5 Erilaisen isyyden rakennustarinat	69
6 VANHEMMUUDEN TUEN TARPEET JA SAATU TUKI.....	75
6.1 Tuki elämän jatkumiseen ja yksin pärjäämiseen.....	75
6.2 Eron käsittely ja siihen saatava tuki	79
6.3 Tuki lapsen hoitoon ja kasvatukseen.....	84
6.4 Yhteistyövanhemmuuden sujumiseen kaivattu tuki.....	87
6.5 Sosiaalinen tuki ja tuen lähteet.....	91

7 JOHTOPÄÄTÖKSET	96
LÄHTEET	104
LIITTEET	111
Liite 1 Haastattelupyyntö	111
Liite 2 Haastattelurunko	112
Liite 3 Tyyppitarinoiden ominaisuudet	114
Liite 4 Isyyden tuen tarpeet eron jälkeen	115

1 JOHDANTO

Opintojen syvetessä minua on alkanut kiinnostaa entistä enemmän sukupuolten tasa-arvokysymykset ja kulttuurissamme hitaasti tapahtuvat näkökulmamuutokset. Olen molemmissa pääaineissani, kasvatustieteissä ja sosiaalityössä, pohtinut sukupuoliroolien, -käsitusten ja -järjestysten tuottamia mielikuvia naisten ja miesten ominaisuuksista ja heidän paikastaan yhteiskunnassa sekä tarvetta tällaisten käsitusten muuttamiseen. Yksi näkökulma, johon olen kiinnittänyt opinnoissani huomiota, on kulttuurissamme vallalla olevat käsitykset sukupuolittuneesta hoivasta ja huolenpidosta. Vaikka isien ja äitien roolit perheessä ovat lähentyneet toisiaan, niin silti kulttuurissamme on vallalla jonkinlainen äiti-mytti. Äitien päävastuuta etenkin pienten lasten hoidossa korostetaan edelleen, minkä takia äitejä rohkaistaan jäämään pienten lasten kanssa kotiin. Äitien on katsottu olevan sekä universaalilta että biologiselta perustaltaan parempia lasten hoidossa kuin isien, ja muodostavat lapsen kiintymyssuhteen jo varhaisessa vaiheessa (Hokkanen 2005, 94). Tästä huolimatta viime vuosikymmeninä on kiinnitetty entistä enemmän huomiota isyyteen, isien merkitykseen lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä heidän osallisuuteensa lapsen hoidossa, mitkä kertovat muuttuvista käsityksistämme hoivan ja huolenpidon suhteen (ks. Mykkänen & Aalto 2010, 76).

Isyystutkimuksessa kasvavana trendinä on ollut miesten omien kokemusten ja näkemysten tutkiminen. Isien ääni ja kokemukset ovat korostuneet etenkin 2000-luvulla tehdyissä tutkimuksissa, joiden teemat ovat olleet hyvin monipuolisia isäksi tulemisen ja isänä toimimisen näkökulmista aina vanhemmuuden tasa-arvoon ja isyyden haasteisiin liittyen. Vaikka isyys on ollut monipuolisin tutkimuskohde miestutkimuksen piirissä, niin silti on olemassa isyyteen liittyviä teemoja, joita aiemmissa tutkimuksissa ei ole paljoa käsitelty. Yksi näistä isyystutkimuksen katvealueista on eron jälkeinen isyys. Se, missä isien omat kokemukset ja ääni ovat korostuneet muussa isyystutkimuksessa, on eron jälkeistä isyyttä tutkittu enimmäkseen muista näkökulmista käsin. (Mykkänen & Aalto 2010, 10–11, 76.) Kansainvälisesti vahva näkökulma on ollut isän mukana tai poissaolon vaikutus lapsen elämään ja lapsen erilaisiin taitoihin, kuten akateemiseen menestykseen, sosiaalisiin taitoihin ja itsetuntoon. Lisäksi läheisen isä–lapsi-suhteen on katsottu olevan positiivisesti yhteydes-

sä lapsen hyvinvointiin sekä vähentävän lapsen ulkoisia ja sisäisiä ongelmia. (Amato & Gilbreth 1999, 557; Hokkanen 2005, 10–11, 102.) Eron jälkeistä isyyttä on tutkittu jonkin verran myös lasten vuoroasumisen, erilaisten yksinhuoltaja ja yhteishuolto vertailujen sekä eroisien lapsiin sitoutumisen kautta (Ks. Mykkänen & Aalto 2010, 69–72). Isien oma ääni on tullut puolestaan esiin vain muutamissa opinnäytetöissä, joissa on tutkittu aineistolähtöisesti isien esiin nostamia kokemuksia isyydestä eron jälkeen (esim. Järvinen 2012; Plihtari 2010).

Eron jälkeistä isyyttä olisi syytä tutkia tarkemmin eri teemojen valossa. Itse haluan nostaa esiin vanhemmuuden ja sitä kautta isyyden tukemisen teemat, sillä eron jälkeisen isyyden tukemista ei ole tarkasteltu kovinkaan syvällisesti aikaisemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Dorethy, Kouneski & Ericson (1998) tyytyvät toteamaan, että isyyteen vaikuttaa äitiyttä enemmän perheessä olevat kontekstuaaliset ja yhteisölliset tekijät, joiksi he mainitsevat äidin odotusten ja käyttäytymisen, yhteishuoltajuuden laadun, taloudellisten tekijöiden ja työllisyysmahdollisuuksien lisäksi kulttuuriset odotukset ja sosiaalisen tuen. Heidän mukaansa isien on oltava itse aktiivisempia isän roolissaan ja omata hyviä vanhemmuustaitoja säilyttääkseen vastuullisen suhteen lapsiinsa silloin, kun nämä kontekstuaaliset tekijät eivät tue isän ja lapsen suhdetta. Eniten isän oma sitoutuminen ja aktiivisuus korostuvat silloin, kun hän ei asu lapsensa kanssa. Tästä johtuen isyyttä uhkaavat todelliset esteet avioliiton ulkopuolella. (Dorethy ym. 1998, 278, 289–290.) Aikaisemmissa tutkimuksissa on ilmaistu huoli eron jälkeisestä isyydestä lähinnä lapsen tarpeiden toteutumisen näkökulmasta. Vaikka isien osuutta pienten lasten elämään osallistumisesta on alettu korostaa entistä enemmän, niin siitä huolimatta yhä useampi isä asuu lapsistaan erillään eron jälkeen (Skevik 2006, 114). Tutkimuksissa on tuotu esiin etävanhempien epätasa-arvoinen asema ja huonot mahdollisuudet osallistua aktiivisesti lastensa elämään, mutta sille ei juurikaan ole esitetty ratkaisuehdotuksia. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole tuotu esiin isien omaa näkemystä vanhemmuutensa tuen tarpeista eron jälkeen.

Edellä esitettyjen syiden takia eron jälkeinen isyys tuntuu ajankohtaiselta ja enemmän tarkastelua vaativalta aiheelta. Tässä tutkimuksessa haluan keskittyä isien omiin kokemuksiin ja ajatuksiin eron jälkeisestä isyydestä ja vanhemmuuden tukemisesta. Lähestyn näitä teemoja narratiivisuuden kautta, sillä haluan antaa isille mahdollisuuden kertoa kokemuksis-

taan omin sanoin. Tarkoitukseni onkin selvittää sitä, millaisena eron jälkeinen isyys ja sen tukeminen näyttäytyvät isien omista kertomuksista. Tällä tavoin pyrin saamaan selville sitä, millaisena isät näkevät isyytensä ja millä tavalla he kuvaavat vanhemmuutensa tuen tarpeita parisuhteen päättymisen jälkeen. Ymmärrän isyyden sosiaalisesti rakentuvana monimuotoisena ilmiönä, josta neuvotellaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, minkä takia se on myös altis muutoksille. Isyys jäsentyy suhteessa isän omaan kokemukseen isyydestään, isä-lapsi-suhteeseen ja lapsen elämässä oleviin muihin henkilöihin, minkä takia se voi saada erilaisia muotoja ja siinä voi esiintyä eri puolia joko yhdessä tai erikseen miesten, lasten ja perheen elämäntilanteesta riippuen. (Ks. Huttunen 2001; Dorethy ym. 1998; Korhonen 1999.) Vanhemmuuden tukemisen ymmärrän puolestaan sosiaalisena tukena ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa tuen antaminen voi näkyä eri tavoin joko materiaalistien hyödykkeiden ja palvelujen antamisena tai tiedon, tunteiden ja palautteen jakamisena (House 1981, Kahn & Antonucci 1980).

Tutkimukseni rakentuu siten, että johdannossa olen pyrkinyt perustelevaan ja kuvaamaan tutkimusaiheeni sekä -tehtäväni. Kaksi johdantoa seuraavaa lukua puolestaan tarkentavat valitsemieni näkökulmia ja käsitteitä, isyyttä ja sosiaalista tukea. Toisessa luvussa kuvaan tarkemmin isyyteen liittyvää näkemyksellistä muutosta sekä eron tuomia haasteita ja mahdollisuuksia isyydelle. Kolmannessa luvussa puolestaan kerron tarkemmin vanhemmuuden tukemisesta sekä sosiaalisen tuen ja sosiaalisten suhteiden käsitteiden että eron tuomien tuen tarpeiden ja tuen saanti mahdollisuuksien kautta. Neljännessä luvussa esittelen teoreettis-metodologisen lähestymistapani eron jälkeisen isyyden tutkimiseen, pohdin eettisiä kysymyksiä sekä kuvailen tutkimukseeni osallistuneita isiä että heidän haastattelemistaan. Luvuissa viisi ja kuusi kuvaan tutkimukseni tuloksia. Luvussa seitsemän puolestaan kokoon keskeiset tutkimustulokset ja pohdin sekä tutkimusprosessia, tutkimuksen luotettavuutta että sitä, mitä saadut tulokset kertovat eron jälkeisestä isyydestä ja sen tukemisesta.

2 MONIMUOTOINEN ISYYYS

2.1 Isyyden monet puolet

Jokaisella meistä on oma käsityksemme isyydestä ja siitä mitä se pitää sisällään. Liitämme isyyden osaksi perhettä ja miehen vanhemmuusstatusta, mutta myös miehen toimintaa vanhempana. Miehen vanhemmuusstatukseen viitatessamme tarkoitamme yleensä biologista isyyttä. Laajentuneen ja rikkoutuneen perhekäsityksen takia voimme käsittää sillä myös niiden miesten aseman perheessä, jotka toimivat sosiaalisina isinä lapsille, jotka eivät ole heidän biologista jälkikasvuun. Lisäksi voimme käyttää isyys käsitettä viitatessamme miesten toimintaan vanhempana tai laajemmin ajateltuna miesten osallistumista vanhemmuuteen, millä tarkoitamme isien vuorovaikutusta lastensa kanssa sekä heidän kontrolloimista. (Pleck 2010, 28–29.)

Huttusen (2001, 57) isyyden eri muotojen jaottelussa tulee esiin sekä miehen vanhemmuusstatus ja sen asettamat velvoitteet että isän toiminta. Huttunen (1993) jakaa isyyden biologiseen, juridiseen, psykologiseen ja sosiaaliseen isyyteen. Isyydestä puhuttaessa ensimmäisenä tulee mieleen biologinen isyys, joka sitoo isän lapseensa perintötekijöiden kautta. Tällöin isän ja lapsen välillä on biologinen yhteys ja perinnöllinen suhde. (Huttunen 1993, 7.) Huttusen (2001) mukaan biologisen isyyden rinnalle on noussut muita tapoja määrittellä isyyttä, joissa isä–lapsi-suhde määrittyy muilla tavoin kuin pelkällä perinnöllisellä siteellä. Biologinen side lapseen ei vielä määritä millään tavalla isän ja lapsen suhdetta tai isän velvollisuuksia lapseensa nähden vaan kertoo pelkästään lapsen ”alkuperän”. (Huttunen 2001, 57–59.)

Mesiäislehto-Soukan (2005) mukaan biologisella isyydellä on juridisen isyyden määrittelyssä tärkeä merkitys. Biologinen isä saa nimittäin suoraan juridisen aseman ollessaan avioliitossa, jonka aikana lapset syntyvät. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 20.) Siinä missä biologiseen isä–lapsi-suhteeseen kytkeytyy niin vanhempana olon oikeudet ja velvollisuudet, esimerkiksi uusperheissä tilanne on toinen (Ritala-Koskinen 2001, 55). Juridiseksi isäksi voi kuitenkin tulla avioliiton isyysolettaman lisäksi tunnustamalla tai vahvistamalla

isyytensä sekä adoption nojalla. Lain edessä miehen yhteiskunnan antamat oikeudet ja velvollisuudet lapseen nähden määrittyvät vasta juridisessa isyydessä. (Huttunen 2001, 60–62.) Perhesuhteiden juridisen ulottuvuuden keskeisin kysymys onkin se, miten lainsäädännössä määritellään lapsen ja vanhemman välisen suhteen oikeudet ja velvollisuudet (Ritala-Koskinen 2001, 56). Juridisella isällä on vanhemmuuden lisäksi huoltajuus- ja elatusvelvollisuus, jolloin miehen juridinen isyys on täysivaltaista. Eron jälkeen juridiseen isyyteen voi lisätä myös tapaamisoikeus- ja asumiskysymykset. Juridinen isyys tarkoittaa hyvin pitkälti isän juridisesti määriteltyä vastuuta lapsesta ja hänen hyvinvoinnista. (Huttunen 2001, 60–62; Taskinen 2001, 24–25.) Juridinen isyys ei aina kuitenkaan näy käytännössä.

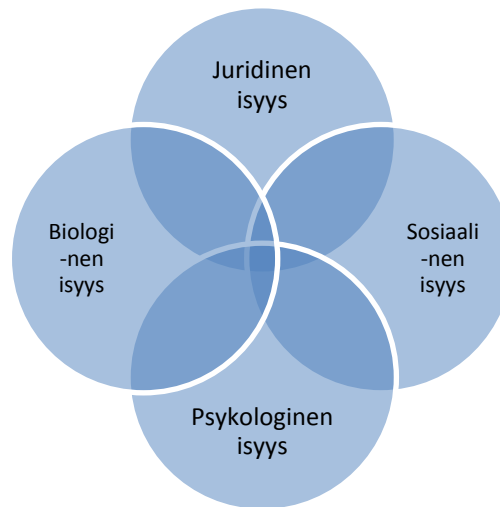
Isyys alkaa Huttusen (2001) mukaan toteutua, kun mies viettää aikaa yhdessä lapsensa kanssa, he ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja muut ihmiset alkavat mieltää miehen lapsen isäksi. Tällöin isyydestä voidaan puhua sosiaalisesti määrittyvänä ilmiönä. Kun isä viettää aikaa ja jakaa arjen lapsensa kanssa sekä antaa hänelle hoivaa ja huolenpitoa, alkavat sosiaalisen isän ehdot täyttyä. (Huttunen 2001, 60.) Sosiaalisella vanhemmuudella Ritala-Koskinen (2001) tarkoittaa toimintaa ja huolenpitoa, jota vanhemmat osoittavat lapsilleen. Kyse onkin vanhemman huolenpitovelvoitteiden käytännöllisestä toteutumisesta. Lapsen ja vanhemman suhde on heidän välistä vuorovaikutuksellista toimintaa, jota molemmat ovat omalta osaltaan rakentamassa. (Ritala-Koskinen 2001, 58.) Dorethyn ym. (1998, 278) mukaan isyys on sosiaalinen konstruktio, sillä sitä tehdään ja siitä neuvotellaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ritala-Koskinen (2001, 55) mukaan vanhempana toimimisen velvollisuudet eivät ole luonnostaan selviä esimerkiksi uusperheessä, vaan ne tulevat arvioiduksi vasta arjen käytännöissä.

Isä-lapsi-suhteen sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus ovat tiiviisti toisiinsa kietoutuneita. Näissä ulottuvuuksissa on monella tavalla kyse lapsen ja vanhemman keskinäisistä suhteista ja vuorovaikutuksesta (Ritala-Koskinen 2001, 58). Tästä johtuen ”sosiaalisen ja psykologisen isyyden raja on joskus häilyvä” (Mesiäislehto-Soukan 2005, 21). Psykososiaalisessa perinteessä puhutaan psykologisesta isyydestä, jolloin isän ja lapsen välille syntyy kiintymyssuhde. Tässä suhteessa lapsi pitää miestä isänään, on häneen kiintynyt ja saa hänestä turvaa. Lisäksi lapsi kokee isänä pitämänsä miehen olevan hänen käytettävissään arjen ongelmissa. Toisaalta miehen kannalta psykologinen isyys voi näkyä siten, että mies

haluaa hoivata, suojella, auttaa ja tukea lasta. Lisäksi psykologisella isällä on lapsen kasvatukseen liittyvää arvovaltaa. Psykologisen isyyden voidaan ajatella liittyvän isäsuhteen tunnepohjaiseen ja kiintymykseen perustuvaan puoleen. Isä on tällöin enemmän kuin vain mekaanisesti arjessa mukana oleva vanhempi. Hän on viisas kasvattaja, joka on kiinnostunut lapsensa ajatusmaailmasta. (Huttunen 2001, 64; 1993, 7; Ritala-Koskinen 2001, 58.)

Näiden eri määritelmien kautta isyydellä voidaan ajatella olevan erilaisia puolia, jonka takia lapsella voi joissain tilanteissa ajatella olevan useampi kuin vain yksi isä. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen biologinen isä ei solmi syvempää suhdetta lapsensa äitiin, ei ota vastuuta syntymättömästä lapsestaan tai lapsen äiti ei halua biologisen isyyden tunnustamista. Lapsen äiti voi tavata uuden miehen, jonka kanssa hän myöhemmin solmii avioliiton. Tällöin uusi puoliso voi adoptoida lapsen omakseen, jolloin hänestä tulee lapsen juridinen isä. Lisäksi jos tämä avioliitto päättyy eroon, ja äiti aloittaa uuden seurustelusuhteen, niin tästä miehestä voi tulla vähitellen sosiaalinen isä lapselle. (Huttunen 2001, 63) Lapsen ja vanhempien joutuessa eroon toisistaan (avio/avoerot, lasten huostaanotot, adoptoitavaksi antamiset) syntyy uusia sosiaalisia, psykologisia ja mahdollisesti juridisiakin suhteita ilman biologista sidettä (Ritala-Koskinen 2001, 59).

Vaikka nämä isyyden eri puolet voivat esiintyä toisistaan riippumatta tai erilaisina yhdistelminä, niin ne voivat myös yhteen sopia mieheen. Tällöin isyyden eri puolet näyttäytyvät yhdessä kokonaisvaltaisena isyytenä. Mesiäislehto-Soukka (2005) määrittelee isyyden biologiseksi, juridiseksi, sosiaaliseksi ja psykologiseksi isyydeksi. Hänen mukaan isyyden eri puolet yhdistyvät ydinperheessä luontevalla tavalla. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 22.) Toisin sanoen hän määrittää isyyden perinteisellä tavalla, jolloin kaikki neljä isyyden eri puolta kiinnittyvät yhteen mieheen. Olen koonnut Huttusen (2001, 57–65) esittelemät isyyden eri puolet alla olevaan kuvioon (kuvio 1.), joka mielestäni kuvaa hyvin isyyttä eri puolien kokonaisuutena.

Kuvio 1. Isyyden eri puolet

Aallon (2012, 23–24) mukaan isä -käsite on moniselitteinen, koska sillä voidaan tarkoittaa niin siittäjää kuin huoltajaa, mutta myös sellaista miespuolista henkilöä, jolla on jonkinlainen suhde lapseen. Tässä tutkimuksessa tarkoitetaan isällä kuitenkin lapsen biologista isää, jolla on myös juridinen, sosiaalinen ja psykologinen suhde lapseensa.

2.2 Isyyden muutos miehisestä auktoriteetista uuteen isyyteen

Isyystutkimus on kasvanut julkisen isyyskeskustelun ja suomalaisen isyyspolitiikan laajenemisen myötä 1990-luvulta lähtien, jonka jälkeen isyyttä on tutkittu Suomessa melko paljon ja monipuolisesti. Isyyden tutkimuksen tärkeyttä on korostettu monista eri syistä. Isyyden on nähty olevan olennainen asia niin lapsen kasvun ja kehityksen kuin miesten elämän, identiteetin ja hyvinvoinnin kannalta. Lisäksi sukupuolten tasa-arvo ja sen puutteet ovat nostaneet isyyden tutkimuksen tarpeelliseksi. (Mykkänen & Aalto 2010, 76.) Isyystutkimuksessa on kiinnitetty huomiota isän kasvavaan merkitykseen lapsen hoidossa ja huolenpidossa. Korhonen (1999, 232) on havainnut tutkiessaan isyyden muutosta, että samalla kun naisten asema yhteiskunnassa on muuttunut, on sukupolvien välinen muutos vanhemmuuden osalta kohdistunut selvemmin miehiin. Isien roolin sanotaan olevan muuttunut perinteisestä perheen elättäjä isästä kohti monimuotoisempaa ja perheen arkeen aktiivisemmin osallistuvaa isyyttä. Siinä missä isien roolit ovat muuttuneet ovat myös heille asetetut

perhe-elämän odotukset lisääntyneet. Isien odotetaan osallistuvan kotitöihin ja lastenhoitoon samalla tavalla kuin äitien. Tällaista isyyden perhesuuntautuneisuutta onkin pyritty vahvistamaan erilaisilla perhepoliittisilla muutoksilla perhevapaajärjestelmiseen ja rahalliseen tukimuotoineen (Huttunen 2001, 195).

Isyyteen linkittyvien eri puolten lisäksi isyystutkimuksessa on löydetty erilaisia isyystyyppejä, joiden on ajateltu kuvastavan hyvin myös isyyden kehitystä ja isyystutkimuksen suuntauksia (ks. Mesiäislehto-Soukka 2005; Huttunen 1999; Korhonen 1999). Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka isyyttä kuvataan isätyyppinä vallalla olleen ajan mukaan niin sekä ”ennen vanhaan” että tänä päivänä on olemassa erilaisia isiä, jotka toteuttavat isyyttään eri tavoin. Isätyypit kuvaavat ehkä ennemminkin isyyden toteuttamisen tapojen kirjoa, joista tietyt tyypit ovat olleet selkeämmin nähtävissä tiettyinä aikoina sekä kulttuurissamme että perhepolitiikassamme.

1950-luvulla isät olivat yleensä melko kaukana lastensa arjesta ja heillä oli sekä lapsiin että naisiin nähden asemallista valtaa (Korhonen 1999, 232). Huttunen (1993, 2001) on nimenyt tämän isyystyyppin perinteiseksi isyydeksi, kun taas Korhonen (1999) kirjoittaa kuvaessaan saman kaltaista isyyttä miehisistä auktoriteeteista. Perheessä, jossa miehen auktoriteetti korostuu sekä sukupuolten työnjako että heidän välinen hierarkia, ovat selkeitä. Lastenkasvatus ja arjesta huolehtiminen ovat tällöin naisen vastuulla, miehen ollessa perheen pää, jolla on kurinpitovaltaa. (Korhonen 1999, 152–154.) Huttusen (1993) mukaan tällaisen perinteisen auktoriteetti- ja elättäjäisän rinnalle on tullut erilaisia tapoja toteuttaa isyyttään. Siinä missä perinteinen isyys määrittyi enemmän ympäristöä hallitsevasta ja menestyvästä miehisyyskäsitelmästä, uudemmissa isyyskäsitelmissä korostuu miesten sitoutuminen vanhemmuuteen ja kotiin (Huttunen 1993, 9; Korhonen 1999, 232).

70-luvulta lähtien isyydessä alkoi tapahtua muutoksia, jolloin perinteisen isän rinnalle ilmaantui äitiä avustava isä. Äitiä avustava isä on kiinnostunut isyydestään laajemmin ja syvemmin kuin aikaisemmin, jonka takia hän osallistuu enemmän myös lastenhoitoon. Avustava isä mielletään kuitenkin lähinnä äidin apulaiseksi ja henkiseksi tueksi, mikä kertoo äidin aseman säilymisestä vahvana niin kotitöissä kuin lastenhoidossa. Avustavalla isällä on

monia tapoja olla yhdessä lasten kanssa, vaikka pääasiassa heidän yhdessäolonsa liittyy tekemiseen. (Huttunen 1993, 9.)

Korhosen (1999) luonnehdinta toiminnallisista isistä on lähellä Huttusen (1993) avustava isä -tyyppiä. Korhonen (1999) kuvaa toiminnalliseksi isäksi sellaista miestä, joka viettää lapsensa kanssa paljon aikaa esimerkiksi harrastusten parissa. Toiminnalliselle isälle aktiivinen yhdessäolo ja tekeminen ovat tärkeämpää kuin kotikeskeinen vastuullisuus, jolloin päävastuu arjen toimivuudesta jää äidille. (Korhonen 1999, 150–151.) Korhonen (1999) on sitä mieltä, että hänen esittämä vastuuta korostava isä -tyyppi on myös lähellä Huttusen (1993) kuvausta avustavasta isästä. Hän on tätä mieltä siksi, että vastuuta korostavat isät pyrkivät osallistumaan kotitöihin sekä jakamaan vastuuta lastenhoidosta ja -kasvatuksesta. Sukupuolten työnjaon tasapainoisuuden, rajojen asettamisen ja vanhempien lasten kasvatustavustaan lisäksi vastuuta korostavat isät painottavat myös lasten omaa vastuuta lasten varttuessa. (Korhonen 1999, 145–148.) Korhosen (1999) luonnehtimien isätyyppien voi ajatella olevan kaksi eri mahdollista kehityssuuntausta Huttusen (1993) avustavasta isästä. Huttusen (1993) esittelemästä avustavasta isästä tulee mieleen pikkulasten isä, kun taas Korhosen (1999) vastaavista isätyypeistä välittyy enemmän kouluikäisten lasten isän toiminta. Näistä kaikista isätyypeistä välittyy kuitenkin miesten sitoutuminen isyyteen ja lasten kasvatukseen osallistuminen äidin rinnalla.

90-luvulta lähtien mies- ja isätutkimuksessa alkoi ilmaantua käsite ”uusi isä”, joka pyrki täysimääräiseen isyyteen. Isyyden alettiin katsoa olevan entistä tärkeämpää sekä miehen henkiselle kasvulle että aikuistumiselle, mutta myös sille, että lapsi tarvitsee yhtä paljon molempia vanhempiaan. Uusi isä haluaa, että hänellä on muodollisesti ja tosiasiallisesti yhtäläinen vastuu sekä kotitöistä että lasten hoidosta ja kasvatuksesta kuin lasten äidillä. Tällä tavoin ajateltuna isä voi jäädä pois töistä toteuttaakseen velvollisuuksiaan vanhempana koti-isänä. (Huttunen 1993, 9.) Korhonen (1999) kutsuu tutkimuksessaan isää, joka laittaa perheen ja isyytensä kaiken muun edelle, poikkeuksellisen ”äidilliseksi” isäksi. Hänen tutkimuksessaan yksi isä edusti lasten ja kodin hoitoon kokonaisvaltaisesti osallistuva isää, jonka puheesta välittyi hoivaava ja tasavertainen suhde lapsiinsa. (Korhonen 1999, 155–159.)

Näiden isyyden eri toteuttamistapojen lisäksi isä saattaa olla myös niin sanottu ”poissaoleva isä”. Poissaololla tarkoitetaan isän psykologista etäisyyttä lapsiin eli sitä, että isä saattaa olla fyysisesti paikalla, muttei muuten perheen lähestyttävissä. Poissaoleva isyys lienee harvoin harkittua tai edes tiedostettua. Paremminkin voidaan puhua ”poikamiesisistä”, jotka eivät jaksakaan kasvaa aikuisiksi siinä mielessä, että he alkaisivat ottaa vanhemmuuden edellyttämää vastuuta toisesta ihmisestä. (Huttunen 1993, 8.) Poissaolevan isän lisäksi isä saattaa olla lastensa tukena vain tarvittaessa. Korhosen (1999, 148–150) mukaan tällainen taustalla tukija isä on eriytynyt siinä määrin lastensa elämästä, että molemmilla on omat harrastuksensa ja touhunsa, päävastuu lasten kasvatuksesta on äidillä ja muuten tärkeimmät läksyt opettaa elämä sinänsä.

Korhonen (1999, 144) on sitä mieltä, etteivät isät toimi lastensa kanssa vain yhdellä tavalla vaan heidän toimintansa myötäilee lasten yksilöllisiä vaatimuksia, ikää ja sekä isän omaa elämäntilannetta. Mesiäislehto-Soukan (2005) mukaan isyys on puolestaan turvallisuuden luomista, mikä merkitsee niin henkistä kehittymistä kuin itsetunnon vahvistumista. Isyyteen kuuluva vastuu kasvattaa miestä isänä, mikä lisääntyy myös lasten kasvaessa. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121.) Molemmissa isyyden rakentumisen tulkinnoissa isyyden keskiössä on isän ja lapsen suhde. Ydinperheessä isyyttä määrittää usein myös sukupuolten välinen työn-, vastuun- ja vallanjako. (Korhonen 1999, 144, 232).

Ymmärrän isyyden monimuotoisena ilmiönä, joka perustuu sekä miehen omaan kokemukseen isyydestä että isä–lapsi-suhteeseen. Lisäksi käsitykseni mukaan isyys voi saada erilaisia muotoja (ns. tyyppejä) ja siinä voi esiintyä eri puolia joko yhdessä tai erikseen miesten, lasten ja perheen elämäntilanteesta riippuen. Isyys ei kuitenkaan ole jatkuva tai pysyvä ominaisuus vaan sitä tehdään ja siitä neuvotellaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jonka takia se on altis myös muutoksille (ks. Dorethy ym. 1998, 278).

2.3 Yhteishuoltajuus tavoitteena eron jälkeen

Nykyään isyyteen nähdään olevan enemmän vaihtoehtoja niin ydinperheessä kuin eron jälkeenkin. Ennen isän merkityksen korostamista ja lainsäädännön muutoksia lapsen huoltajuutta ei voinut jakaa, vaan se annettiin toiselle vanhemmalle. Monessa tapauksessa tämä tarkoitti sitä, ettei isien tarvinnut taloudellisesti tukea ensimmäisen avioliittonsa lapsia, vaan ero oli selkeä suhteen loppu. (Kuronen 2003, 110; Smart & Neale 1999, 137.) Vasta vuonna 1984 voimaan astuneeseen lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta kirjattiin oma pykälä huoltajien yhteistoiminnasta, jolla korostettiin lapsen huoltajien yhteistä vastuuta lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja häntä koskevista päätöksistä (L 1983/361, 5§). Lain taustalla on yhteiskunnassamme yleistynyt käsitys siitä, että on lapsen edun mukaista elää molempien vanhempien kanssa (Taskinen 2001, 13).

Nykyään useimmat vanhemmat katsovat yhteishuoltajuuden olevan luonnollinen valinta lapsen edun kannalta, vaikka sillä pyritään takaamaan myös etävanhemman oikeudet. (Hokkanen 2005, 22, 61.) Lapsen hyvinvoinnin lisäksi, vanhempien tekemän yhteistyön on nähty mahdollistavan sekä äidin että isän vanhemmuuden jatkumisen. Eron jälkeistä isyyden jatkumista on perusteltu lapsen hyvinvoinnilla, yksilön oikeuksilla ja sukupuolten tasa-arvolla (Autonen-Vaaranien 2012, 112; Smart & Neale 1999, 170). Nämä näkökulmat ovat olleet mukana erokeskustelun lisäksi myös muussa isien aktiivisempaa roolia korostavassa keskustelussa, jossa heidän on haluttu ottavan enemmän vastuuta lapsistaan ja osallistuvan heidän elämäänsä (ks. Smart & Neale 1999, 177).

Lasten huoltoa ja tapaamista koskevan lain voimaantulon jälkeen vanhempien yhteishuoltajuus on yleistynyt, ja siitä on tullut pääasiallinen eron jälkeinen huoltajuusmuoto (Kuronen 2003, 110). Yhteishuollon tavoitteena on se, että vanhemmat sekä hoivaavat, kasvatavat että tekevät lasta koskevat päätökset yhdessä (Huttunen 2001, 110). Lapsella katsotaan olevan oikeus molempiin vanhempiinsa eron jälkeen, jonka takia vanhempien pitäisi pystyä tekemään yhteistyötä parisuhteen päättymisen jälkeen, vaikka heidän keskinäiset välinsä eivät olisikaan hyvät (Smart & Neale 1999, 63). Eron jälkeen aikuisten keskinäiset suhteet jatkuvat lapsen vanhempina. Tämän takia heidän välistä suhdettaan voisi ajatella

jonkinlaisena vanhemmuussuhteena, jolloin lapsista yhdessä huolehtimiseen kuuluisi se, että vanhemmat pystyisivät keskustelemaan, neuvottelemaan ja sopimaan keskenään edes lapsen liittyvistä asioista. (Hokkanen 2005, 54; Kuronen 2003, 54, 115.)

Juridinen yhteishuoltajuus ei kuitenkaan välttämättä kerro siitä, miten vanhemmuuden jakaminen käytännössä toteutuu (Kuronen 2003, 110). Yhteishuoltajuudessa lapsen hoito voidaan toteuttaa joko niin, että lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhempansa luona tai sitten lapsella on yksi osoite/koti ja hän vierailee viikonloppuisin toisen vanhempansa luona. Jos vanhemmat päättävät jakaa lapsensa hoidon ja huolenpidon puoliksi, niin lapsi voi asua esimerkiksi vuoroviikoin molempien vanhempiensa luona (Huttunen 2001, 110). Tällöin vanhemmat sopivat lastenhoidosta ja asumisesta vuorotteluperiaatteella, jolloin lapsi viettää molempien vanhempien kanssa yhtä paljon aikaa (Panttila 2005, 6). Vuoroasuminen on Suomessa vielä varsin harvinaista, sillä yleensä yhteishuoltajuus on toteutettu siten, että lapsi asuu pääasiassa toisen vanhempansa luona ja käy toisen vanhempansa luona vain joka toinen viikonloppu ja loma-aikoina (Huttunen 2001, 110). Yhteishuoltajuudesta huolimatta etävanhemman roolia on ajateltu lähinnä viikonloppu- tai tapaajavanhempana. Yhteishuoltajuspäätöksen jälkeen voi käydä myös niin, että etävanhemmalla ei ole säännöllisiä tapaamisia lapsen kanssa, jolloin lähivanhemmasta tulee käytännössä yksinhuoltaja (Huttunen 2001, 110). On olemassa myös perheitä, jotka eivät tee virallista sopimusta lapsen tapaamisesta, jolloin tapaamisoikeus voi vaihdella paljon (Panttila 2005, 11).

Ensimmäisenä ajatuksena, kun toinen vanhemmista muuttaa eron seurauksena pois perheen yhteisestä kodista, on se, kumman luokse lapset jäävät asumaan. Kurosen (2003, 108) mukaan viimevuosikymmeninä ei ole tapahtunut juurikaan muutosta siinä, että valta osa lapsista jää eron jälkeen asumaan äitinsä, ja vain harva isänsä, kanssa. Isät ovat myös perustelleet lastensa jäämistä äidin luokse asumaan lapsen tarpeilla ja heidän parhaakseen toimimisella, kuten lasten arjen jatkumisella ja sujuvuudella erosta huolimatta (Autonen-Vaaraniemi 2012, 106–107). Useimmiten perheen yhteisestä kodista poislähtijä on isä, jolloin äiti ja lapset jatkavat yhdessä perheenä. Äidin vanhemmuuden tukemista on tällä tavoin helpompi perustella. Usein kuitenkin jätetään huomioimatta se, että erillään asumisesta huolimatta lapset pitävät isää edelleen perhepiiriinsä ja omaan elämäänsä kuuluvana vanhempana. (Hokkanen 2005, 17, 94.) Usein lapsi jää eron jälkeen äidille asumaan, jol-

loin äidistä tulee lähivanhempi ja isästä etävanhempi. Lähivanhemmaksi kutsutaan sitä vanhempaa, jonka luona lapsi on kirjoilla (Panttila 2005, 10). Etäisän rinnalla voi käyttää termejä tapaaja-isä tai viikonloppuisä, mutta ne eivät välttämättä kuvaa lapsistaan erillään asuvien isien tosiasiallista tapaamistilannetta (Huttunen 2001, 99).

Hokkanen (2005, 91) on todennut yhteishuoltajuutta käsittelevässä tutkimuksessaan huoltomuodon merkityksen jäävään vähäiseksi arjessa, jolloin lapsen huoltajuuden muoto ei käytännössä näy vanhempien toiminnassa ja lapsen elämässä. Yhteishuoltajuudesta huolimatta lähivanhemmat kokivat olevansa lähinnä yksinhuoltajia, kun taas etävanhemmat olivat sitä mieltä, etteivät he voi vaikuttaa lastensa elämään haluamallaan tavalla. (Hokkanen 2005, 62, 91.) Osa lapsistaan erillä asuvista isistä onkin sitä mieltä, että nykyiset tapaamisjärjestelyt ovat riittämättömiä muun kuin pinnallisen suhteen ylläpitämiseen lapseen. Vaikka isä ei olisikaan aktiivisesti mukana lapsensa arjessa ja näkisi lastaan vain viikonloppuisin, niin siitä huolimatta hän voi olla sitoutunut jatkuvaan suhteeseen lapsensa kanssa. Osa isistä pystyy säilyttämään läheiset ja auktoritatiiviset suhteet lapsiinsa, mikä viittaa siihen, että jonkun muun kuin tapaamisjärjestelyiden täytyy seistä vaikuttavan vanhemmuuden tiellä. (Smart & Neale 1999, 62; Amato & Gilbreth 1999, 569.) Edellä esitettyjen näkökulmien valossa voidaan todeta, että vanhemmuuden jakaminen ja eron jälkeinen isyys voi olla monen tasoista.

2.4 Isyyden mahdolliset muutokset eron jälkeen

Yhtenä isyystutkimuksen kohteena on ollut isyyden muutos, mikä kattaa isyyden eri puolet. Isyyden erilaisten muotojen ja muutoksen asiantuntijana on pidetty isyyttä paljon tutkinutta Jouko Huttusta, jonka tutkimuksiin moni viittaa tutkiessaan isyyttä. Huttunen (2001) kuvaa isyyden eri puolien kaventumista termillä oheneva isyys. Ohenevassa isyydessä isyyden eri puolien voidaan ajatella kaventuvan niin, että isän ja lapsen suhde muuttuu etäisemmäksi. (Huttunen 2001, 109–110.) Korhonen (1999) luonnehtii Isyyden muutos -teoksessaan avioerossa lapsistaan etäänntyneitä isiä otteensa menettäneiksi isiksi. Hänen mukaansa nämä isät haluaisivat vaikuttaa lastensa elämään siitä huolimatta, että heidän yh-

teytensä lapsiin on aikaisemmin katkennut ja sen jälkeen muuttunut satunnaiseksi. (Korhonen 1999, 154–155.) Isyys voi esimerkiksi avioeron seurauksena oheta jopa niin paljon, että se häviää tuskin havaittavaksi asiaksi miehen elämässä, jolloin isä saattaa vähitellen hävitä kokonaan lastensa arkielämästä. Eron jälkeiset tapaamisjärjestelyt eivät aina turvaa kaan lapsen ja etävanhemman mahdollisuuksia riittävän läheisen ihmissuhteen muodostamiseen ja ylläpitämiseen. (Huttunen 2001, 110, 151, 159.)

Ero haastaa vanhemmuuden ja etenkin isyyden monella tavalla. Smartin (1999) mukaan isän suhde lapseensa määrittyy avioliitossa pitkälti äidin kautta. Eron jälkeen isän suhde sekä entiseen vaimoonsa että lapseensa saattaa muuttua, minkä takia miehen täytyy muodostaa lapseen välitön suhde ja voittaa entisen vaimonsa tuki tämän tekemiseen. (Smart 1999, 102, 112.) Ero horjuttaa isä–lapsi-suhdetta enemmän kuin äidin ja lapsen välistä suhdetta myös sen takia, että äitiä pidetään usein ensisijaisena huoltajana (Autonen-Vaaraniemi 2012, 104). Isät saattavatkin tyytyä niihin vähäisiin tapaamismahdollisuuksiin, joita hänelle tarjotaan lapsen huolto- ja tapaamisasioita suunniteltaessa. Autonen-Vaaraniemi (2012, 116) on sitä mieltä, että isät ulkoistavat tällöin vastuutaan erokiiostojen ratkaisemisesta hyvinvointiammatilaisille.

Lapsistaan vieraantuminen on psykologisen isyyden ohentumista, jolloin kiintymys henkisesti tasolla lapsiin hiipuu. Jonkinlaista vieraantumisen tunnetta voi aiheuttaa etävanhemman putoaminen kärryiltä siitä, mitä kaikkea hänen lapsensa elämässä tapahtuu (Hokkanen 2002, 128). Lapsistaan erillään asuvien vanhempien ja heidän lasten suhteen tarkastelu on keskittynyt lasten elatusmaksuihin ja tapaamisiin (Stewart 1999, 359). Huttusen (2001, 100) mukaan etäisyyttä leimaa juuri biologisen ja juridisen puolen korostuminen, vaikka usein etäisiä edustaa lapselle myös sosiaalisen ja psykologisen isyyden puolia. Vaikka etävanhemmat tapaavat lapsiaan harvemmin, niin silti yhdessä vietettyyn aikaan sisältyy yhteisen arjen jakamista, hoivaa, huolenpitoa ja molemmin puolista kiintymystä. Niissä tapa-uksissa, joissa tapaamiset etäisän ja lasten välillä jatkuvat säännöllisinä, myös hyvät suhteet lapsiin säilyvät helpommin (Huttunen 2001, 110).

Plihtari (2010) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan eron jälkeistä isyyttä, siitä näkökulmasta, miten isyys on muuttunut eron jälkeen ja millaisia tunteita etäisyyteen liittyy. Suu-

rin osa isistä oli kokenut isyytensä muuttuneen positiivisemmaksi ja kokonaisvaltaisemmaksi eron jälkeen. Kokonaisvaltaisuudella etäisät tarkoittavat sitä, että heillä on enemmän vastuuta itsellään koko arjen pyörittämisestä ja siihen liittyvistä kotitöistä ja päätöksistä. (Plihtari 2010, 48–49.) Riessman (1990, 194) kirjoittaa puolestaan siitä, kuinka isät ovat tunteneet suhteen lapsiinsa muuttuneen positiivisemmaksi eron jälkeen. Isät arvelevat sen johtuvan muun muassa siitä, että he saavat olla suoraan vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa, ilman lapsen äidin läsnäoloa. Isien mukaan he saavat keskittyä suhteen rakentamiseen, viettää laatu-aikaa ja tutustua lapsiinsa syvemmin lasten ollessa heidän luonaan. (Riessman 1990, 194.) Kuronen & Hokkanen (2008, 35) ovat todenneetkin, että lapsen ollessa vanhempansa luona, on kyseessä sitten yhdessä asuminen tai viikonlopputapaaminen, sekä äitien että isien täytyy ottaa kokonaisvastuu ja huolehtia lapsiinsa liittyvistä asioista yksin. Kokonaisvaltaisuuden lisäksi isät sanovat arvostavansa isyyttään enemmän eron jälkeen kuin ennen sitä. (Plihtari 2010, 48–49.)

Tutkimuksissa miehet ovat kertoneet havahtuneensa avioeron jälkeen siihen, että lapset eivät tämän jälkeen enää välttämättä ole heidän elämässään, jolleivät he itse ota toimijan roolia. Jotkut miehet alkavat arvostaa lastensa kanssa vietettyä aikaa vasta sen jälkeen kun isänä oleminen on uhattuna ja lasten kanssa vietetty aika on minimoitunut eron seurauksena (Smart 1999, 103; Huttunen 2001, 116; Hokkanen 2005, 111.) Huttunen (2001) käyttää tällaisesta isyyden muutoksesta nimitystä vahvistuva isyys, joka on ajattelutapa, jossa mies sitoutuu niin arvovalintojen, arkitoiminnan kuin ajankäytön tasolla isänä olemiseen. Vahvistuvan isyyden yksi muoto on osallistuva isä, jonka tunnistaa siitä, että hän ottaa vastuuta monenlaisissa lapseen liittyvissä asioissa. (Huttunen 2001, 116, 151, 169).

Isyys voi muuttua ja rakentua uudelleen miehen elämän aikana useitakin kertoja, mutta voimakkaimmin isyyden muutokseen voisi ajatella vaikuttavan suuret elämänmuutokset, kuten (avio/avo)ero. Vanhemmuudessa on eri puolia, kuten tunnesuhde, huolenpityö, kasvattaminen ja taloudellinen vastuu, mitkä voivat linkittyä toisiinsa tai olla linkittymättä. Ero tekee näkyviksi nämä vanhemmuuden eri puolet ja sen, että niihin kohdistuu eri tavoilla juridista sääätelyä. (Kuronen 2003, 114.) Se, millaiseksi isyys muodostuu eron jälkeen riippuu monista asioista, joita käsitellen myöhemmissä luvuissa. Isyyden muutoksessa on kuitenkin kyse siitä suhteesta, millainen isyys on ennen eroa ollut ja miten eron jälkeinen

isyys eroaa siitä. Voisikin todeta, että isyys voi eron jälkeen muuttua joko vahvistumalla tai ohentumalla. Isyyden muutoksen lisäksi olisi syytä muistaa, että joissain tapauksissa isyys voi myös pysyä samanlaisena kuin aikaisemmin. Isyyden pysyvyyttä ei juuri ole aikaisemmissa eron jälkeisissä isyystutkimuksissa käsitelty. Esimerkiksi Smart ja Neale (1999, 205) tyytyvät vain toteamaan, että joidenkin isien suhde ja kontakti lapsiinsa voi säilyä samanlaisena kuin ennen eroa.

2.5 Lapsen kanssa vietetty aika

Eron jälkeistä isyyttä on sivuttu ja tarkasteltu myös sen kautta, mitä isät tekevät lastensa kanssa ja millä tavoin he osallistuvat lastensa elämään. Eron jälkeen isyyteen saattaa kohdistua entistä enemmän paineita, sillä lasten tullessa isän luokse, hän on vastuussa lapsesta ja hänen kansaan vietetystä ajasta. Isät saattavat kokea joutuvansa korvaamaan lastensa kanssa menetettyä aikaa hauskanpidolla ja huvituksilla, joka vie heitä entistä kauemmas lapsen normaalista arjesta ja koulunkäynnistä. Amato ja Gilbreth (1999) ovat tutkimuksessaan havainneet, että lapsistaan erillään asuvat isät haluavat viettää aikaa lastensa kanssa niin, että lapsilla olisi sinä aikana kivaa. Tutkimuksessa tuli myös ilmi, että jotkut etäisät pelkäsivät suhteensa lapseen huononevan, jos he asettaisivat heille tiukkoja sääntöjä ja pitäisivät yllä kuria. Tämän takia etäisät halusivat olla lapsilleen sallivia ja suopeita. (Amato & Gilbreth 1999, 569.)

Stewartin (1999) tekemän tutkimuksen mukaan sekä etä-äidit että etäisät osallistuvat lähinnä lastensa vapaa-aikaan ja vain kolmasosa mainitsi osallistuvansa myös lastensa koulun käyntiin tai muihin järjestettyihin aktiviteetteihin. Kolmasosa kyselyyn vastaajista puolestaan ilmoitti, ettei heillä ollut ollenkaan kontaktia lastensa aktiviteetteihin. (Stewart 1999, 539.) Etävanhemman roolia on ajateltu lähinnä viikonloppu- tai tapaajavanhempana muodollisesta yhteishuoltajuudesta huolimatta. Etäisät ovat kritisoineet yhdessä vietetyn ajan vähyyttä sillä, ettei heillä ole riittävästi aikaa muodostamaan lapseensa muuta kuin pinnallisen suhteen (Amato & Gilbreth 1999, 569). Koska etävanhempien on katsottu viettävän lastensa kanssa aikaa pääasiassa huvitellen, on lapsistaan erillään asuvien vanhempien roo-

lia on kuvattu nimellä 'Disneyland vanhemmat' (Stewart 1999, 539). Hokkanen (2005) kirjoittaa lasten kanssa vietetystä laatuajasta, jolla tarkoitetaan käytännössä juuri sitä, että tärkeintä on, mitä lapsen kanssa tehdään, eikä se kuinka kauan hänen kanssaan ollaan. Laatuajan tarkoituksena on korvata lapsen kanssa vietetyn ajan pituus laadulla, jolloin vanhempi voi viedä lapsensa esimerkiksi johonkin elämykselliseen paikkaan. (Hokkanen 2005, 110.) Tärkeintä yhdessä vietetyssä ajassa on se, että vanhempi antaa vähäisen aikansa täysin lapselleen, keskittyen pelkästään lapseensa ja heidän yhteiseen toimintaan. Etävanhemman ja hänen lapsensa välinen laatu aika voi tarkoittaa myös lapsen kuulemistä, hänen ehdoilla olemista ja tekemistä sekä aitoa kohtaamista isän ja lapsen välillä. (Hokkanen 2002, 128–129.)

Amaton ja Gilbrethin (1999) mukaan vähäisestä yhdessäolo ajasta huolimatta jotkut isät pystyvät ylläpitämään läheiset ja auktoritatiiviset suhteet lapsiinsa, mikä viittaa siihen, että jonkun muun kuin tapaamisjärjestelyiden täytyy seistä vaikuttavan vanhemmuuden tiellä. He ovat sitä mieltä, että lapsen hyvinvointiin ja koulumenestykseen ei vaikuta isän ja lapsen tapaamisten määrä vaan se, mitä isät tekevät lastensa kanssa ja kuinka läheinen suhde heidän välillään on. Tärkeää läheisen suhteen luomisessa on lapsen arkeen liittyvä auktoritatiivinen eli auktoriteettiin perustuva vanhemmuussuhde. Lastensa kanssa huvittelevat isät eivät välttämättä saavuta auktoritatiivista vanhemmuutta sen takia, että he eivät osallistu auktoritatiivisiin rutiineihin, kuten läksyjen tekoon, kotitöihin tai henkilökohtaisista ongelmista puhumiseen. (Amato & Gilbreth 1999, 569.)

Auktoritatiivisen vanhemmuussuhteen toivomus tulee esiin Hokkasen (2005, 111) tutkimuksessa, jossa isät kokevat toiminnallisen yhdessäolon lisäksi arkirutiinit tärkeiksi, vaikka he eivät varsinaisesti haluakaan käyttää paljoa aikaa niiden ylimääräiseen tekemiseen. Viikonloppu ja lomatapaamisten lisäksi viikonpäivinä tapahtuvia tapaamisia pidetään nykyään tärkeinä, jotta muualla asuva vanhempi voisi elää lapsensa kanssa myös yhteistä arkea (Taskinen 2001, 37; Hokkanen 2005, 111). Hokkanen (2005, 110) on kuitenkin sitä mieltä, että vaikka arkeen liittyy toistoa, niin siitä huolimatta yksittäiset arki-illat eivät vielä takaa arjen makuun pääsemistä. Lähi-isillä ja vuoroviikkovanhemmilla näyttäisi olevan etäisiä parempi tilanne lapsensa arjessa mukana pysymisessä. Näihin yhteishuoltoratkaisuihin liittyen on kuitenkin tehty varsin vähän tutkimusta. Vuoroasumista ovat tarkastelleet

esimerkiksi Panttila (2005) ja Linnavuori (2007). Linnavuori (2007) on tarkastellut väitöskirjassaan vuoroasumista lasten näkökulmasta käsin, kun taas Panttilan (2005) teos on selvitys lapsen vuoroasumisesta.

Etävanhemmat ovat havainneet lapsen normaaliin arkeen osallistumisen olevan haastavaa sekä ajallisesti että lapsen arjessa vahvasti mukana olevien tahojen yhteistyön sujumisen näkökulmasta. Ne isät, jotka haluaisivat osallistua aktiivisesti lastensa päivittäiseen elämään, eivät välttämättä koe saavansa siihen mahdollisuutta. Sekä Plihtarin (2010) että Järvisen (2012) opinnäytetöissä isät harmittelivat lastensa arjesta vieraantumista ja sitä, ettei heillä enää ole samanlaista kosketusta lastensa arkeen kuin ennen. Järvisen (2009, 44) opinnäytetyössä eräs isä kertoi, ettei hän ole saanut pyynnöistään huolimatta tiedonkulkua toimimaan lapsensa koulun kanssa (esim. ei ollut saanut tunnuksia Wilma -ohjelmaan ja vanhempainilta ym. kutsut menevät lapsen repussa vain äidille). Plihtarin (2010) pro graduissa isät olivat törmänneet samaan ongelmaan. Isät kertoivat, etteivät he saa samalla tavalla tietoa lapsensa päivähoidosta tai koulusta kuin lasten äidit, vaikka haluaisivat (Plihtari 2010, 52–53).

Nousiainen (2004) mukaan lapsistaan erillään asuvien äitien kokemukset etävanhemmuudesta ovat samanlaisia kuin etäisien. Etä-äitien mukaan tieto lasten asioista ei ole itsestään selvyyttä vaan se vaatii äideiltä aktiivisuutta. Etä-äidit kertovat olevansa halukkaita ottamaan osaa lastensa asioihin, kuten päiväkodin ja koulun vanhempainiltoihin ja juhliin, sekä keskustelemaan isän kanssa heidän lapsensa kasvatukseen ja huolenpitoon liittyvissä asioista. (Nousiainen 2004, 96.) Näissä julkaisuissa on nostettu esiin lähi- ja etävanhemman epätasa-arvoinen asema lapseen liittyvissä asioissa ja peräänkuulutettu etä-isien oikeuksia ja tasa-arvoista vanhemmuutta.

3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN ERON JÄLKEEN

3.1 Sosiaalinen tuki ja sosiaalinen verkosto

Sosiaalinen tuki ei ole uusi käsite, sillä siihen on viitattu epäsuorasti ja suorasti aikaisemmassa niin uskontotieteellisessä, sosiologisessa, psykologisessa kuin lääketieteellisessä kirjallisuudessa. Sosiaalisesta tuesta on käytetty vain eri nimityksiä, kuten rakkaus, välittäminen, ystävyys, yhteisöllisyys ja sosiaalinen vuorovaikutus. (House 1981, 14.) Sosiaalisesta tuesta on kirjoitettu paljon, mutta sille ei yleensä ole annettu selkeää määritelmää vanhemmuuteen liittyvissä tutkimuksissa. Suurin osa sosiaalisen tuen määrittelyistä näyttäisi tulevan 1980 -luvun terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä tutkimuksista, joissa sille on nimetty myös erilaisia osatekijöitä. Toki sosiaaliseen tukeen viittaavia tutkimuksia on tehty jonkin verran myös vanhemmuuteen liittyen, mutta niissä on usein päädytty hyödyntämään aikaisempia määritelmiä sosiaalisesta tuesta (esim. Viljamaa 2003). Joissain tutkimuksissa sosiaalisen tuen käsitettä ei puolestaan ole varsinaisesti määritelty lainkaan, vaikka niiden aineistojen esimerkkilainauksista on tunnistettavissa muiden tutkijoiden mainitsemia sosiaalisen tuen osa-alueita (esim. Hemminki 2010, 94–95).

Monissa tutkimuksissa sosiaalinen tuki on määritelty siihen liittyvien osa-alueiden kautta, jotka näyttäytyvät eri tavoin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (esim. House 1981; Kahn & Antonucci 1980). Tunnetuimpiin sosiaalisen tuen osa-alueiden määrittelyihin kuuluu Housen (1981) jaottelu, jonka mukaan ihmisten välistä vuorovaikutusta voi kutsua sosiaalisesti tueksi, jos siinä on nähtävissä yksi tai useampi seuraavista: emotionaalinen suhtautuminen toiseen ihmiseen, instrumentaalinen tuki, tiedon antaminen tai arviointi. Tunnetuki (emotional support) on sosioemotionaalisen tuen eli kiintymyksen, sympatian, ymmärryksen ja hyväksynnän antamista toiselle. Näiden lisäksi tunnetuki sisältää empatian, luottamuksen, kunnioituksen, rakkauden ja kuuntelemisen. Instrumentaalisella tuella (instrumental support) puolestaan tarkoitetaan tiedollista, materiaalista tai taloudellista tukea. (House 1981, 23–25.) Joissain tutkimuksissa instrumentaalista tuesta on käytetty myös nimitystä konkreettinen tuki (ks. Kumpusalo 1991). Toisin sanoen instrumentaalinen tuki liittyy erilaisiin palveluihin ja etuuksiin, joita yksilölle voidaan tarjota. Nämä palvelut ja

etuudet voivat tulla sekä yksilön lähipiiriltä (ns. informaaleista lähteistä) että yhteiskunnan tarjoamista palveluista (ns. formaaleista lähteistä). Tietotuki (informational support) tarkoittaa puolestaan informaation antamista henkilölle, joka voi käyttää sitä selvittääkseen henkilökohtaisista ja ympäristöllisistä ongelmista. Tietotukeen liittyy neuvon, ehdotusten, ohjeiden ja tiedon anto, jotka auttavat yksilöä selviämään itse. Arviointitieto, kuten tietotukikin, sisältää ainoastaan tiedon siirtämisen. Arviointituki (appraisal support) on olennaista itsearviointin kannalta, sillä siinä korostuu itsearviointin ja sosiaalisen vertailun kannalta olennaisen palautteen anto. Esimerkiksi työnantaja voi kehua työntekijän tekemän hyvää työtä. (House 1981, 24–25, 39.)

Kahnin ja Antonuccin (1980) määritelmä sosiaalisesta tuesta tarkoittaa ja tukee Housen (1981) esittämää osa-alueiden jaottelua. Kahn ja Antonucci (1980) määrittelevät Housen (1981) tavoin sosiaalisen tuen ihmistenväliseksi vuorovaikutukseksi. Heidän mukaan sosiaalinen tuki sisältää yhden tai useamman seuraavista avain elementeistä: tunteen, vahvistuksen ja auttamisen. Tunteen he määrittelevät ihailuksi, kunnioitukseksi tai rakkaudeksi, jotka ovat lähellä Housen (1981) määritelmää tunnetuesta. Vahvistus viittaa yhteisymmärryksen ilmaisuun, soveliaisuuden myöntämiseen tai jonkun teon oikeellisuuteen joltain kohtaan. Vahvistuksen voisi ajatella olevan lähellä Housen (1981) esittelemää arviointitietoa, sillä vahvistuksessa näyttää korostuvan palautteen anto. Kahnin ja Antonuccin (1980) viimeinen sosiaalisen tuenmuoto, auttaminen, on puolestaan lähellä Housen (1981) instrumentaalista tukea. Auttaminen viittaa vuorovaikutukseen, jossa suoraa apua tai avustusta annetaan toiselle esimerkiksi esineiden, rahan, tiedon, ajan tai korvauksen muodossa. (Kahn & Antonucci 1980, 267.)

Housen (1981) määritelmä sosiaalisen tuen muodoista kuvaavaa hyvin erilaisten oppaiden ja tutkimusten mainitsemia ajatuksia vanhempien tukemisesta eron jälkeen (ks. Trinder 2003; Muller-Johnson 2005; Koiso-Kanttila 2000; Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009; Jyrkämä & Rinnevuori 2005). Edellä esitettyjen syiden takia päätin hyödyntää sekä Housen (1981) että Kahnin ja Antonuccin (1980) esittelemiä sosiaalisen tuen osa-alueita selvittääkseni sitä, millaista tukea isät ovat saaneet tai olisivat toivoneet vanhemmuuteensa eron jälkeen. Olen koonnut Housen (1981) ja Kahnin ja Antonuccin (1980) esittelemät sosiaalisen tuen osa-alueet alla olevaan taulukkoon (taulukko 1).

Taulukko 1. Sosiaalisen tuen osa-alueet (Housea (1981) sekä Kahnia ja Antonuccia (1980) mukailten)

	Informaalin tai formaalin tuen lähde			
House (1981)	<u>Tunnetuki:</u> - kiintymys - sympatia - empatia - rakkaus - hyväksyntä - luottamus - kunnioitus - ymmärrys - kuunteleminen	<u>instrumentaalinen tuki:</u> - tiedollinen tuki - materiaallinen tuki - taloudellinen tuki → Palvelut ja etuudet	<u>Tietotuki:</u> - tiedon antaminen - neuvot - ehdotukset - ohjeet → yksilö selviää itse ongelmista	<u>Arviointituki:</u> - Palaute → itsearviointi ja sosiaalinen vertailu
Kahnin ja Antonucci (1980)	<u>Tunne:</u> - mieltymys - ihailu - kunnioitus - rakkaus	<u>Auttaminen:</u> - esineet ja raha - tieto - aika - korvaus → avun/ avustuksen anto		<u>Vahvistus:</u> - yhteisymmärrys - soveliaisuus - teon oikeellisuuden myöntäminen

Sosiaalityön kirjallisuudessa sosiaalisesta tuesta puhutaan viitattaessa sekä ammattilaisilta että läheisiltä saatuun tukeen (esim. O’Hare 2009, 167). Erilaisten osa-alueiden lisäksi sosiaalista tukea onkin määritelty sen kautta, mistä tai keneltä tämä saatu tuki on peräisin. Lin, Simeone, Ensel ja Kuo (1979, 109) määrittelevät sosiaalisen tuen tueksi, joka on sosiaalista eli yksilön on mahdollista saada tukea muilta yksilöiltä, ryhmiltä tai isommalta yhteisöltä sosiaalisten siteiden avulla. Sosiaalinen tuki voidaan määritellä sosiaalisen tukiverkoston kautta, joka on yksilön sosiaalisen verkoston tai henkilökohtaisen verkoston osa, jolta hän luottaa saavansa sosioemotionaalista tukea, käytännön apua tai molempia (Thoits 1982, 147–148; Kahn & Antonucci 1980, 255).

Hemminki (2010) kuvaa sosiaalista tukea yhteisö-käsitteen avulla. Hän määrittelee yhteisön sosiaalisen verkoston kautta, johon sisältyy yhteenkuuluvuuden tunne, säännöllisesti toistensa kanssa olevat ihmiset sekä luottamus ja toisen tukeminen. (Hemminki 2010, 25–26.) Sosiaalinen verkosto sisältää ne tärkeät yksilöt ja ryhmät, jotka voivat tarjota sosiaalista tukea. Sosiaalisen tuen lähteenä voivat olla niin puoliso tai elämäkumppani, muut suku-

laiset, ystävät, naapurit, työnantaja, työkaverit, palveluiden tai etujen tarjoajat, itseapuryhmät tai terveyden ja hyvinvoinnin ammattilaiset. (House 1981, 22–23.) Toisin sanoen sosiaalista tukea voi saada niin formaaleista (viranomaiset) kuin informaaleista (läheiset ja yhteisö) lähteistä. Sosiaalisen tuen muotojen lisäksi tarkoituksenani on tarkastella myös sitä keneltä isät ovat kokeneet saavansa tukea eron jälkeen.

Useissa määrällisissä tutkimuksissa sosiaaliseen tukeen on liitetty myös sosiaalisen tuen laajuus ja laatu. Kumpusalo (1991, 15) toteaa suppean ja toimivan tukiverkoston olevan usein tehokkaampi kuin laaja ja passiivinen tukiverkosto. Housen (1981) on puolestaan sitä mieltä, että informaali tuki on formaalia tukea tehokkaampaa kahdesta syystä. Ensinnäkin informaalit suhteet perustuvat yleensä molemminpuoliselle kunnioitukselle ja tasa-arvolle, minkä takia näissä suhteissa saatu tuki voi olla merkittävämpää ja helpommin hyväksyttävää. Toiseksi sosiaalisen tuen tarjoaminen informaaleissa suhteissa on yleensä spontaani teko sen sijaan, että se olisi roolin vaatimaa käyttäytymistä. (House 1981, 24.) Kahn ja Antonucci (1980) ovat sitä mieltä, että sosiaalista tukea voi saada liikaa, liian vähän tai sopivasti. Lisäksi sosiaalinen tuki voi olla laadultaan niin asiaankuulumatonta tai epämieluisia kuin asianmukaista ja haluttua. (Kahn & Antonucci 1980, 267, 271.)

Sosiaalinen tuki näyttää erilaisten määritelmien valossa viittaavan sosiaalisten suhteiden eri aspekteihin, kuten sosiaalisen tuen lähteisiin, niiden määrään ja laatuun sekä siihen, minkä tyyppisiä nämä suhteet ovat. Ymmärrän sosiaalisen tuen Housen (1981) tavoin ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, jossa tuen antaminen voi näkyä eri tavoin joko materiaalien hyödykkeiden tai palvelujen antamisena tai tiedon, tunteiden ja palautteen jakamisena. Tarkoituksenani ei siis ole tarkastella isien sosiaalisen tukiverkoston laatua ja laajuutta vaan ylipäätään isien saamaa tukea ja tuen lähteitä.

3.2 Sosiaalisten suhteiden muuttuminen

Kahn & Antonucci (1980) ovat tutkineet sosiaalista tukea ihmisen elämänsä aikana, ja todenneet yksilön voivan saada sosiaalista tukea eri henkilöiltä ja ryhmiltä. Näillä henkilöillä

ja ryhmillä on erilaisia rooleja yksilöön nähden. Sosiaalinen verkosto ilmentää vuorovaikutusta, ja tuen astetta (läheisyys). Ihminen voi tuntea olevansa läheinen erilaisiin rooliryhmiin kuuluvien ihmisten kanssa, vaikka itselleen läheisimmiksi koetaan yleensä perhe ja hyvät ystävät. Kaikki suhteet ovat kuitenkin alttiita roolimutoksille, jolloin sosiaalinen tukiverkosto voi muokkautua ihmisen eri elämän vaiheissa. Tukijan rooli on alttiimpi muutoksille sitä mukaan, mitä kaukaisempi suhde hänellä on yksilöön. Sosiaalinen verkosto voi muuttua esimerkiksi iän myötä, jolloin toiset suhteet saattavat väljentyä ja toiset vahvistua. Suhteiden väljeneminen ei välttämättä tarkoita roolisuhteista loppumista vaan yksilöiden etäänymistä toisistaan. (Kahn & Antonucci 1980, 274, 277.) Yksilöiden sosiaaliset verkostot voivat olla sekä erilaisia että erikokoisia iästä riippuen, mutta ne voivat myös muuttua erilaisissa elämänmuutoskohdissa. Yksi tällainen muutoskohta on parisuhteen päättyminen ja avioero. (Hemminki 2010, 34–35.)

Jotkut tutkimukset sosiaalisesta tuesta on keskittynyt erilaisiin tapahtumiin tai siirtymiin elämänkulun eri vaiheissa, kuten avioliittoon astuessa, vanhemmaksi tullessa tai eläkkeelle siirryttäessä (Kahn & Antonucci 1980, 255). Tutkimuksissa on todettu sosiaalisen tukon tuen olevan tärkeää muun muassa yksilön avioerosta selviytymisen kannalta (Hemminki 2010; Leigh ja Grady 1985). Eron jälkeen saatu tuki näyttää olevan pääasiassa epävirallista tukea niin suvulta kuin ystäviltä. Joidenkin eronneiden kohdalla myös työyhteisön tai työkavereiden merkitys sosiaalisen tuen lähteenä on korostunut. Aikaisempien tutkimusten perusteella epävirallisen yhteisön antama tuki on ollut ensisijaista eron jälkeen, sillä vain pieni osa kertoo hakeneensa ammattiapua eron tuomista muutoksista selviytymiseen. (Hemminki 2010, 93–95; Leigh & Grady 1985, 667–668.) Eron jälkeen saatu sosiaalinen tuki on pääasiassa ollut emotionaalista tai instrumentaalista tukea, kun taas taloudellisen tuen saaminen on ollut vähäisempää (Leigh & Grady 1985, 668).

Joissain tutkimuksissa sosiaalisen verkoston muuttuminen on ollut esillä. Sosiaalisen tukon muutoksissa on tullut esiin muun muassa suhteiden katkeaminen ja negatiivinen suhtautuminen eron kohtaamaan perheeseen. Sekä Hemmingin (2010) että Hokkasen (2005) tutkimuksissa parisuhteen päättyminen eroon oli aiheuttanut jopa syrjintää ja ennakkoluuloja naapureiden taholta. Eronneet vanhemmat kertoivat kokeneensa ainakin eron alkuvaiheessa epänormaaliksi perheeksi leimaamista. (Hemminki 2010, 93–95; Hokkasen

2005, 140–141.) Eron jälkeen sosiaalinen verkosto saattaa myös muuttua suhteiden katkettua entiseen puolisoon, hänen sukulaisiinsa ja myös lapsiin. Lisäksi paikkakunnan vaihtaminen voi muuttaa sosiaalista verkostoa. Sosiaalisen verkoston muuttuminen ei tarkoita vain tuen loppumista, vaan myös uusien ystävien ja tukijoiden löytämistä. Uudet tai parhaimmat tukijat saattavat löytyä esimerkiksi aikaisemmin eronneista ystäväistä, vanhoista ystäväistä ja uusista tuttavuuksista. Joissain tapauksissa myös uusi parisuhde tai uusperhe voi myös antaa voimia tai sisältöä elämään. (Hemminki 2010, 97.)

3.3 Vanhemmuuden tukeminen eron jälkeen

Mykkänen-Hänninen ja Kääriäinen (2009) toteavat parisuhteen päättymisen aiheuttavan monenlaista hankaluutta varsinkin niissä perheissä, joissa on lapsia. Eron jälkeen vanhemmat joutuvat pohtimaan niin lastensa asumis- ja hoitojärjestelyitä, huoltajuutta kuin elatusmaksuja, mutta niiden lisäksi eroavan parin pitää jakaa myös kodin tavarat ja muu ominaisuus. Ei siis liene ihme, että moni kaipaa tässä vaiheessa erotilanteeseen ja vanhemmuuteen tukea. Riittäisemmissä eroissa vanhemmat saattavat tarvita viranomaisten apua perhesuhteiden uudelleen muodostamisesta sopimiseen. Tämän lisäksi sopuisassa erossa vanhemmat voivat tarvita tukea ymmärtääkseen sitä, miltä eron tuomat muutokset näyttävät lapsen näkökulmasta. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 40, 68.) Eroaville ja eroaan työstäville vanhemmille tehdyn oppaan mukaan eron alkuvaiheeseen, kuten eron harjoittamiseen ja parisuhteen tukemiseen, on saatavilla tukea muun muassa perheneuvolasta, järjestöjen ja yhdistysten ylläpitämistä verkkosivuista, tilaisuuksista ja kurseista sekä henkilökohtaisista keskusteluista, ja vertaistuesta (Vanhemman opas, 2011, 8–9). Vaikka tuen saaminen eron varhaisessa vaiheessa ja heti sen jälkeen on tärkeää, niin mielestäni vanhemmuuden tukeminen myös myöhemmin eron jälkeen olisi tarpeen. Kuronen (2003, 109) toteaa, että eron jälkeiselle isydelle on asetettu lakien muodossa enemmän odotuksia, ja isien on toivottu ottavan enemmän vastuuta lastensa hyvinvoinnista, huollosta ja heitä koskevista päätöksistä. Mielestäni tämä on perusteena juuri sille, että isille tulisi antaa tukea näiden odotusten täyttämiseen.

Housen (1981) määritelmä sosiaalisen tuen muodoista kuvaavaa hyvin erilaisten oppaiden mainitsemia ajatuksia vanhempien tukemisesta eron jälkeen. Esimerkiksi Neuvo-projektiin liittyvissä julkaisuissa painotetaan sekä molempien vanhempien säilymistä lapsen elämässä eron jälkeen että vanhempien yhteistyötä ja sopuisaa tai ainakin asiallista yhteistyövanhemmuutta. Neuvo-projekti on vuosina 2005–2009 toiminut kehittämishanke, jonka tavoitteena oli minimoida lapsen menetys vanhempien erotessa ja tuoda esiin lapsen asemaa erotilanteessa. Hankkeessa kehiteltiin vertaisuuteen perustuvia tukipalveluita, joiden tavoitteena oli vanhempien yhteistoiminnan edistäminen ja vanhemmuuden tukeminen eron jälkeen. Neuvo-projektin julkaisemissa erilaisissa oppaissa näyttää korostuvan ajan, tiedon ja tuen antaminen vanhemmille, jotta heidän välinen yhteistyö ja keskusteluyhteys säilyisi ja vahvistuisi. Lisäksi näissä julkaisuissa tulee esiin se, että vanhemmille tulisi antaa tietoa eron vaikutuksista lapseen, jotta he voisivat toteuttaa vastuullista vanhemmuutta. Se, mitä kautta vanhemmuuden tuki tulee ei näytä olevan niin olennaista (vertaiset, sosiaalitoimi, läheiset), sillä eniten Neuvo-projektin oppaissa painotetaan vanhempien lopullista vastuuta lasta koskevissa päätöksistä. (Koskela 2009; Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009; Koiso-Kantila 2000.)

Sobolewski ja King (2005) ovat todenneet, että yhteistyökykyinen eron jälkeinen vanhemmuus ennustaa useammin toistuvaa isän ja lapsen välistä kontaktia, mikä puolestaan ennustaa parempaa suhteen laatua sekä reagoivampaa isyyttä. Yhteistyökykyisessä yhdessä toteutetussa vanhemmuudessa sekä äiti että isä jakavat yhdessä lastensa kasvatusvastuun ja osallistuvat tähän aktiivisesti. Tällaiset vanhemmat keskustelevat useammin lapsestaan ja tukevat toistensa roolia vanhempana. Jos vanhemmilla on alhainen kyky työskennellä yhdessä, ja he ovat riidanhaluisia, niin he eivät yleensä ole paljoa tekemisissä toistensa kanssa. Tällöin toinen vanhempi voi estää erillään asuvan vanhemman osallisuutta esimerkiksi lapsen huoltoon (Sobolewski & King 2005, 1196–1197.) Vanhemmille uuden toimintatavan ja yhteisistä asioista puhuminen voi ollakin haastavaa, jonka takia heidän tukemiseen olisi hyvä löytää keinoja. Vanhemmuuden tukemisessa eron jälkeen tulisi pyrkiä parantamaan viestintää sekä vanhempien kesken että vanhempien ja lapsen kesken, sillä se edistää vanhempien kykyä havaita lastensa tarpeita ja niihin vastaamista. Lisäksi onnistunut viestintä vanhempien välillä vähentää konflikteja, mikä puolestaan rakentaa yhteistyöhön perustuvaa vanhemmuus-suhdetta. (Mueller-Johnson 2005, 111.)

Instrumentaalinen apu eli käytännöllinen tuki voi olla esimerkiksi lapsen ja etävanhemman kontaktin ja yhteydenpidon tukemista. Kontaktilla viitataan kasvokkain kohtaamisiin tai vierailuun lapsen ja muualla asuvan vanhemman välillä. Lisäksi se sisältää myös muut epäsuorat kommunikointi muodot, kuten kirjeet, kortit, lahjat, puhelinsoitot, tekstiviestit ja sähköpostin. (Trinder 2003, 3.) Mueller-Johnsonin (2005) mukaan yksi keskeisimmistä näkökulmista, jolla pyritään auttamaan lasta selviämään vanhempien erosta, on pyrkimys pitää lapsestaan erillään asuva vanhempi lapsen elämässä mukana. Päätäjien ja lainsäätäjien mielestä kontakti on yksi keino varmistaa lapsen hyvinvointi uudessa asetelmassa. Yleisesti on keskitytty lapsen ja erillään asuvan vanhemman kontaktin lisäämiseen, mitä on helpottanut muun muassa vanhempien hyvät välit ennen eroa ja sen jälkeen. Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu se, että kontaktia on usein hankala ylläpitää. (Mueller-Johnson 2005, 109.) Käytännön apu voi olla myös taloudellisen tuen antamista. Koiso-Kanttila (2000) tuo esiin, että elatusvelvollisten taloudellisista vaikeuksista puhutaan hyvin vähän siihen nähden, että yksinhuoltajien taloudellisista vaikeuksista on ollut paljon puhetta. Elatusvelvolliset joutuvat maksamaan elatusmaksujen lisäksi lastensa ylläpidon, asumistilat, vapaaajan harrastukset ynnä muut menot siltä ajalta, kun lapsi on heidän luonaan. Tästä huolimatta elatusvelvolliset eivät saa yhteiskunnalta muuta tukea kuin elatusvähennystä (Koiso-Kanttila 2000, 31–32.)

Vertaistuesta voi olla apua omien tunteiden käsittelyyn eron jälkeen, jonka takia sen voisi ajatella olevan tunnetukea Housen (1981, 23–24) mainitsemista sosiaalisen tuen muodoista. Mykkänen-Hänninen ja Kääriäinen (2009, 3, 64) ovat sitä mieltä, että vertaistuki tarjoaa mahdollisuuden voimaannuttavaan kohtaamiseen, kokemukselliseen tietojen jakamiseen sekä eron tuomien muutosten pohtimiseen ja mahdollisesti myös vanhemmuutta tukevien ratkaisumallien löytämiseen. Keino, joilla eron jälkeistä vanhemmuutta voidaan tukea on esimerkiksi tiedon jako siitä, mitä vastuullinen vanhemmuus eron jälkeen tarkoittaa, miten se voi vaikuttaa lapseen (Mueller-Johnson 2005, 111). Sekä tunnetuki että tietotuki voivat toimia itsearvostus- ja itsearviointitietona. Niiden kautta voi nimittäin pohtia vanhemmuuden eri ulottuvuuksia ja siihen liittyviä piirteitä, kuten lapsen hoitoa ja hänestä huolehtimisesta, turvallisuutta ja kiintymystä, tunteita, kuuntelemista, läsnäoloa, vastavuoroisuutta sekä

jatkuvuutta (Jyrkämä & Rinnevuori 2005, 9). Lisäksi itsearviointitietoon liittyy oleellisena osana palaute ja se, millaisena muut näkevät yksilön (House 1981, 25).

3.4 Eronneen isän sosiaalinen verkosto

Autonen-Vaaraniemi (2012) on sitä mieltä, että isät voivat halutessaan päättää siitä, minkälaisen suhteen he muodostavat lapsiinsa. Se oheneeko, vahvistuuko vai pysyykö isyys samanlaisena eron jälkeen riippuu pitkälti siitä, millaisten periaatteiden kautta isät päätyvät erilaisiin tilanteisiin, sillä nämä periaatteet ja normit voivat joko edesauttaa tai hankaloittaa heidän vanhemmuuttaan. (Autonen-Vaaraniemi 2012, 113, 117.) Toki isät voivat antaa psykologisen ja sosiaalisen isyytensä ohentua halutessaan, mutta näiden vahvistaminen ei välttämättä ole vain isästä kiinni. Huttunen (2001, 111–115) kuvaa eri syitä, kuten lapsista vieraantumisen tunteita, tapaamisista syntyviä ristiriitaisia tunteita, sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien mukaantuloa miehen elämään sekä eron jälkeisiä uusperheitä ja lapsen haluttomuutta tapaamisiin, joiden takia isän ja lapsen väliset tapaamiset voivat vähentyä.

Miehet kokevat saavansa tukea eron jälkeiseen vanhemmuuteensa enemmän informaaleilta (perhe, ystävät jne.) kuin formaaleilta tahoilta (viranomaiset). Järvisen (2012) tutkimuksessa isät kertoivat toisten miesten, kuten kavereidensa, antaman tuen olleen heille tärkeää eron jälkeen. Lisäksi jotkut isät olivat kokeneet vertaisryhmien tuen olleen heille merkityksellistä. Eron jälkeisten kokemusten ja tuntemusten muiksi tukijoiksi miehet mainitsivat muun muassa omat vanhempansa. (Järvinen 2012, 40.) Sukulaisuussuhteet ja varsinkin suhtautuminen entisen puolison sukulaisiin, joutuvat eron jälkeen uudelleen tarkastelun kohteeksi. Smart (2005) on tutkinut eron jälkeisiä sukulaisuussuhteita ja todennut, että yhteydenpitoa entisen puolison sukulaisiin ei välttämättä enää nähdä moraalisesti velvollisuudeksi, jolloin sukulaisuussuhteiden merkitys vähenee ja yhteydenpidosta tulee vanhemman oma valinta. Vanhempi voi halutessaan antaa sukulaisuussuhteiden joko kuihtua tai hän voi pyrkiä ylläpitämään niitä eron jälkeen.

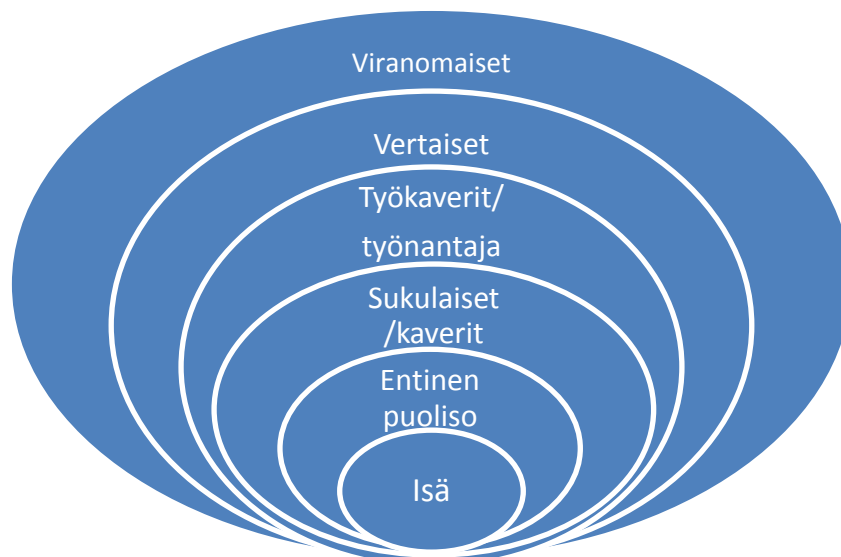
Entisillä sukulaisilla ja omilla sukulaisilla voi olla myös erilaisia tapoja suhtautua eron jälkeiseen vanhemmuuteen ja uuteen perhetilanteeseen. Niin omat kuin entisen puolison sukulaiset voivat esimerkiksi ohittaa vanhempien velvollisuuksia lasta kohtaan kertomalla hänelle sellaisia asioita, joita vanhempi ei haluaisi lapsensa tietävän. Toisaalta sukulaiset voivat myös tukea eron jälkeistä vanhemmuutta antamalla heille taloudellista tukea ja auttaa selviytymään epätoivosta ja huolista. Lisäksi sukulaiset voivat valita toisen vanhemman puolen ja pyrkiä tukemaan vain häntä eron jälkeen (usein nämä puolet valitaan jo kauan ennen eroa). Läheiset sukulaisuussuhteet ja se vaalitaanko ja ylläpidetäänkö niitä määrittävät biologisia siteitä todennäköisemmin sen suhteen millaiseksi suhde muodostuu ajan kanssa. Sukulaiset voivat pysytellä myös neutraaleina osapuolina ja molempien vanhempien sosiaalisten verkostojen osana erosta huolimatta. (Smart 2005, 141–148, 151–152.)

Jotkut miehet kokevat saaneensa tukea vanhemmuutensa jatkumiseen myös entiseltä puolisoiltaan (Järvinen 2012, 40). Kuvittelisin, että isien kokemus lastensa äitien antamasta vanhemmuuden tukemisesta tulee siitä, että isät ovat kokeneet äitien sallivan isän ja lapsen tapaamiset ja näin myös isyyden jatkumisen. Mykkäsen ja Huttusen (2008, 181) mukaan äidit voivat joko edesauttaa tai ehkäistä isä–lapsi-suhteen muodostumista ja sen säilymistä omalla toiminnallaan. Huttunen (2001, 95) onkin sitä mieltä, että äidit ovat portinvartijan asemassa isyyden muutoksessa. Äitien asema portinvartijana voi korostua eron jälkeisessä tilanteessa, jossa äiti voi omasta puolestaan joko tukea tai rajoittaa isän aikaa, tilaa ja mahdollisuuksia olla lapsensa kanssa kahden kesken (Mykkänen & Huttunen 2008, 181; Carlson, McLanahan & Brooks-Gunn 2008, 463). Äitien portinvartijan asema isä–lapsi-suhteessa eron jälkeen voi näyttäytyä esimerkiksi äidin vallankäyttönä lapsen tapaamistilanteissa (Hokkanen 2005, 86). Carlsonin ym. (2008, 263) mukaan äidit voivat rajata esimerkiksi sitä, milloin isät tapaavat lapsiaan ja mitä he tekevät lastensa kanssa etenkin silloin, jos kyseessä on pieni lapsi.

Sosiaalihuollon tarjoamat palvelut ovat tunnetuimpia formaalin tuen lähteitä, joista vanhemmat voivat halutessaan hakea tukea eron käsittelyyn. Taskisen (2001, 46) mukaan sosiaalitoimen tehtävänä erotilanteissa on perheasioiden sovittelu, vanhempien sopimuksen vahvistaminen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, selvityksen laatiminen tuomioistuimelle kiistatilanteissa sekä lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevan pää-

töksen täytäntöönpano sovittelu. Toisin sanoen sosiaalitoimen tehtävänä on tukea vanhempia tarvittaessa tapaamis- ja huoltosopimuksen tekemisessä sekä olla neutraalina osapuolelta tarkastelemassa lapsen edun toteutumista riittävämmässä eroissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa miehet ovat kertoneet kokeneensa, ettei heidän toiveitaan ja näkemyksiään ole kuultu tarpeeksi huolto- ja tapaamisoikeus asioissa. Esimerkiksi lastenvalvojan tapaamisissa joistain miehistä on tuntunut siltä, että naiset tekevät päätökset yhteistuumin, johon miesten on sitten tyytyminen. (Järvinen 2012, 42.) Sund (2005, 143) on todennut erooppaassaan, että eron jälkeinen vanhemmuus on paljolti miehestä itsestään kiinni ja siitä kuinka hyvin mies osaa pitää puoliaan naisvaltaisella alalla, jossa lapsia koskevat päätökset tehdään.

Vanhemmuuden jatkumiseen voisi ajatella vaikuttavan monien eri tahojen, kuten lapsen, molempien vanhempien, sukulaisten ja lapsen arjessa mukana olevien aikuisten, elämäntilanteet, asenteet ja mielipiteet. Lisäksi viranomaiset ja vertaiset voivat antaa omalta osaltaan tukea eron jälkeisen vanhemmuuden käsittelemiseen ja ylläpitämiseen. Voisikin ajatella, että lapsi, entinen puoliso, sukulaiset ja ystävät sekä vertaiset ja viranomaiset toimivat yksilön sosiaalisen tukiverkoston jäseninä. Olen koonnut nämä mahdolliset isän vanhemmuuden tukijat kuvioon 2., joka kuvaa esimerkinomaisesti isyyden sosiaalisen tukiverkoston eri kerroksia.

Kuvio 2. Esimerkki eronneen isän sosiaalisesta tukiverkostosta

Sosiaalisen tukiverkoston keskiössä on isä itse ja hänen ympärillään ovat hänen mahdolliset tukijansa. Sosiaalisen verkoston jäsenyys rajautuu niihin ihmisiin, jotka ovat tärkeitä yksilön sosiaalisen tuen kannalta, eikä siten käsitä kaikkia niitä ihmisiä, jotka tuntevat tai joilla on joku suhde yksilöön. (ks. Kahn & Antonucci 1980, 273.) Se, kenet isä kokevat läheisimmäksi itselleen eron jälkeen, voi olla kuka tahansa hänen sosiaalisesta verkostostaan. Nämä sosiaalisen tukiverkoston eri kerrokset kuvaavat esimerkinomaisesti niitä sosiaalisen tukiverkoston jäseniä, joilta isät voivat saada tukea vanhemmuuteensa eron jälkeen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Isän mukanaolo lapsensa elämässä ja heidän välisten läheisten suhteiden eron jälkeen on katsottu olevan sekä lapsen kehityksen, taitojen oppimisen että myöhemmän elämän ongelmien ennaltaehkäisyn kannalta olennaista (Amato & Gilbreth 1999, 557). Isä-lapsisuhteen jatkuvuuden on kuitenkin katsottu olevan vaarassa eron jälkeen yhteisen ajan vähyyden vuoksi. Eron jälkeinen isyys on jäänyt miesten itsensä kertomana vähäiselle huomiolle vanhemmuudesta ja erosta tehdyissä tutkimuksissa. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa isien eron jälkeisen vanhemmuuden tuen tarpeet ovat jääneet selvittämättä. Tutkimukseni tarkoituksena on ollut tarkastella sitä, millaisena eron jälkeinen isyys ja vanhemmuuden tukeminen näyttäytyvät isien omissa kertomuksissa. Narratiivisen lähestymistavan kautta olen pyrkinyt ymmärtämään isien kokemuksia erosta, vanhemmuudesta ja sen tuen tarpeista. Näitä teemoja pyrin selvittämään kahden tutkimuskysymyksen avulla:

1. Millaisena eron jälkeinen isyys näyttäytyy isien kertomuksissa?
2. Mitä isät kertovat tarinoissaan eron jälkeisen vanhemmuuden tuesta?

Tarkoitukseni on ollut antaa isien omalle äänelle tilaa pyytämällä heitä kertomaan oma tarinansa elämästään ennen eroa ja sen jälkeen isyyden näkökulmasta. Ymmärrän isyyden

monimuotoisena ilmiönä, joka jäsentyy suhteessa isän omiin kokemuksiin, lapseen ja lapsen elämässä oleviin muihin henkilöihin. Lisäksi siinä voi esiintyä eri puolia joko yhdessä tai erikseen miesten, lasten ja perheen elämäntilanteesta riippuen ja siksi se voi myös muuttua eri elämänvaiheissa. (Ks. Huttunen 2001; Dorethy ym. 1998; Korhonen 1999.) Kertomukset eroisyydestä linkittyvät ainakin kahteen ajanjaksoon miesten elämässä sekä menneeseen (elämään ennen eroa) että tähän hetkeen (elämään eron jälkeen), ja ehkä myös tulevaan. Olen pyytänyt isiä linkittämään tarinaansa myös heidän kokemuksiaan vanhemmuutensa tukemisesta niin tuen lähteiden kuin tuen sisällön suhteen. Ymmärrän sosiaalisen tuen Housen (1981) sekä Kahnin ja Antonuccin (1980) tavoin ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, jossa tuen antaminen voi näkyä eri tavoin joko materiaalistien hyödykkeiden ja palvelujen antamisena tai tiedon, tunteiden ja palautteen jakamisena.

4.2 Narratiivinen näkökulma kokemusten tutkimisessa

Narratiivisuudesta puhuttaessa viitataan lähestymistapaan, jossa kertomusten ajatellaan olevan ihmisten tapoja ymmärtää omaa elämäänsä ja merkityksellistä kokemiaan elämäntapahtumia (Hirsjärvi ym. 2009, 218). Narratiivisessa lähestymistavassa korostetaan tiedon moniäänisyyttä ja sosiaalista rakentumista. Kertomuksen avulla ihminen pystyy pohtimaan kokemuksiaan, jakamaan niitä toisten kanssa sekä saavuttamaan sosiaalista hyväksyntää minuudelleen. (Kohonen 2011, 196, 201.) Kertomus on tietämisen muodon lisäksi myös vuorovaikutuksellinen väline, jolla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia sekä rakennetaan luottamusta. Narratiivinen tutkimus pyrkii objektiivisen ja yleistettävän tiedon sijaan paikalliseen, subjektiiviseen ja henkilökohtaiseen tietoon (Heikkinen 2007, 156). Henkilökohtaiset tarinat voivat kuitenkin paljastaa vallalla olevia kulttuurisia ja sosiaalisia malleja yksilöllisten tulkintojen kautta (Patton 2002, 115). Vaikka narratiivit ovat yksittäisten ihmisten kokemuksia eletystä elämästä ja näin myös erilaisia versioita todellisuudesta, niin silti niistä voi löytää sen hetkisellem ajalle ja paikalle tyypillisiä kerrontatapoja.

Lähestyn tutkimuksessani eron jälkeistä isyyttä narratiivisesta näkökulmasta, koska elämän käännekohtien on sanottu olevan hyvin soveltuvia narratiivisen tiedon tuottamiseen, sillä ne haastavat kertojaa arvioimaan ja työstämään uudelleen aiemmin koettua (ks. Kohonen

2011, 203–204). Narratiivisuus kuvaa tutkimuksessani sekä tutkimusaineistoni luonnetta ja tietämisen tapaa että kerättyä tutkimusaineistoa ja aineiston analyysitapoja (Ks. Heikkinen 2007, 146–149). Pohtiessani tutkimusaiheen lähestymistä narratiivisella otteella jouduin kyseenalaistamaan valitsemani tieteenfilosofiset ja metodologiset ratkaisut useaan kertaan. Kirjoittaessani tutkimuksen toteutus -osiota huomasin ajatuksieni olevan lähellä myös fenomenologialle tyypillisiä käsityksiä, sillä kirjoitin useaan otteeseen olevani kiinnostunut isien kertomusten lisäksi heidän yksilöllisistä kokemuksistaan. Fenomenologian ”kummitelu” tutkimuksellisessa lähestymistavassa vaivasi minua pitkään, kunnes minulle valkeni narratiivisen lähestymistavan suhde fenomenologiaan. Pattonin (2002) mukaan narratiivisuuden taustalla on fenomenologian tapa ymmärtää elettyä kokemusta ja käsitystä kokemuksesta. Fenomenologian mukaan eletyn kokemuksen reflektointi heijastuu jo koettuun tai elettyyn kokemukseen eli menneeseen. (Patton 2002, 105–107, 115.)

Narratiivisuudella on fenomenologian lisäksi yhtymäkohtia muihin lähestymistapoihin. Kohosen (2011) mukaan narratiivisuus ei olekaan itsenäinen metodi vaan pikemminkin väljä viitekehys, joka lainaa ja yhdistelee kertomuksiin liittyvää tutkimusta eri tieteen aloilta. Narratiivisuuden taustalla on ajatus tiedon sosiaalisesta rakentumisesta (sosiaalinen konstruktionismi) eli siitä, että tieto rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Kohonen 2011, 196–197). Toisin sanoen kertomukset ovat ihmisten tapoja siirtää tulkitsemaansa tietoa, ymmärrystä ja kokemuksia eteenpäin. Narratiivi on kokemus jostain jo eletystä tapahtumasta, joka kerrotaan tiettyinä aikoina tietyille henkilöille (Bruner 1991, 4–6.) Kertomus voi saada useita eri muotoja ja se voidaan kertoa monessa eri paikassa, monien eri yleisöjen edessä sekä erilaisin painotuksin todelliseen tapahtumaan ja siinä esiintyneisiin henkilöihin (Manning & Cullum-Swan 1994, 465). Saarenheimo (2012, 25) toteaa ihmisten olevan tarinankertojia, jotka muokkaavat menneisyyttään, nykyhetkeään ja tulevaisuuden suunnitelmiaan sen mukaan, mikä heille sopii parhaiten.

Kohosen (2011, 198) mukaan ”kertomuksen punainen lanka, joka yhdistää tapahtuman mielekkääksi ja järjestyneeksi kokonaisuudeksi, on juoni.” Kertomuksessa tapahtumat suhteutuvat toisiinsa, jonka takia siitä on yleensä löydettävissä alku, keskikohta ja loppu (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189–190). Monissa määritellyissä kertomuksen ajatellaan olevan esitys vähintään kahdesta, toisiaan ajallisesti seuraavasta tapahtumasta. Puhutut

henkilökohtaiset tarinat voivat olla rakenteeltaan myös joustavampia niin tapahtuman kultaan kuin ajalliselta jatkuvuudeltaan ja voivat määrittyä rakenteen sijaan temaattisesti (Squire 2008, 42). Varsinkin puhutuissa kertomuksissa asiat etenevät vain harvoin kronologisessa järjestyksessä. Tästä huolimatta kuulija voi rakentaa mielessään tämän aikajärjestyksen. (Hyvärinen 2010, 91–92.) Hännisen (2000, 63) mukaan tarina jäsentää elämän tapahtumia kokonaisuuksiksi, joka koskee sekä menneisyyttä koskevia muistoja että tämän hetkiseen tilanteeseen ja sen mahdollisuuksiin liittyviä havaintoja.

Narratiiveista puhuttaessa voidaan käyttää myös nimityksiä tapahtumien kulku, kertomus ja tarina (Hirsjärvi ym. 2009, 218). Kirjallisuuden tutkijat tekevät eron kertomuksen (narrative) ja tarinan (story) välille, jolloin tarina viittaa kertomuksen ilmaisemaan tapahtumakulkuun. Kuten monissa sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa, käytän kertomuksen, narratiivin ja tarinan käsitteitä rinnakkain viitatessani haastatteluaineistooni, niistä muokattuihin kokonaisiin kertomuksiin ja isien kertomiin kokemuksiinsa (ks. Aaltonen & Leimumäki 2010, 121; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.) Metodologisesti ymmärrän isien haastattelupuheen sekä henkilökohtaisena kokemuksena että narratiivisena, tietyssä paikassa ja hetkessä kerrottuna elämänä. Ymmärränkin isien haastattelupuheen kertomuksina, jotka kertovat jotain heidän eletystä elämästä, heidän käsityksistään eron jälkeisestä isyydestä ja vanhemmuuden tukemisesta.

4.3 Eronneiden isien etsintä

Hain haastateltaviksi eronneita isiä kahdessa eri vaiheessa. Keväällä 2013 aloitin haastattelujen etsinnän julkisiin tiloihin jätettävien haastattelupyynnöiden ja Jyväskylän seurakunnan julkaisemassa Henki ja elämä -lehdessä julkaistun haastattelupyynnön kautta (ks. liite 1). Lehtijulkaisun tavoitteena oli tavoittaa mahdollisimman suuri joukko yhden haastattelupyynnön kautta. Lehdessä julkaistu haastattelupyyntö osoittautui hyväksi tavaksi tavoittaa eronneita isiä, sillä sitä kautta sain puolet haastateltavista. Lehti-ilmoituksen kautta haastatteluun osallistuneet olivat kaikki Keski-Suomen seudulta. Haastattelun lopuksi kerroin haastattelemilleni isille, että tarvitsisin vielä lisää haastateltavia, jonka takia he voivat halutessaan laittaa haastattelupyyntöäni eteenpäin. Loppukevään ja kesän aikana en kuitenkaan

saanut enää haastateltavia, vaikka yritin lähestyä eronneita isiä erilaisten ohjattujen ryhmien kautta. Tämän takia tein päätöksen, että yritän löytää lisää haastateltavia kesälomien päätyttyä. Kesän lopussa sain yhden haastateltavan aikaisemmin haastatteluun osallistuneen kautta eli niin sanotulla lumipallo -menetelmällä (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 60.).

Elokuussa 2013 pyysin uudelleen eroon liittyvien vertaisryhmien vetäjiä laittamaan haastattelupyynnöni eteenpäin heidän ryhmiensä jäsenille. Näiden ryhmien kautta sain kymmenkertaisesti enemmän vastauksia haastattelupyynnöni kuin olisin enää tarvinnut, jonka takia minun piti valita ketkä otan mukaan haastatteluun ja ketkä jätän sen ulkopuolelle. Ensimmäiseksi päätin karsia vastaajista pois ne, jotka eivät joltain osin täyttäneet haastattelukriteereitani. Haastattelupyynnössäni olin kertonut hakevani haastatteluun isiä, joiden erosta oli kulunut vähintään vuosi, joilla oli alaikäisiä lapsia sekä yhteishuoltajuus lasten äidin kanssa. Tämän jälkeen haastattelupyynnöön vastaajia oli edelleen liikaa, jonka takia selvitin kenen olisi mahdollista tulla haastatteluun Jyväskylään. Tällä tavoin sain valikoitua heistä kaksi, jotka molemmat olivat eri ryhmien kautta saaneet tiedon tutkimuksestani. Kahden viimeisen haastateltavan valinta oli haastavampaa, mutta päädyin haastattelemaan sellaisia henkilöitä, joiden ajattelin tuovan vielä jotain uutta aikaisemmin haastatteleminen isien kertomuksiin. Viimeiset haastattelut tein puhelimitse, koska haastateltavat asuivat kaukana Jyväskylästä. Näin minulla oli kasassa kymmenen eronneen isän kertomusta eron jälkeisestä isyydestä ja sen tukemisesta. Yhteensä kertomuksia tuli kuitenkin yksitoista, sillä yhdellä isällä oli takanaan kaksi eroa, joista molemmista hänellä oli alaikäisiä lapsia.

Tutkimukseeni osallistui hyvin eri taustoista tulevia isiä. Haastatteluun osallistuneet isät olivat haastatteluhetkellä iältään 30–50-vuotiaita. Haastatteluun osallistui sekä avio- että avoeron läpikäyneitä isiä, jotka määrittelivät itse erosta kuluneen ajan, joka oli ensimmäinen haastattelukriteerini. Suurimmassa osassa tarinoista isät katsoivat eron alkaneen omasta tai puolison tekemästä eropäätöksestä, jonka vahvisti erilleen muuttaminen. Yksi isä kertoi kuitenkin erostaan olevan jo jonkin aikaa, vaikka hän asui edelleen entisen puolisonsa kanssa samassa asunnossa. Avioeron läpikäyneet isät katsoivat olleensa eronneita noin puolisen vuotta avioeron astuessa virallisesti voimaan. Tämä johtuu siitä, että avioerohakemuksen jättämisestä seuraa kuuden kuukauden kestävä harkinta-aika.

Sillein se (avioerossa) pistää miettimään, kun on se puolen vuoden harkinta-aika, että mä laitoin meillä ne paperit menemään, exä ei ois halunnut vaa korjata välejä pitkäänki, mut mä laitoin paperit menemään ja ne uudet paperit, että onks se vielä voimassa... (lähi-isä, H8)

Rajasin erosta kuluneen ajan vähintään yhteen vuoteen siksi, että isillä olisi ollut mahdollisuus käsitellä parisuhteensa päättymiseen liittyviä tunteita ja he pystyisivät miettimään paremmin vanhemmuutensa tuen tarpeita ja suhteitaan lapsiinsa. Lisäksi katsoin, että tällöin yhteishuoltajuuden käytännöt olisivat todennäköisesti muotoutuneet heidän arkeensa. Kohosen (2011, 204) mukaan tarinan kertominen voi olla hankalaa silloin, jos kokemus on tuoreena mielessä, eikä haastateltava ole ehtinyt ottamaan etäisyyttä tapahtuneeseen ja reflektoida sen merkitystä. Alla olevassa kommentissa eräs isä tiivistää hyvin sen, mitä ajallisesti määritellyllä haastattelukriteerillä tavoittelin.

Niinkun sanottu, kun erosta on aikaa, ni näistä asioistahan voi huumori silmäkulmassa puhua. Kaikista hulluuksista, mitä tässä on... tapahtunu mullekin. Mä huomasin, että mä oon jaloillani näistä asioista, että ei tämmösistä asioista (puhuminen) aiheuta tunnereaktioo tai semmosta niinkun tiedät, jos jostain asiasta puhuu, niin alkaa itkettää ja ynnä muuta. Mut voi tälle huumorillakin puhua, että tuli tämmöstäkin koettua. (etäisä, H10)

Yhden isän kohdalla päätin hieman joustaa haastattelukriteereistäni, sillä hänen erostaan oli kulunut noin kymmenen kuukautta. Päädyin hänen mukaan ottamiseen siitä syystä, että ensimmäisen aineiston keruuvaiheen jälkeen haastateltavien saaminen osoittautui haastavaksi tehtäväksi. Lisäksi arvioin pahimman eroprosessin olevan hänellä jo takana, sillä myös hänen kohdallaan yhteishuoltajuuden käytännöt olivat vakiintuneet. Lyhimmillään haastatteluun osallistuneiden isien erosta olikin kulunut aikaa noin vuosi ja enimmillään kymmenen vuotta.

Halusin haastatella alaikäisten lasten isiä sen takia, että tällöin (ainakaan kaikki) heidän lapsensa eivät ole vielä aikuistuneet, jolloin eron jälkeinen isyys on selkeämmin läsnä heidän sen hetkessä elämässään. Kaikkien haastatteluun osallistuneiden isien lapset olivat alaikäisiä, mutta yhdellä isällä oli kahden alaikäisen lapsen lisäksi yksi aikuinen lapsi. Haastatteluun osallistuneiden isien lapset olivat haastatteluhetkellä iältään 3–19-vuotiaita. Näiden lasten joukossa oli eniten sekä päiväkotii- että alakouluikäisiä lapsia, mutta muutama nuori oli yläkoulussa tai toisen asteen oppilaitoksessa. Lasten määrää en pitänyt niin

olennaisena tekijänä isien kokemusten muotoutumisessa, jonka takia en nähnyt tarpeelliseksi rajoittaa sitä millään tavalla. Lapsia haastatteluun osallistuneilla isillä oli yhdestä kolmeen.

Viimeisenä haastattelukriteerinäni oli yhteishuoltajuus lapsen äidin kanssa. Katsoin yhteishuoltajuuden olevan luonnollinen valinta eron jälkeisen isyyden tutkimiseen sen takia, että se on suosituin lapsen huoltomuoto eron jälkeen (ks. Kuronen 2003, 110). Lisäksi yhteishuoltajuudessa korostuu selkeämmin isyyden kaikki puolet (biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys). Yhteishuoltajuus antaakin mielestäni paremmat mahdollisuudet isyyden toteutumiseen eron jälkeen, sillä siinä molemmilla vanhemmilla on oikeus saada esimerkiksi lasta koskevia tietoja viranomaisilta, kuten koululta, päiväkodilta ja terveydenhoidosta (Taskinen 2001, 24). Halusin tarkastella sellaisia eron jälkeisiä isyystarinoita, joissa yhteishuoltajuuden kautta isille on luotu mahdollisuudet olla mukana lastensa elämässä. Toisin sanoen halusin lähestyä aihetta niin sanotuista positiivisista tarinoista käsin.

Yhteishuoltajuus voi käytännössä toteutua eri tavoin, jonka takia uskoinkin löytäväni erilaisia eron jälkeisiä isyystarinoita. Neljä haastatteluun osallistuneista isistä oli etäisiä eli heidän lapset asuivat äitiensä luona ja tapasivat isiään viikonloppuisin tai niin sanotusti pitennettyinä viikonloppuina (torstaista–maanantaihin, joka toinen viikko). Niin sanottuja lähi-isiä haastatteluun osallistui kolme eli heidän lapsensa olivat kirjoilla ja asuivat heidän luonaan. Yhden isän kohdalla lasten äiti asui edelleen heidän kanssaan samassa taloudessa erosta huolimatta. Kolme haastatteluun osallistunutta isää oli puolestaan vuoroviikkoisia eli lapsi oli isällänsä joka toinen viikko ja joka toinen viikko äidillään. Kahden isän kohdalla yhteishuoltajuuden käytännön toteutus oli muuttunut parin edellisen vuoden aikana. Yhdestä vuoroviikkoisästä oli tullut etäisiä ja yhdestä etäisästä lähi-isä. Yksi isä oli puolestaan tyytynyt äidin yksinhuoltajuuteen pitempään kestäneen käräjäoikeuskäsittelyn vuoksi. Hänen kohdallaan isyys oli ohentunut tiiviistä viikoittaisesta lasten kanssa yhdessäolosta muutaman päivän kestäviin yhtäjaksoisiin tapaamisiin muutaman kerran kuukaudessa. Vaikka haastatteluun osallistuneiden isien sen hetkiset tilanteet olivat erilaisia heitä kaikkia yhdisti se, että he olivat aktiivisesti mukana lastensa elämässä ja he kokivat, että heillä oli hyvä suhde lapsiinsa. Lisäksi kaikkia isiä yhdisti se, että heidän lapsensa olivat olleet heidän erotessa pieniä eli joko päiväkotikäisiä tai alakoulun ensimmäisillä luokilla.

Sovin haastattelupaikan yhdessä haastateltavien kanssa. Suurimman osan isistä haastattelin yliopistolta ja sen kirjastolta varaamissani tiloissa, jotka kaikki olivat pieniä ryhmätyö-, ja opetustiloja. Yhden isistä puolestaan haastattelin hänen työpaikan neuvottelutilassa, jonka hän oli varannut haastattelua varten. Kaksi isää haastattelin käytännön syistä puhelimitse. Molemmat puhelinhaastattelut tein isien valitsemana ajankohtana heidän työpaikalleen. Kaikki haastattelutilat ja -tilanteet olivat rauhallisia. Jokaisessa haastattelutilassa oli suuri pöytä, johon asetuimme istumaan vastakkain ja asetin nauhurin pöydän keskelle. Haastatteluihin olin varannut aikaa kaksi tuntia, mutta suurin osa haastatteluista kesti noin tunnin ja vain muutama lähes kaksi tuntia. Yhteensä haastattelutunteja kertyi noin 14 tuntia. Haastattelut, jotka kestivät huomattavasti muita pidempään sisälsivät useampia eri vaiheita eron jälkeen. Näissä tarinoissa isällä oli esimerkiksi muutoksia yhteishuoltajuuden käytännöissä, uusperhekuvioita ja/tai toinen ero.

4.4 Kerronnallinen teemahaastattelu

Tarinoita voidaan kerätä monin tavoin. Kerrontaan perustuva narratiivinen aineisto on tyyppillisesti joko kirjoitettua tai puhuttua, mutta se voi olla myös erilaisiin kuvamateriaaleihin perustuvaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 218; Heikkinen 2007, 147.) Valitsin aineistonkeruumenetelmäkseni kirjoituspyyntöjen sijaan kerronnallisen haastattelun, sillä halusin antaa isille mahdollisuuden kertoa vapaasti itseään koskevista asioista (ks. Patton 2002, 375). Lisäksi uskoin saavani tutkimusongelmiini tarkemmin vastaavaa tietoa haastattelulla kuin kirjoitusten kautta, sillä haastattelussa voi tarttua haastateltavien puheeseen ja pyytää heitä kertomaan tarkemmin tutkimuksen kannalta kiinnostavista asioista (ks. Patton 2002, 375). Lisäksi tarkoitukseni on lähestyä miesten elämää vanhemmuuden näkökulmasta eli toisin sanoen lapsen kautta, eikä esimerkiksi parisuhteen päättymisen kautta. Parisuhteen päättymisen olisi saattanut näkyä kirjoituksissa haastatteluista enemmän, sillä haastattelussa minulla oli mahdollisuus rajata isien puhetta lapsiin.

Aloitin jokaisen haastattelun kertomalla haastateltaville ensin yleisiä asioita haastattelusta ja siihen liittyvistä eettisistä kysymyksistä, tutkimuksellisista kiinnostuksen kohteistani sekä valmiin työn julkaisemisesta. Kerroin haastattelun olevan muodoltaan kerronnallinen teemahaastattelu eli yhdistelin sekä kerronnalliselle että teemahaastattelulle tyypillisiä piirteitä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että isät saivat kertoa avoimesti kokemuksistaan eron jälkeisestä isyydestä, lapsen elämässä mukana pysymisestä ja toivomastaan tuesta. Keskustelun tueksi olin kuitenkin listannut joitain kysymyksiä ja teemoja. Hyödynsin haastattelu-runkoani (ks. liite 2) jokaisessa haastattelussa, mutta ne etenivät enimmäkseen haastateltavien itsensä esiin nostamien teemojen mukaisella tavalla.

Kaikille haastateltaville saman alustukseni jälkeen haastattelut etenivät hyvin eri tavoin. Yksi haastateltavista aloitti alustukseni jälkeen suoraan kertomuksensa siitä, milloin hän on eronnut ja kuinka vanha hänen lapsi tuolloin on ollut. Muille haastateltaville puolestaan esitin avoimen kerrontapyynnön siitä keitä he ovat ja minkä takia he halusivat osallistua haastatteluun. Toiset haastateltavista kertoivat hyvin avoimesti ja pitkään elämästään ennen eroa, erosta ja sen jälkeisestä elämästä, kun taas toiset haastattelut etenivät enemmän keskustelunomaisesti. Haastatteluissa tarkoitukseni olikin antaa mahdollisuus luoda omaa kertomustaan mahdollisimman pitkälle, mutta olin valmistautunut osallistumaan ja rakentamaan haastateltavien isyyskertomuksia tarpeen mukaan. Osa isistä oli hyvin puheliaita ja kertoi omaa kertomustaan hyvin pitkälti itse, jolloin heidän kohdalla pyysin lähinnä vain tarkennusta heidän kertomiinsa asioihin ja otin esiin niitä teemoja, joista he eivät olleet vielä itse kertoneet. Pyrin auttamaan heitä tarinan etenemistä, jonka takia jouduin silloin tällöin ohjaamaan kertojia sivupoluilta takaisin olennaiseen ja jäsentämään heidän tarinaansa elämäntilannetta kuvaavilla ja niitä täydentävillä kysymyksillä. (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 192–193; Ruusuvuori & Tiittula 2005, 44–45, 48.)

Toiset puolestaan halusivat kertoa kokemuksistaan keskustelun kautta, jolloin ennalta suunnittelemani teemat ja kertomiseen rohkaisevat kysymykset olivat olennaisia. Kerronnallisuuteen rohkaisemiseksi pyysin miehiä kertomaan isyydestään sekä ennen eroa että sen jälkeen. Vaikka tutkimuksen fokus oli eron jälkeisen isyyden tutkimisessa, pyysin isiä kertomaan myös ajasta ennen eroa. Tämä johtui siitä, että koin eron jälkeisen isyyden olevan sidoksissa myös aikaan ennen eroa, sinä aikana muotoutuneeseen isä–lapsi-suhteeseen

ja isänä olemisen tapoihin. Kertomuksen luomisen helpottamisen lisäksi, ajatuksenani oli sitoa miesten erokertomukset elämään isänä (ei esimerkiksi puolisona), jonka takia liitin kerronnalliseen haastatteluun teemahaastattelulle tyypillisiä piirteitä. Teemahaastattelulle tyypillistä on se, että haastattelun teemat ja niitä tarkentavat kysymykset on määritelty etukäteen, mutta niille ei ole asetettu strukturoidun haastattelun tavoin tarkkaa muotoa ja järjestystä vaan niiden laajuus, järjestys ja sanamuodot saattavat vaihdella haastattelusta riippuen (Eskola & Vastamäki 2001, 26–27). Sekä kertomukseen rohkaisevat kysymykset että niihin liittyvät teemat, kuten isä–lapsi-suhde ja lapsen arki, muodostin aikaisemmissa tutkimuksissa esiin nostetuista ajatuksista, joista rakensin niitä kuvaavia teemoja (ks. Puusa 2011, 82). Isyysteeman lisäksi pyysin isiä kertomaan vanhemmuutensa tuen tarpeista eron jälkeen. Kysyin isiltä muun muassa sitä, ovatko he kokeneet saavansa tukea vanhemmuutensa eron jälkeen, millaista saatu tuki on ollut, keneltä se on tullut ja olisivatko he kai- vanneet saadun tuen lisäksi jotain muuta tukea joltain taholta.

Squiren (2008, 42) mukaan kaikki eivät kykene kertomaan omaa tarinaansa yhden laajan kysymyksen avulla, jolloin tutkijan on hyvä osallistua enemmän keskusteluun ja kertomuksen rakentamiseen. Kerronnallinen haastattelu voikin koostua jaksoista, jolloin haastateltava tarvitsee kertomuksen jatkamiseksi uusia kysymyksiä, joihin hän voi vastata (Hyvärinen 2010, 90). Keskustelunomaisesti edenneissä haastatteluissa isien kertomukset rakentuivat enemmän yhteisessä keskustelussa, kun taas vapaammin kerrotuissa tarinoissa isät kertoivat itsenäisesti tarinaansa. Koska haastattelutilanteet vaihtelivat pitkistä monologeista enemmän kysymys–vastaus-tyyppisiin keskusteluihin, oma roolini haastattelijana vaihteli paljon. Toisissa haastatteluissa olin lähinnä aktiivinen kuuntelija ja tarkennusten tekijä, kun taas toisissa haastatteluissa tilanne edellytti aktiivisempaa kysymysten esittämistä ja kertomuksen rakentamista yhdessä haastateltavien kanssa.

4.5 Aineiston analyysi

Jokaisen haastattelun jälkeen pyrin litteroimaan kyseisen haastattelun mahdollisimman pian sen tekemisen jälkeen. Litteroituja sivuja kertyi kaiken kaikkiaan 142 (1 rv, Times

New Roman -fontti, 12 fonttikoko). Litteroin isien puheen tekstiksi sanatarkasti, siten kuinka he olivat asian ilmaisseet. Pyrkimyksenäni oli kirjoittaa haastattelu ensin auki miettimättä juurikaan tekstin luettavuutta. Merkitsin tekstiin tauot kauttaviivoilla (mitä enemmän /, sitä pitempi tauko) sekä naurahdukset, huokaisut, korostukset ja haastattelutilanteesta muistamani havainnollistavat eleet. Koin jo tässä vaiheessa tärkeäksi häivyttää isien tunnistetietoja, kuten nimiä ja paikkakuntia, sekä tarkentaa heidän puhettaan. Litteroinnin aikana pyrin muuttamaan isien tunnistetietoja yleisemmiksi nimikkeiksi, esimerkiksi lapsen nimen muutin isän käyttämän termin mukaan esimerkiksi pojaksi, tytöksi tai lapseksi tai niiden puhekielisemmiksi ilmaisuiksi, minkä merkitsin tekstiin alleviivaamalla sen. Lisäksi jätin litteroimatta joitain tarkempia kuvauksia haastatteluissa esiintyneiden henkilöiden harrastuksista, työnkuvista tai muista tunnistetiedoista, jotka merkitsin tekstiin kolmella pisteellä (...).

Tarkensin litterointi vaiheessa myös joitain kohtia, kuten kenestä isät tietyissä lauseissa puhuivat kertoessaan esimerkiksi hänestä tai siitä. Nämä tarkennukset erotin varsinaisesta puheesta sulkumerkinnöin. Haastatteluiden aikana kävin jokaisen isän kanssa myös niin sanottua yleistä keskustelua esimerkiksi gradun aiheen valitsemisesta ja gradun tai haastatteluiden tekemisestä, jotka kirjoitin vain yleisesti sisennyksin tekstiin. Haastatteluiden purkuvaiheessa kirjasin joitain alustavia havaintoja ja muita muistiinpanoja ylös lähinnä haastattelutilanteisiin ja siihen liittyen, mihin asioihin voisin kiinnittää huomiota haastatteluista analysoidessani. Lisäksi kirjasin jokaisen litteroidun haastattelun loppuun sellaisia kysymyksiä, jotka olivat jääneet vaille vastausta tai joihin toivoin vielä tarkennusta. Laitoin nämä kysymykset tutkimukseeni osallistuneille isille vielä sähköpostitse, joihin sain tarvitsemani vastaukset.

Kaikkien haastatteluiden litteroimisen jälkeen aloitin haastatteluiden uudelleen järjestämisen kronologisesti eteneviksi tarinoiksi. Tarkoitukseni oli luoda haastattelusta yhtenäisen, juonellisen ja ajallisesti etenevä tarina eli käytin tässä analyysivaiheessa niin sanottua narratiivista analyysiä (Heikkinen 2007, 148–149). Tässä vaiheessa kiinnitin huomiota myös tarinan luettavuuteen, jonka takia selkeytin lauseiden rakenteita poistamalla ylimääräisiä sanoja ja toistoa sekä lisäämällä välimerkkejä, pisteitä, pilkkuja ja isoja alkukirjaimia. Lisäksi pyrin myös tässä analyysivaiheessa häivyttämään entisestään isien tunnistetie-

toja, kuten tarinoissa esiintyvien henkilöiden sosiaalitoimen tai terveydenhuollon asiakastietoja tai yksityiskohtaisia kuvauksia erilaisista tilanteista.

Ajallisessa järjestämisessä pyrin siihen, että isien tarinoilla olisi niin sanottu alku, keski-kohta ja loppu. Välillä haastatteluiden järjestäminen juonellisesti yhtenäiseksi tarinoiksi tuntui hankalalta, sillä ajoittain isien kerronta liikkui saman kappaleen ja välillä jopa lauseen sisällä sekä ajassa ennen eroa että eron jälkeen. Pääsin aika nopeasti tämän haasteen yli aloittamalla selkeimmästä ajallisesta kokonaisuudesta, ajasta ennen eroa eli niin sanotusta alkutilanteesta. Tähän alkutilanteeseen liitin hyvin yleisen kuvauksen siitä, millaista heidän arki ja minkälaiset roolit vanhemmilla perheessä silloin oli. Tätä seurasi joko isän tai puolison päätös erosta sekä kuvaus siitä, miltä tämä isästä itsestään tuntui. Tämän jälkeen etenin juonessa lasten huoltosopimuksen tekovaiheeseen, jonka jälkeen isien tarinat etenivät sisällöltään hyvin eri tavoin. Isien tarinoiden keskivaiheelle sijoittui esimerkiksi kerrontaa sopimuksen käytännön toteutuksesta, eron käsittelemisestä ja sen hyväksymisestä, eron jälkeisen isyyden haasteista sekä lasten kanssa yhdessäolosta ja isyyden mahdollisesta muutoksesta. Tarinoiden loppupuolelle puolestaan sijoitin isien kuvaukset yhteishuoltajuuden käytännön toteutuksen muutoksista ja tulevaisuuden pohtimisesta.

Järjestäessäni tarinoita kronologiseen muotoon pyrin karsimaan niin sanotun ydintarinan kannalta epäolennaiset teemat ja kerronnan pois. Näihin teemoihin liittyi kuvauksia isäksi tulosta, eron syistä, eron vaikutuksista lapseen, uusperheestä, sukulaisuussuhteista ja joistain tietyistä tilanteista sekä yleiset pohdinnat erosta, isyydestä tai tuesta ja elämänviisauksista. Toki näiden kuvausten joukkoon kuului joidenkin kohdalla myös tarinan kannalta olennaisia tapahtumia, jotka säilytin heidän kertomuksissa niiltä osin kuin katsoin sen tarpeelliseksi. Haastatteluiden kronologisessa järjestämisessä litteroidusta 142 sivumäärästä tarinoiden sivumäärä putosi 68 sivuun.

Tämän jälkeen pelkistin tarinoita entisestään noin 3–8 sivun mittaisiksi tiivistelmiksi (yhteensä 49 sivua). Näiden juonellisten tiivistelmien tarkoituksena oli löytää niin sanottu ydintarina jokaisen isän kohdalta. Mistä isien tarinat kertovat? Misler (1986b) puhuu ydintarinasta tarinan kehyksenä, joka on pelkistetty versio alkuperäisestä kertomuksesta. Hänen mukaan kysymykseen, mistä tarina kertoo, voi vastata muodostamalla tarinasta tiivistel-

män. (Misler 1986b, 236.) Tässä analyysivaiheessa kävin isien tarinat läpi kappale kappaleelta (alkutilanne, eropäätös...) ja tiivistin niiden juonet muutamaan sanaan (esimerkiksi perinteiset sukupuoliroolit perheessä tai jaettu vanhemmuus työn asettamien mahdollisuuksien mukaan). Mislerin (1986b, 236) mukaan tarinoiden pelkistäminen ydintarinoiksi on hyvä analyysiväline myös tarinoiden vertailemiseen.

Tarinoiden tiivistämisen jälkeen kokosin kaikki tarinat vielä yhdeksi taulukoksi, mikä toimi itselleni tarinoiden juonien kokoamisen ja niiden havainnollistamisen välineenä. Lisäsin kyseisen taulukon loppuun myös kohdan tarinan kiteytyksestä, jolla pyrin kuvaamaan kunkin isän ydintarinan yhdellä lauseella. Taulukon kokoamisen jälkeen aloin vertailemaan isien tarinoita. Ensiksi tarkastelin tarinoiden kiteytyksiä, juonen kulkuja ja kertojien kokemuksia, joiden kautta päädyin kuvaamaan erilaisia tarinatyyppejä kahden dikotomisen vastaparin kautta. Tällä tavoin muodostui neljä eron jälkeistä isyytarinaa: isyyden puolustus tarinat, uuteen elämään ja isyyteen sopeutumistarinat, kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinat sekä erilaisen isyyden rakennustarinat. Tässä analyysivaiheessa käytin narratiiviselle lähestymistavalle toista tyypillistä analyysimenetelmää, narratiivien analyysiä. Narratiivien analyysissä painopiste on uuden kertomuksen tuottamisen sijaan aineiston luokittelussa, esimerkiksi tapaustyyppien avulla. (Heikkinen 2007, 148.) Tarinoiden tyypittelyn jälkeen kiinnitin tarkempaa huomiota näiden tarinoiden sisältöihin ja niille tyypillisiin piirteisiin. Tällä tavoin tulini vastanneeksi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen siitä, millaisena eron jälkeinen isyys näyttäytyy miesten kertomuksissa.

Tyypitarinoiden rakentamisen ja analysoinnin jälkeen aloin tarkastelemaan vanhemmuuden tukemista tarinoissa sisällönanalyysin kautta. Sisällönanalyysi viittaa sellaiseen analyysitapaan, jossa tekstistä etsitään toistuvia sanoja ja teemoja (Patton 2002, 453). Keräsin ensiksi yhteen Word-tiedostoon kaikista tarinoista ne kohdat, joissa isät kertoivat jotain vanhemmuuden tukemisesta tai tukemattomuudesta. Koska olen kiinnostunut isyyden tukemisesta eron jälkeen, jätin tarkastelun ulkopuolelle eroa edeltävän ajan. Tämän jälkeen etsin tarinoista poimimistani sitaateista niitä yhdistäviä ja erottavia teemoja eli tarkastelin tarinoiden sisältöjä vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta. Tarinoissa esiintyviä vanhemmuuden tukemiseen liittyviä teemoja olivat muun muassa halu pärjätä itse, etäisyyden ottaminen, tunteiden siirtäminen, keskittyminen lapseen, uskonto, vertaistuki, kohtalotove-

ruus, eron käsittely, työpaikan arvot sekä lastenhoitotuki ja kasvatusvinkit sekä tiedon saaminen lapsesta, viranomaisten tuki ja yhteistyövanhemmuuden tukeminen. Tässä vaiheessa päätin keskittyä enemmän tuen muotoihin kuin sen lähteiden erittelyyn.

Teemojen hahmottamisen jälkeen pyrin yhdistämään niitä isompien otsikoiden alle. Tällä tavoin sain koottua neljä vanhemmuuden tuesta kertovaa otsikkoa, jotka olivat tuki elämän jatkumiseen ja yksin pärjäämiseen, eron käsittely ja siihen saatava tuki, tuki lapsen hoitoon ja kasvatukseen sekä yhteistyövanhemmuuden sujumiseen kaivattu tuki (ks. liite 4). Tarkoitukseni isien kertomusten analyysissä oli antaa ääni haastateltaville, jonka takia keskityin analyysissä pelkästään aineistoon. Vasta analyysin jälkeen aloin liittämään isien tyypillisiä isyyskertomuksia aikaisempien tutkimusten saamaan tietoon vertaillen omia ja muiden tutkimustuloksia. Koska koin vanhemmuuden tukemisteeman olevan tärkeä näkökulma, päädyin tarkastelemaan vielä tarkemmin saatua ja toivottua tukea sekä niiden lähteitä tarkemmin. Tässä analyysivaiheessa peilasin aineistosta nostamiani teemoja aikaisempien tutkimusten tuloksiin ja määritelmiin sosiaalisesta tuesta.

4.6 Tutkimuksen eettisyys

Haastattelut ovat interventioita, sillä ne vaikuttavat ihmisten arkeen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ihmisten arkea, työtä ja elämää eli hyvin henkilökohtaisia asioita (Patton 2002, 405, 407). Isyys ja vanhemmuuden tukeminen ovat henkilökohtaisia teemoja miesten elämässä, sillä ne kertovat paljon heidän elämästään, suhteistaan muihin ihmisiin ja määrittelevät omalta osaltaan sitä keitä nämä miehet ovat. Narratiivinen tutkimusote tuottaa yksilökohtaista tietoa, minkä takia siinä korostuu tutkijan vaitiolovelvollisuus ja haastateltavien nimettömyys (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 41). Tämän takia pyrin jokaisessa tutkimuksen tekovaiheessa siihen, että tutkimukseeni osallistuneiden isien henkilötiedot jäisivät vain minun tietooni. Kaikki haastatteluun osallistuneet ottivat yhteyttä minuun saatuaan tiedon haastattelusta tai nähtyään haastattelupyynnöni. Toisin sanoen en ottanut itse keneenkään haastateltavaan yhteyttä vaan sain kaikki haastateltavat joko eri tahojen kautta lähetettyjen tai lehdessä julkaistun haastattelupyynnön kautta. Tällä tavoin kuka

tahansa haastattelukriteerini täyttävä ja tutkimuksesta tiedon saanut isä olisi voinut osallistua tutkimukseeni. Haastattelukriteerieni avulla pyrin varmistamaan sen, että isien elämäntilanteet olisivat vakiintuneet eron jälkeen sen verran, että he pystyisivät kertomaan siitä haastattelussa.

Haastattelupyynnössäni avasin hieman tutkimuksen eettisyyteen liittyviä asioita, kuten miksi tutkimusta tehdään ja sitä, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista (ks. Patton 2002, 407). Kerroin haastattelupyynnössä myös sen, että sähköpostiyhteydenotossa näkyvä nimitieto tulee vain minun tietooni. Pyysin haastattelupyyntöni vastaajilta lyhyen kuvauksen itsestään haastattelukriteerieni pohjalta, jos he eivät olleet valmiiksi avanneet taustaansa ottaessaan minuun yhteyttä. Taustatietoja kysymällä tarkoitukseni oli saada hieman käsitystä siitä, keitä olen menossa haastattelemaan, täyttävätkö he haastattelukriteerini, ja valmistella isiä haastatteluun. Haastattelut pyrin järjestämään haastatteluun osallistuvien isien ehdoilla. Ehdotin heille itselleni parhaiten sopivia päiviä ja kerroin voivani varata tilat haastattelua varten yliopistolta ja/tai sen kirjastolta. Lisäksi kerroin oman kalenterini olevan sen verran joustava, että he voivat halutessaan ehdottaa myös muita päiviä, aikoja ja haastattelupaikkoja. Suurin osa isistä halusi, että varaan haastattelua varten tilat, mutta yksi isä toivoi haastattelun tekemistä hänen työpaikallaan.

Haastattelun alussa pidin lyhyen alustuksen, jossa kerroin haastatteluun varatusta ajasta, haastatteluaineiston säilyttämisestä ja sen tuhoamisesta asianmukaisella tavalla (ks. Patton 2002, 408–409). Kerroin säilyttäväni haastatteluaineiston kesään 2014 asti, jonka jälkeen poistan nauhoitetut haastattelut tietokoneeltani. Lisäksi kerroin haastateltaville, että graduni tulee luettavaksi Jyväskylän yliopiston kirjaston verkkosivuille sen valmistuttua. Tämän jälkeen kerroin, että tulen käyttämään valmiissa tutkimuksessani esimerkkilainauksia heidän kertomastaan siten, ettei heitä voi tunnistaa niistä.

Haastattelutilanteet olivat mielenkiintoisia ja hauskoja. Yhdessä haastattelussa isällä oli lapsi mukana, mikä teki tilanteesta hieman poikkeavan. Pyrin ottamaan myös lapsen huomioon haastattelussa. Pidimme esimerkiksi lyhyen vessatauon sekä emme sivuttaneet häntä niin sanotusta keskustelusta vaan kuuntelimme, mitä hänellä on kerrottavaa. Pääasiassa lapsi keskittyi piirtämiseen, jonka aikana keskityin varsinaiseen haastatteluun. Litteroinnis-

sa päätin, että en kirjoita nauhurilla olevaa lapsen puhetta auki, sillä lapsen näkökulma eron jälkeiseen isyyteen ei ollut tutkimuksen tarkoituksena. Toinen haastatteluun osallistunut isä ilmoitti etukäteen hänen lastensa olevan todennäköisesti mukana haastattelussa. Vastasin hänelle lasten mukanaolon olevan mahdollista, vaikka tiettyjä asioita heidän mukana ollessa täytyy muistaa. Kerroin hänelle aikaisemman haastattelukokemuksen perusteella, että haastattelu aika saattaa tuntua lapsista pitkältä, joten olisi hyvä, jos heillä olisi jotain hiljaista puuhaa haastattelun ajaksi. Lisäksi totesin, että lapset saattavat kommentoida kuulemaansa, ja tällöin haastatteluun saattaa tulla katkoksia, milloin pitäisi pyrkiä välttämään päällekkäin puhumista. Korostin myös sitä, että isän on syytä pohtia etukäteen sitä, kuinka avoimesti hän voi ja/tai haluaa puhua lastensa kuullen. Edellisessä isä-lapsihaastattelussa isä nimittäin koki, että hän olisi halunnut puhua vielä enemmän, ja että hän unohti sanoa joitain asioita. Annoin hänelle kuitenkin mahdollisuuden palata asiaan ja omaan kertomukseensa vielä sähköpostin välityksellä. Viestini jälkeen isä, joka ilmoitti lastensa olevan mahdollisesti mukana haastattelutilanteessa, kertoi lastensa olevan hiukan vilkkaita ja päätti hankkia kyseiselle päivälle jonkun hoitamaan lapsia.

Haastatteluissa pyrin käyttämään arkikieltä ja poimimaan isien kerronnasta heidän käyttämiään käsitteitä. (ks. Puusa 2011, 82.) Parissa haastattelussa isät pyysivät minulta kuitenkin tarkennusta käyttämiini käsitteisiin. Yksi tällainen tarkennusta vaativa termi oli vanhemmuuden tukeminen, johon eräs isistä toivoi täsmennystä sen kautta keneltä saadusta tuesta pitäisi puhua.

Mitä sä tarkoitat sillä tuella? Siis sillä tavalla, miten mä sen nyt muotoilisin, ammatillista tukee vai siis tarkoits sä tukee mun vanhemmilta tai joltain muulta..., tuki yleensä. (vuoroviikkoisä, H3)

Kerroin, että aikaisemmissa haastatteluissa olemme keskustelleet sekä ammattilaisten antamasta tuesta että läheisten antamasta tuesta. Lisäksi kerroin, että olen antanut haastateltavien vapaasti kertoa, mitä he ylipäättään mieltävät kuuluvan vanhemmuuden tukeen ja sitten tarttunut siihen, mistä kulloinkin ollaan puhuttu. Toinen käsite, jota käytin yhdessä haastattelussa oli konkreettinen tuki, jota tarkensin koskemaan esimerkiksi lastenhoitotukea. Pääasiassa haastattelut etenivät isien kanssa luontevasti ja isät selvästi halusivat kertoa omista kokemuksistaan. Heitä ei juurikaan näyttänyt vaivaavan se, että haastattelijana oli

nuori nainen, jolla ei ole lapsia. Ainostaan yksi isistä kiinnitti selkeästi huomiota siihen, että olin naispuolinen haastattelija. Hän kuvasi pettymyksiään ja haasteitaan naisia kohtaan ja sanoi, ettei minun kannata niitä ”naisihmisenä” ottaa itseeni.

Mää sanoin.. työkaverille, jolle kävi yhtä hölmösti vaan vinkkinä, (sori vaan sääkin oot naisihminen, kun mää tölväsen tulee tässä). Niinkun koita sietää vaan kaikki se mitä sieltä toiselta puolelta tulee, että pure vaan hammasta yhteen, äläkä lähe siihen leikkiin mukaan, nii kaikkein helpoimmalla pääsee. Naiset osaa olla joskus aika ilkeitä, valitettavasti (mutta älä ota henkilökohtaisesti sitä). (vuoroviikkoisä H3)

Jotkut haastateltavat puolestaan viittasivat ohimennen sukupuoleeni ja kertoessaan omaa tarinaansa, kuten alla oleva esimerkki eron jälkeisen isyyden pohdiskelusta osoittaa.

...Musta tuntuu, että te naiset ootte aina enemmän sellasii niinkun, olette niitä äitejä ja muuta, teillä on niinkun sisään rakennettu enemmän se semmonen touhuaminen ja tekeminen ja muu vastaava, lähinnä näissä kodin asioissa ja näin... (lähi-isä, H5)

Haastattelijana pyrin olemaan neutraali osapuoli, tarinan kuuntelija ja kysymysten esittäjä (ks. Ruusuvuori & Tiittula 2005). Koin sukupuolestani huolimatta päässeeni isien kanssa ainakin jollain tasolla samalle aaltopituudelle, sillä isät pystyivät kertomaan välillä hyvinkin avoimesti esimerkiksi eron jälkeen kokemista tunteistaan. Yksi isistä totesi haastattelun lopuksi, että ”...tässä on aika hyvin juteltu sellasta elämän tarinaa ihan sillei tuntemattomalle ihmiselle...”. Yhdeksi isien kohtaamista, tarinoiden kuuntelemista ja rakentamista helpottavaksi tekijäksi osoittautui huumorintajun, kuten yksi isistä sen ilmaisi ”haastattelijasta pystyy heittämään läppää ja haastateltava ei ota niin tosissaan”. Lisäksi havaitsin ”läpän” heittäminen ja yhdessä nauramisen olevan hyvä tapa keventää aika ajoin haastattelun ilmapiiriä ja palauttaa isiä takaisin tarinoistaan maanpinnalle. (ks. Ruusuvuori & Tiittula 2005, 51). Haastattelun lopuksi pyrin johdattamaan haastateltavat takaisin tähän hetkeen eli haastatteluun kysymällä siitä, miltä haastatteluun osallistuminen heistä tuntui. Kommenttina tähän useimmilla oli se, että ”tähän on ollu ihan hauskaa”, ”mielenkiintoista” tai ”kiva”. Puhelinhaastatteluun osallistuneet isät puolestaan totesivat puhelinhaastattelun olleen myönteinen ja luonteva kokemus, vaikkakin kasvotusten haastattelu olisi ollut mukavampaa.

Kyllä varmaan haastattelu kasvotusten ois ollu vielä kivempi, mut mun mielestä oli ihan ok niinkun näinkin, että ei linjat oo sen kummemmin pätkey tai näin, ni että ei tarvinnu ihmetellä tai käyttää aikaa niihin. Ihan luontevalta tuntuu kyllä, et ihan hyvältä. (vuoroviikkoisä, H9)

Kasvokkain ois sillein ollu ehkä kivempi jutella, kun sitten se vuorovaikutus... Jos mä mietin sinuakin haastattelijana, ni että minä toivosin, että näkisin haastattelijan, että näkis niitä ilmeitä ja eleitä. On mulla kädet heilunu tässä ynnä muuta tullu pyörityä. Mut niinkun kyllä tää oli positiivinen juttu tää puhelinhaastattelu. (etäisä, H10)

Litteroidessani isien haastatteluista kiinnitin jonkin verran huomiota heidän käyttämään kielen, johon haastatteluissa en ollut juurikaan keskittynyt. Pohdin litteroinnin lomassa esimerkiksi sitä voinko tutkimuksessani käyttää samalla lailla niin sanottuja painosanoja tai tunteiden kielikuvia kuin isät käyttivät? Tulin kuitenkin siihen tulokseen, että jos isät eivät itse ole kaunistelleet sanojaan kertoessaan kokemuksistaan ja eroprosessin herättämistä tunteistaan, niin miksi minun tutkijanakaan pitäisi? Tästä hyvänä esimerkkinä on erään isän kokemus lastenvalvojalla käynnistä.

... ei voi sanoa millään lailla, että tuetaan siinä, että lätkästään paperit tuohon ja ... ja sanoo, että sä voit ihan hyvin pyytää toita kaheksansataa kuukaudessa, missä se on, se pyssy, millä ammutaan toi ihminen, että niinkö, jos se toinen (exä) ois oikein ilkeä ni se tekis sen, se pyytäs sen, mutta se (lastenvalvoja) oikein ammentaa siellä, että revitään kaikki irti mitä saahaan. (etäisä, H2)

Toinen isä puolestaan kertoi työkaverinsa antamasta vinkistä erosta selviytymiseen.

...Oli semmonen vanhempi kaveri, .. se on kanssa joskus rytissä nää samat hommat läpote. Mä sitten kysäsin siltä, että missä kohtaa tää ei enää ota pataa tää homma? Anteeks ruma kielenkäyttö, nii se sano, että ”pari vuotta se vituttaa ja sitten se helpottaa.” (vuoroviikkoisä, H3)

Painosanojen ja kielikuvien käyttö kuvaa mielestäni niitä kokemuksia, joita isät ovat tietysti hetkellä kokeneet. Tämän takia koin, että en tutkijana voi viedä heiltä tätä kokemusta pois ”kaunistelemalla” heidän kielenkäyttöä. Tunteet ovat tunteita, ja ne purkautuvat kullakin omalla tavallaan. Lisäksi nämä painosanat tai kielikuvat kuvastivat juuri tietyissä tilanteissa koettuja tunteita ja kokemuksia, eivätkä isät mielestäni viljelleet niitä turhaan puheessaan. Olenkin pyrkinyt kuvaamaan isien kertomukset sellaisinaan kuin he ovat minulle ne kertoneet. Haastatteluiden litteroinnin jälkeen olin vielä yhteydessä haastatteluun osallistuneihin sähköpostin välityksellä. Laitoin jokaiselle muutaman tarkentavan kysymyksen

sähköpostitse, joihin sain heiltä vastaukset. Vaikka tiedon tuottamisen tilanne sähköpostitse eroaa kasvokkain käydystä keskustelusta, niin siitä huolimatta sähköpostitse saadut tarkentavat vastaukset antoivat sekä lisätietoa että tarkennusta käytyyn keskusteluun. Isät vastasivat lähinnä esittämiini lisäkysymyksiin, jonka takia en nähnyt niiden liittämistä litteroituun keskusteluun ongelmana. Kysyin haastatteluun osallistuneilta isiltä tarkentavien kysymysten lähettämisen ohessa myös sitä, haluavatko he oman tarinansa litteroinnin itselleen muistoksi. Muutama vastasi haluavansa litteroinnin itselleen, mutta suurin osa ei vastannut esittämäni kysymykseen, jonka takia en laittanut niitä heille.

Haastatteluun osallistuneiden anonymisyyden turvaamiseksi muutin haastatteluja litteroidessani haastateltavien ja muiden haastatteluissa esiin nousseet erisnimet (esimerkiksi lasten nimet) ja muut tunnistetiedot (asuinpaikka, työpaikka, harrastukset jne.). Lisäksi kerroin haastatteluissa haastateltaville, että he voivat rajata itse sitä, mitä he haluavat kertoa ja mitä eivät. En myöskään kirjoittanut isien kokonaisia eheitä tarinoita näkyviksi tutkielmaani vaan pilkoin heidän tarinat pienempiin osiin ja käytin heidän kertomusten lainauksia vain siinä määrin, minkä katsoin olevan tarpeellista tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi (Ks. Patton 2002, 407.) Aineiston analyysin eri vaiheissa pyrin häivyttämään isien tunnistetietoja siten, ettei kukaan ulkopuolinen pystyisi tunnistamaan heitä kronologisesti järjestetyistä tarinoista ja niiden sitaateista. Lisäksi sen isän kohdalla, jolla oli kerrottavanaan kaksi tarinaa, päätin erottaa tarinat toisistaan. Pyrin molemmissa tarinoissa häivyttämään eri tarinoiden väliset yhteydet siten, että ne voi lukea täysin erillisinä tarinoina. Tällä tavoin koin pystyväni turvaamaan myös poikkeavan tarinan omaavan isän nimettömyyden.

5 ERON JÄLKEISEN ISYYDEN TARINAT

5.1 Tarinoiden tyypittely

Pelkistettyäni isien tarinat juonellisiksi tiivistelmiksi ja koottuani ne itselleni taulukkoon aloitin tarinoiden tyypittelyn. Vertailin tarinoiden kiteytyksiä ja juonen kulkuja sekä isien

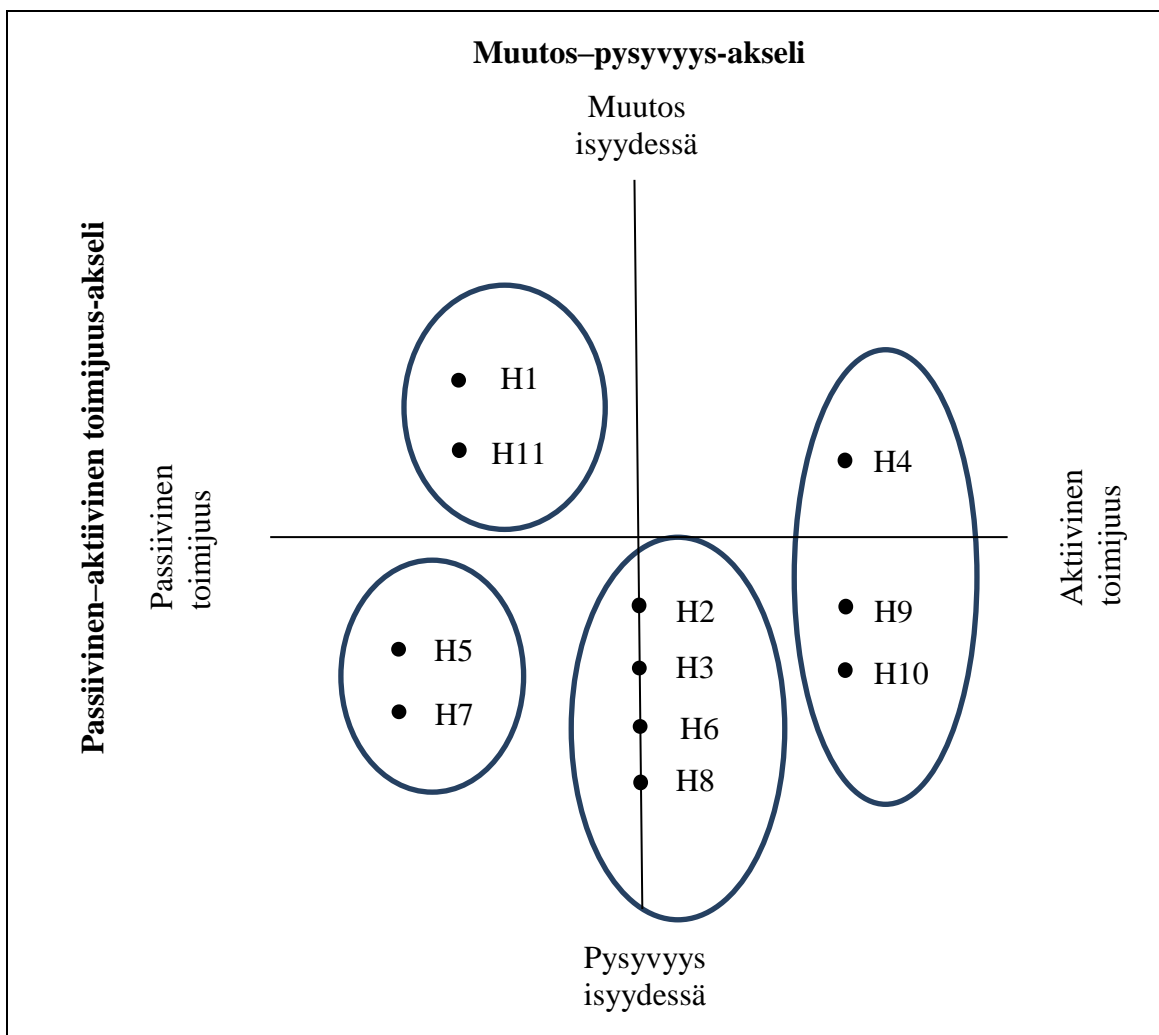
kokemuksia, joiden kautta päädyin kuvaamaan erilaisia tarinatyyppejä kahden dikotomisen vastaparin kautta. Toisissa tarinoista oli havaittavissa selkeitä muutosvaiheita, kun taas toiset tarinat etenivät hyvin tasaisesti ja muuttumattomana alusta loppuun saakka. Aineistossa ilmi tulleen isyyden muutoksen lisäksi, aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Korhonen 1999; Huttunen 2001) on nostettu esiin isyydessä tapahtuvien muutosten, kuten isyyden ohenemisen ja vahvistumisen, mahdollisuus eron jälkeen. Isyyden jatkumisesta samanlaisena erosta huolimatta ei ole paljoa puhuttu aikaisemmissa tutkimuksissa, jonka takia koin myös isyyden pysyvyyden tarkastelun mielenkiintoiseksi. Muutos ja pysyvyys muodostuivat tällä tavoin ensimmäiseksi vastapariksi tarinoiden tyypittelyyn. Puhuessani isyydessä tapahtuneista muutoksista viittaa ensisijaisesti isän toimintaan ja kokemuksiin isänä eli siihen, miten hänen toimintansa, ajattelunsa ja kokemuksensa muuttuvat tarinan edetessä. Toissijaisena muutoksena puolestaan saattaa olla yhteishuoltajuuden käytännön toteutuksessa tapahtuneet muutokset.

Isyydessä tapahtuneet muutokset linkittyvätkin toiseen tarkasteluni alla olevaan tekijään, isien toimijuuteen. Tarkastelin isien toimijuutta tarinoissa suhteessa heidän kokemuksiinsa mahdollisuuksiin ja heihin liittyviin odotuksiin eli siihen, mitkä asiat heidän toimintaansa eron jälkeen ohjaavat. Yksilön toiminta ja toimijuus rakentuvat kulttuuristen normien ja käsitysten sekä erilaisten vuorovaikutussuhteiden osana, joiden kautta yksilön toiminnalle asetetaan erilaisia ehtoja (Ronkainen 2006, 531). Yksilön on mahdollista joko ottaa nämä ehdot hänelle annettuina, kapinoida niitä vastaan tai muokata ja uudelleen tulkita niitä. Toisin sanoen yksilön toimijuus on lähtöisin hänen kokemistaan vaikutusmahdollisuuksista omaan elämäänsä. Yksilö pystyy laajentamaan elämänhallintaansa ainoastaan silloin, kun hän kokee toisin tekemisen olevan mahdollista. (Ronkainen 1999, 51.) Yksilön toimijuus määrittyy suhteessa niin yksilön rooliin liittyviin odotuksiin kuin hänen mahdollisuuksiinsa tietyissä tilanteissa (Ronkainen 2006, 532).

Tarinan kertojan kuvaaman kokemuksen ja hänen toimintaansa ohjaavien tekijöiden lisäksi tarkastelin isien toimijuutta tarinoissa päätöksenteon kautta. Toimijuuden käsitteeseen liittyy yksilön kyky ja mahdollisuudet tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä (ks. Gordon 2005, 114–115). Toinen dikotominen vastapari muodostuikin aktiivisesta ja passiivisesta toimijuudesta. Aktiivista toimijuutta tarinoissa kuvaa isien mahdollisuus haastaa heihin kohdis-

tuvia odotuksia, vaikuttaa omaan elämäänsä ja tehdä itsenäisiä päätöksiä. Passiivinen toimijuus tarinoissa näyttäytyy puolestaan siten, että isien eron jälkeistä toimintaa ohjaa joku tai jokin toinen, jonka antamat ehdot isät ottavat vastaan ja hyväksyvät. Toisin sanoen tarinoissa, joissa isien toiminta näyttäytyy passiivisena, isät eivät juurikaan tee itsenäisiä päätöksiä tai vastusta ulkoapäin tulevia ehtoja ja odotuksia.

Käytin hajontakuviota tarinoiden luokittelun välineenä. Milesin ja Hubermanin (1994, 198) mukaan hajontakuviolla voidaan esittää aineiston kahta tai useampaa ulottuvuutta, joiden uskotaan liittyvän toisiinsa. Hajontakuvion kautta pystyin paremmin hahmottamaan sen, mitkä tarinat ovat keskenään samanlaisia eli mitkä kuuluvat samaan tarinatyyppiin. Sijoitin isien tarinat muutos–pysyvyys- ja aktiivinen–passiivinen toimijuus -akseleille (kuvio 3).

Kuvio 3. Isyyden muutos ja isien toimijuus eron jälkeen

Kuvion vasempaan yläkulmaan eli passiivisen toimijuuden ja muutos isyydessä -akseleiden sisään asettuu kaksi tarinaa (H1, H11). Näissä tarinoissa isyydessä tapahtuu muutoksia, mutta isien toimijuus passivoituu juonen edetessä loppua kohti. Tulkitsin, että näiden tarinoiden kohdalla isyydessä on tapahtunut muutoksia isistä itsestään johtumattomista syistä, jotka jollain tavalla ovat vaikuttaneet siihen, miten isät kokevat isyytensä eron jälkeen. Näiden muutosten takia isät joutuvat pohtimaan suhdettaan lapsiinsa ja rakentamaan isyytään uudella tavalla, minkä takia nimesin nämä tarinat erilaisen isyyden rakennustarinoiksi.

Yhdessä tarinassa (H4) isän toimijuus on sekä vahvistunut että muuttunut eron jälkeen. Linkitän tämän tarinan kahden tarinan (H9 ja H10) kanssa samaan tarinatyyppiin, vaikka näiden tarinoiden kohdalla isien toimijuudessa ei juurikaan ole tapahtunut muutosta vaan nämä isät ovat olleet aktiivisia toimijoita lapsensa syntymästä asti. Näiden kolmen tarinan kohdalla on kuitenkin havaittavissa samanlaisia piirteitä, jonka takia ne voidaan sijoittaa saman tarinatyyppiin alle. Nämä tarinat sijoittuvat kuviossa aktiivisen toimijuuden päätyyn. Lisäksi näitä tarinoita yhdistää niin isien aktiivinen toiminta oman vanhemmuutensa puolustamiseksi, itsenäinen päätöksenteko kuin isyyteen panostaminen. Nimesin nämä tarinat isyyden puolustustarinoiksi.

Neljä tarinaa (H2, H3, H6 ja H8) asettuvat passiivinen–aktiivinen toimijuus -akselin keskelle, koska niissä isät haluavat toimia osittain oman päänsä mukaan samalla, kun heille asetetaan ulkopuolelta tulevia sääntöjä. Näissä tarinoissa isyydessä ei ole tapahtunut suurta muutosta, jonka takia ne jäävät pysyvyys isyydessä päätyyn muutos–pysyvyys-akselilla. Näissä tarinoissa isät kertovat löytäneensä omanlaisiaan toimintatapoja isyyden toteuttamiseen, jonka takia nimesin nämä tarinat yhden isän kertoman mukaan kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinoiksi. Kaksi tarinoista (H5 ja H7) sijoittuu puolestaan kuvion vasempaan alakulmaan eli pysyvyys isyydessä ja passiivinen toimijuus-akseleiden sisälle. Näissä tarinoissa isyydessä ei tapahdu juonen edetessä muutoksia vaan isät ovat asettuneet lähinnä elämänsä vietäväksi ja sopeutuneet uuteen elämäntilanteeseen muuttamatta omaa toimintaansa isänä. Näissä tarinoissa isät eivät esiinny myöskään aktiivisina toimijoina tai pää-

töksen tekijöinä, jonka takia kutsun näitä tarinoita elämään ja isyyteen sopeutumistarinoiksi.

Tyypitarinoiden lisäksi hajontakuviosta tulee hyvin esiin se, mitä isyydelle eron jälkeen tapahtuu. Suurin osa isien tarinoista sijoittuu muutos–pysyvyys-akselin pysyvyys isyydessä päätyyn eli näiden tutkimustulosten valossa isyyden muuttumattomuus eron jälkeen näyttäisi olevan yleisempää kuin siinä tapahtuneet muutokset. Lisäksi suurin osa isistä näyttää toimivan vanhempana (suhteellisen) aktiivisesti uudessa elämäntilanteessa. Hajontakuviota tarkastellessa täytyy kuitenkin muistaa se, että tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella eron jälkeistä isyyttä juuri positiivisista tarinoista käsin, minkä takia tutkimukseen valikoitui eron jälkeen aktiivisesti lastensa elämässä mukanaolevia isiä.

Tyypitarinoiden muotoutumisen jälkeen tarkastelin jokaisen tarinatyyppin juonen kulkua ja kullekin tyypitarinalle tunnusomaisia ominaisuuksia (ks. liite 3). Katsoin tarinoiden alkavan joko vanhempien rooleista ja perheen arjesta ennen eroa tai eropäätöksen tekemisestä. Esimerkiksi isyyden puolustustarinoille yhteistä oli isien toiminta ennen eroa, kun taas uuteen elämään ja isyyteen sopeutumistarinat alkoivat selkeästi isien tekemästä eropäätöksestä. Tarinoiden aloituksen jälkeen tarkastelin sekä kertojan toimintaa että tarinassa tapahtuvia muutoksia niin juonen kulun kuin sen sisältöjen suhteen. Vaikka tietyt ominaisuudet määrittivät selkeästi tiettyjä tarinatyyppisiä, niin silti muissakin tarinoissa saattoi esiintyä vastaavanlaisia kokemuksia. Tästä hyvänä esimerkkinä on lasten kanssa tiivis yhdessäolo, joka tuli ilmi monessa yksittäisessä tarinassa, mutta näkyi selkeimmin isyyden puolustustarinoissa.

5.2 Isyyden puolustustarinat

Isyyden puolustustarinoihin sisältyy kolmen isän tarinat, joissa kaikissa isät toimivat aktiivisina toimijoina ja isyytensä puolustajina. Kahdessa näistä tarinoista (H9 ja H10) isät ovat olleet aktiivisia toimijoita lapsen hoidossa ja huolenpidossa jo ennen eroa, kun taas yhdessä tarinassa (H4) isä ottaa enemmän vastuuta lapsestaan eron jälkeen. Toisin sanoen yhdessä näistä tarinoista (H4) on tapahtunut selkeä muutos isyydessä, kun taas kahdessa tarinas-

sa isyys on pysynyt samanlaisena erosta huolimatta. Yhteistä näille tarinoille on isien aktiivinen toimijuus niin päätöksen teossa kuin lasten hoidossa sekä yhteistyövanhemmuuden haasteet eron jälkeen. Isyyden puolustustarinoissa tunnelma vaihtuu useaan kertaan ja juoni itsessään on monivaiheista.

Isyyden puolustustarinat alkavat positiivisesti isäksi tulon täyttymyksestä. Isät kertovat isäksi tulon olleen heille asia, joka on mullistanut heidän maailmansa totaalisesti. Tämän takia he haluavat panostaa uuteen suhteeseen ja lapsen hyvinvointiin joko tekemällä ahkerammin töitä turvatakseen perheen taloudellisen tilanteen tai ottamalla enemmän vastuuta lapsensa hoidosta. Toisin sanoen näissä tarinoissa psykologinen isyys näyttäytyy hyvin vahvana, mikä ilmenee sekä voimakkaana tunnepohjaisena kiintymyksenä että haluna hoivata ja suojella lasta (Huttunen 2001, 64; 1993, 7; Ritala-Koskinen 2001, 58).

...tää oli ihme. Mukava yllätys, että vielä isyydestä pääsee nauttimaan. Sellainen täyttymys tuli siihen elämään, pääs olemaan lasten kanssa, omien tai perheessä olevien lasten, kanssa tekemisissä. Sitten aloitin uuden työn ja se oli sellasta ...,niin tota olin kyllä paljon pois kotoo. Tein paljon töitä, ...tunsin, että saan vielä mahdollisuuden ja pääsen vielä elättämään perheeni. (vuoroviikkokoisä, H4)

Oli sellanen uutuuden, uutuutena tuli se asia. Aluks sellanen olo, kun poika oli syntyny, että tästä vauvasta ja tästä pojasta pidetään kiinni. (vuoroviikkokoisä, H9)

...Joo oma lapsi synty ...poika... Minun maailma mullistu ainakin ihan totaalisesti. ...mä sitten hoitelin lasta yökauet. ... mä pidin sylissä, syötettiin ja juotettin ja hoivasin, niinkun sanoin se on ollu mun silmäterä... mä otin sitten tavallaan sen hoitovastuun siitä vauvasta. (etäisä, H10)

Tarinoiden positiivinen tunnelma vaihtuu kertojien kuvatessa eroaan. Erotilanteet ovatkin isyyden puolustustarinoissa pääosin raskaita. Yhdessä tarinassa (H4) isä kertoo vaimonsa hakeneen eroa ja yrittäneensä itse, ”*että sitä ei oltas tehty, mutta se oli sitten väistämätöntä.*” Kahdessa muussa tarinassa isät puolestaan kertovat tehneensä eropäätöksen itse. Nämä kaksi kertomusta ovat hyvin samantyyliisiä keskenään vaikkakin toisessa tarinassa (H10) kaikki tuntuu tapahtuvan voimakkaammin toiseen tarinaan (H9) verrattuna. Kyseisessä tarinassa (H10) isä kertoo vaikeuksien alkaneen hänen päättäessä erota.

Se oli oikeestaan sellanen viimenen niitti. Sanoin, että eiköhän tehä sillä tavalla, että lähetään eri talouksiin. ...mä sanoin, että tää on tälläst, että mä lähen sitten, että lähetään eriteille tästä... Sit siitä alko sellanen ...helvetti, jos vois näin sanoo. (etäisä, H10)

Ni me sitten erottiin. Mä lähin ja sanoin, et tää on tässä, että ei täst voi tulla mitään ja siinä oli monenlaisia... Se mejän välinen kohtalo päätty siinä sillon, kun mä lähin. (vuoroviikkosä, H9)

Eroa seuraa lasten huoltosopimuksen tekeminen, joka ei ole isien kertoman mukaan sujunut vaivatta isyyden puolustustarinoissa. Sopimuksen teko on mennyt yhdessä tarinassa (H9) pääosin hyvin, vaikkakin kertojalle on jäänyt negatiivinen kuva lastenvalvojan taapamisesta.

Se meni muistaakseni suht ok, mut siinä oli jotain erimielisyyksiä jostain. Siitä jäi vähän sellanen maku, et... se henkilö (lastenvalvoja) ei ollu kyllä yhtään sovun hakuinen vaan semmonen, että laitetaan asiat vaan pakettiin. (vuoroviikkosä, H9)

Kahdessa muussa tarinassa isät puolestaan kertovat joutuneensa taistelemaan saadakseen yhteishuoltajuuden lapseensa. Näissä tarinoissa isät pyrkivät esittämään erilaisia ratkaisuja yhteishuoltajuuden toteuttamiseen ja käyvät kiivastakin neuvottelua sen suhteen, mikä olisi heidän lapselleen parasta. Toisin sanoen isät pyrkivät toiminnallaan saamaan lastensa äidin tuen eron jälkeisen isyyden jatkumiseen myös lapsen arjessa (ks. Smart 1999, 102, 112). Toisessa näistä tarinoista (H10) isä esittää useita erilaisia ratkaisuja lapsen huoltoon liittyen vanhempien riitelyn lomassa, jonka jälkeen hän tekee omien sanojensa mukaan ison myönnytyksen ja joustaa omista toiveistaan.

...mä koitin keskustella siitä huoltajuudesta... Ja sit mä jätin kirjallisia tarjouksia... ja erilaisia kompromisseja, mut ei niistä mitää. Noh joo vois sanoo, että saatiin sovittua, että tein niin ison kompromissin omasta mielestäni. Oonh harmitellu sitä, että mulla ei ollu sitten voimavaroja lähtee asiasta käräjille. Ni tuota tuota, mut siitä sitten saatiin kuitenkin jonkunlainen, rupesin tyytymään kompromisseihin, ...ja sit oli tää yhteishuoltajuus. (etäisä, H10)

Toisessa tarinassa (H4) isä kokee pystyvänsä neuvottelemaan lapsensa äidin kanssa haluamastaan lopputuloksesta. Kyseisen kertojan (H4) kuvaus yhteishuoltajuuden jakamisen perustelemisesta vastaa Riessmanin (1990) tutkimuksen tuloksia. Riesmanin (1990, 194) tutkimuksessa isät arvelevat suhteensa lapseen muuttuneen positiivisemmaksi eron jälkeen,

koska he ovat saaneet keskittyä rakentamaan suhdettaan lapseen ilman äidin läsnäoloa sekä tutustumalla lapsiinsa syvemmin lasten ollessa heidän luonaan. Tässä tarinassa isä pyrkii neuvottelemaan yhteishuoltajuuden jakamisesta puoliksi turvautumalla samankaltaisiin perusteluihin.

meillä oli sen verran riitanen ero ja tilanne oli sellanen, että sain todella taistella, että sain puolisoni suostumaan tähän vuoroviikoin asumiseen. Yksi semmoinen asia, millä sain äidin puhuttua ympäri siinä yhteishuoltajuudessa, ...että me saadaan tässä siihen asti (kun poika aloittaa koulun) sellanen side luotua, kun ollaan myöskin siinä arjessa, niin se kantaa sitten läpi elämän, vaikka hän (myöhemmin) asuskin äidin luona. ...Se oli silloin, kun siihen sopimukseen päästiin, puolisoni suostu siihen edellisenä iltana. Sain hänet uskomaan, että se olisi pojalle parempi. (vuoroviikkoinen, H4)

Haasteet eron jälkeisen isyyden toteuttamisesta ei jää tarinoissa sopimusvaiheessa esiintyneisiin erimielisyyksiin, vaan kertojien mukaan lasten äidit hankaloittavat yhteistyövanhemmuuden sujuvuutta käyttämällä erilaisia vallankäytön muotoja. Isät kertovat äitien vallankäytön näkyvän siten, että he pitävät tiukasti kiinni omista periaatteistaan (H4), tekevät lapsiin liittyviä uhkauksia (H9) sekä syytelevät isiä erilaisista asioista (H10). Lisäksi isien mukaan lasten äidit saattavat puhumattomuudellaan hankaloittaa vanhempien välistä yhteistyön sujuvuutta.

Oon kokenu, että on ollu sellasta kiusantekoo ja kaikenlaista. Välillä tuota, kun hän toi poikaa, niin hän otti siltä haalarit ja ulkovaatteet, kun ne oli hänen ostamat. (vuoroviikkoinen, H4)

Välillä menee yhteistyö paremmin ja välillä sit huonommin. Jos häntäkin (pojan äitiä) harmittaa joku asia, nii hän sanoo, et saa nähä poikaas enää koskaan, mikä on tosi törkeätä, kun ne lapset on sellasena aseena. Sellasilla hetkillä on ollu sellanen olo, että se on pelottanu, että ei kai tässä vaan käy jotain. Mut oon huomannu, että toi pojan äitikin uhittelee, mut ei hän koskaan ryhdy mihinkään. (vuoroviikkoinen, H9)

...on tullu näitä syytöksiä ja millon mitäkin, ...yhellä viikolla minulle puhutaan ja seuraavalla taas ollaan mykkäkoulua ja tekstareita lähetellään ja näin päin pois. ...sekin liittyy siihen, että tehään asia mahdollisimman monimutkaseks, että mä heittäsin hanskat tiskiini. Mut enhän mä heitä. Mutta sekin on näitä hänen vallankäyttövälineitä... (etäisä, H10)

Hankala yhteistyö vanhempien kesken näyttää olevan isyyden täyttymyksen lisäksi syynä siihen, miksi näissä tarinoissa isät ottavat aktiivisen toimijan roolin. Lastensa äitien toi-

minnasta johtuen isät joutuvat puolustamaan omaa isyyttään toimimalla aktiivisesti niin omien kuin lapsensa oikeuksien puolesta.

...pojan oikeuksista ja tämmösistä vielä enemmän niinkun oon tarkkana ja tälleinsä. Isänä oon joutunu puolustaa sitä isyyttä tälläsissä lastentarhoissa ja sitten ihan selvällä suomenkielellä on joutunu sitten sinne kertomaan, että pojan asiat kuuluu minulle, että mä en ole niinkun semmonen mister nobody... (etäisiä, H10)

Isyyden puolustustarinoissa isyyteen panostetaan kaikilla mahdollisilla tavoilla. Isät kertovat muuttaneensa niin henkilökohtaista elämäänsä kuin omia arvojaan vastatakseen paremmin lastensa tarpeisiin, kuten alla olevassa sitaatissakin todetaan.

En oikein osaa sanoa, että oisko mikää pysyny samana. Koko elämä on muuttunu ja ite, oon alkoholin käytönkin lopettanu kokonaan ... ja luovuin siitä reissutyöstä..., että pystysin ole pojan kanssa enemmän. ...olen ottanut vastuuta enemmän paitsi pojasta myös itestäni. Myös minun pitää elää niin kuin opetan poikaani ja haluaisin että hänestä tulisi tasapainoinen ja terveet elämäntavat ja -arvot omaava. (vuoroviikkoisä, H4)

Isyyteen sitoutuminen niin arvovalintojen, arkitoiminnan kuin ajankäytön tasolla viittaa yhteen isänä olemisen ajattelutapaan, vahvistuvaan isyyteen (Huttunen 2001, 116, 151, 169). Isien toimintaa isyyden puolustustarinoissa ohjaa heidän vahva suhde lapseensa, jonka pohjalta he kertovat suunnittelevansa menojaan. Isät kertovat lastensa olevan heidän elämänsä keskipiste, jolloin muut menot, kuten työt, kaverien näkeminen, harrastukset ja parisuhteet, jäävät toissijaisiksi. Korhonen (1999) kutsuu tutkimuksessaan sellaisia isiä, joille isyys on ensisijaista, poikkeuksellisen ”äidillisiksi” isiksi. Hänen mukaan tällä tavalla toimiville isille on tyypillistä vahva emotionaalinen sitoutuminen isänä olemiseen. (Korhonen 1999, 155–159.) Poikkeuksellisen ”äidillisten” isien tapaan toimia isien puolustustarinoissa isien elämää ohjaa lasten kanssa yhdessäolo, jonka aikana isät sulkevat muun elämänsä sen hetken ulkopuolelle.

Mut se on ollu sellanen elämän jonkunlainen keskipiste varmaan tällä hetkellä, että on läsnä ja tota näkee sitä sen toimintaa, haen tarhasta ja vien, ni oon siinä arjeski sitten mukana. ...koko viikko rakentuu sen ympärille, et minä päivinä hän (lapsi) on mun kanssa, ni sit mieltii vasta mitä muita on työmatkoja ja jotain harrastuksii, kun tietää miten poika on. (vuoroviikkoisä, H9)

Se on semmosta se olemista, aika lapsen ehdoilla menevää tai on oikeestaan 100prosenttisesti, kun poika on mulla, ni mä sulen kaiken muun elämän ulkopuolelle sillon/ jos on jotain menoja tai tämmösiä, että töissäkin mä oon ilmoittanu sen mun esimiehelle, että sillon kun poika on mulla, niin mä en iltasin osallistu mihinkään työpalaveriin... Kyllä mun kaveritkin tietää sen, että ai sulla on nytte poika kotona, että okei, eipä sitten mitään, että et sä varmaan siten lähe mihkää. Että en varmaan lähe joo. (etäisiä, H10)

Hokkasen (2005) ja Stewartin (1999) tutkimuksissa etäisät kertovat, että lapsen ollessa heidän luonaan lapsen kanssa yhdessäoloon keskitytään kaikin keinoin. Näistä tutkimuksista poiketen isän ja lapsen yhdessäolo ei isyyden puolustustarinoissa näyttäyty elämyksellisen toiminnan puitteissa rakennettuna laatuaikana, vaan isät pyrkivät rakentamaan nämä hetket lapsen ehdoilla keskittymällä pääasiassa turvallisiin arjen rutiineihin. Isyyden puolustustarinoissa näyttää olevan olennaisempaa tiivis yhdessäolo lapsen kanssa ja hänen hoitoon liittyvistä asioista huolehtiminen kuin yhdessäolon toiminnallisuus. Hokkasen (2002, 128–129) mukaan tämänkaltainen lapsen ehdoilla tapahtuva toiminta, jossa korostuu aito kohtaaminen lapsen ja aikuisen välillä voi kuitenkin omalla tavallaan muistuttaa kahden keskeistä laatuaikaa.

Käytännössä olen enemmän läsnä ja osallistun aina 100% hänen ollessa luonani. Aiemmin ehkä jätin tiettyjä asioita hänen äitinsä vastuulle ja hoidettavaksi, vedoten kiireeseen tai siihen että hänelle ne asiat tutumpia. Käytännössähän se vastuu pojasta on ihan arjessa ja nyt tän uuden avoliiton myötä. ...et kyllä se on muuttunu ihan täysin, että kyllä se pojan mukaan se arki menee. (vuoroviikkoisä, H4)

Se oleminen on sellasta jatkuvaa, niin se on luontevaa ja sellasta. Sitten ...hän tykkää pitää kiinni rutiineista; maataan aina sängyl samalla puolella, kun luetaan iltasatuja ja tälläsii. (vuoroviikkoisä, H9)

Meidän arki on sellasta, sanotaan tuttuja ja turvallisia rutiineja. ...touhutaan kaikenlaista yhdessä siinä ja istutaan sylikkäin ja kattellaan elokuvia ja tämmöstä näin. Sellasia ihan arkisia puuhasteluita. Mä oon nykyään perjantait ottanu töistä virkavapaata, lomapäiviä, ni mä oon perjantaisin kotona, että saan olla sen pojan kanssa. (etäisiä, H10)

Isyyden puolustustarinat alkavat positiivisesti, mutta niiden juoni mutkistuu niin raskaiden erojen, lastenhuoltosopimuksen teossa ilmenneiden kiistojen kuin yhteistyövanhemmuuden haasteiden takia. Tarinoiden tunnelma juonen keskivaiheilla muuttuukin kielteisemmäksi,

kunnes tarinoiden lopussa kerronta muuttuu jälleen myönteiseksi isien kertoessa lapsensa kanssa yhdessäolon kiireettömyydestä ja arjen rutiineista.

5.3 Uuteen elämään ja isyyteen sopeutumistarinat

Elämään ja isyyteen sopeutumistarinoihin sisältyy kaksi tarinaa, joissa isät kertovat lähinnä yrittäneensä mukautua uuteen tilanteeseen eron jälkeen. Näissä tarinoissa juoni kulkee tasanaisesti alusta loppuun asti, ilman suurempia juonen käännteitä tai isyydessä tapahtuneita muutoksia. Näissä tarinoissa isien suhde lapsiinsa on säilynyt samanlaisena kuin ennen eroa (ks. Smart & Neale 1999, 205). Tarinoiden tunnelma on positiivista ja kerronta painottuu arjen jatkuvuuden kuvailuun kertomatta tarkemmin sitä, mitä nämä asiat ovat merkinneet isille itselleen. Tarinoiden alkupuolella isien toimijuus on hieman voimakkaampaa kuin loppupuolella. Isät kertovat olleensa tekemässä eropäätöstä ja neuvotelleensa lasten äitien kanssa, mikä on johtanut vähäisten muutosten kautta tähän hetkeen.

Molemmissa tarinoissa isät kertovat tajunneensa tai ajatelleensa eroa jo jonkin aikaa ennen varsinaista eropäätöstä. Ensimmäisessä sopeutumistarinassa (H5) isä kertoo olleensa se, joka sanoi, ”*että tää menee nyt eri suuntaan*”. Toisessa tarinassa (H7) isä puolestaan kertoo menettäneensä työpaikkansa, jonka hän tulkitsee olevan hyvä kohta myös muiden muutosten tekemiseen. Se, kuka eropäätöksen on tehnyt ei suoraan kerrota tarinassa vaan siinä todetaan, että ”*sitten meni duuni sekä erottiin*”. Molemmista tarinoista voi kuitenkin päätellä sen, että eropäätöksen tekeminen on hautunut jo pidemmän aikaa isien mielessä ja vanhemmat ovat vieneet loppujen lopuksi ajatusta yhdessä tuumin eteenpäin.

Kyllähän se elämä heittää häränpyllyä siinä kohtaa kokonaisuudessaan, kun sä alat tajuamaan, että eihän tästä tuu hyvänen aikaa mitään. ...sitä asiaa käsiteltiin silloin tyyliin keittiön pöydän ääressä, että tämmönen tilanne nyt tulee tässä ja sitten niinkun lähettiin viemään sitä kuitenkin sillein yhdessä eteenpäin... (lähi-isä, H5)

...Se oli pitkään hautunu, mutta mä en saanu sitä aikaseks tehtyä. Sitten tuli toi hyvä tollanen merkkipaalu, että menee duuni ja suhde samalla kertaa, ni sit onkin vähän ihmettelemistä. Eroon ne suhtautu sillein aluks, kun me kerrottiin niille, ni... (lähi-isä, H7)

Sopeutumistarinoita luonnehtii vanhempien eroaminen sopuisissa merkeissä, mutta myös yhdessä jatkosta sopiminen. Elämään ja isyyteen sopeutumistarinoissa isien toiminta on lähellä Korhosen (1999) esittelemän vastuutakorostavaa isää. Näissä tarinoissa isät pyrkivät jakamaan vastuuta lastensa äidin kanssa lastenhoidosta ja huolenpidosta. (Korhonen 1999, 145–148.) Vanhemmat pyrkivät jakamaan lastenhoitovastuuta tekemällä siitä joko kirjallisen tai suullisen sopimuksen.

...mentii tämmöseen sosiaalitoimistoon, mikä se on, missä lasten asioita käsiteltiin ja muuta... Saatiin aika nopeesti se paketti sellaseen kasaan, että saatiin ajateltua niitä lapsia, että nää ois se juttu kuitenkin, niin se lähti oikeestaan hirveen hyvin menemään siitä eteenpäin. (Sovittiin) tää menee näin, niin sit se vaa lähti menemään niin. (lähi-isä, H5)

Lapset on hoidettu yhteisymmärtämättömyydessä tai -ymmärryksessä ja sitten siirryttiin aikanaan viikko viikko-systeemiin, kun ei se homma toiminu tietenkään. ...Suullinen juttu, mejän ei oo tarvinnu käyä lastenvalvojalla. (lähi-isä, H7)

Hyvästä eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta huolimatta isät jättäytyvät sopimusten teon jälkeen elämänsä vietäviksi, jolloin heidän toimijuus tarinoissa muuttuu passiiviseksi. Passiivinen toimijuus ilmenee tarinoissa kahdella tavalla: isien toimintaa näyttää ohjaavan joku ulkopuolinen tekijä tai henkilö ja isät hyväksyvät kyseisen ohjauksen joko pienen vastustelun jälkeen tai saman tien. Ensimmäisessä tarinassa isän toimintaa ja roolia näyttää ohjaavan lastenvalvojan asenne ja äidin toiminta sopimusta tehtäessä.

...sieltä jäi alussa semmonen kuva, että ne sossun tädit niin sanotusti oli kuitenkin niin sen äidin ja naisen puolella siinä asiassa, että kyllä siinä ite oli, että näinkös tää asia meneekin, että tyyliin täällä sanellaan, että tälle homma etenee. Mutta se vaan, että statistin rooli on varmaan sillä isällä, että sulle sanella, että tää asia menee näin tai voihan ne kysellä, että mites ootte ajatellu ja näin, mutta kuitenkin se menee sitten sillein, että me tehään tää nyt näin. Selvä. (lähi-isä, H5)

Vaikka tässä tarinassa isä aluksi vastustaa lastenvalvojan ja äidin esittämää ajatusta etäisyydestä ja lähiäitiydestä, niin silti hän päätyy hyväksymään ehdotuksen ainoana oikeana vaihtoehtona. Passiivista toimijuutta kuvaakin sopimuksen kyseenalaistamattomuus, mitä isä perustelee elämäntilanteiden arvioinnin tärkeydellä yhteishuoltajuuden muodon ja sen

käytännön toteutuksen suunnittelussa ja painottaa sitä, että itse jokaisen on hyväksyttävä tehty päätös.

Jos ajatellaan se tilanne niin, että lapset jää äidille ja kun mä teen matkatöitä, niin mulla ei hirveesti oo vaihtoehtoja sille. ...siinä on ihan turha kenenkään äijän, tai miehen tai naisen ruveta pullikoimaan siinä vaiheessa, kun ne lyyään ne tulot tähän tiskiinkin ja tietään kenellä lapset on ja lasketaan, ni sit se on siinä. Kun sen älyää, että tää asia menee vaan näin, että tää on diili, ja tää tehään näi ja koitetaan elää näin eteenpäin. (lähi-isä, H5)

Toisessa tarinassa isän toimintaa puolestaan ohjaa sekä perheen taloudellinen tilanne että käytännön ratkaisujen ja niiden toteuttamisen haasteet. Isän käytännön ratkaisujen tekemistä näyttäisi vaikeuttavan myös lasten äidin uuden suhteen tavoittelu.

Siinä vaiheessa kun myydään tai toinen joutuu ostamaan toisen ulos nii, siinä vaiheessa muuttuu. Että se ei oo mahdollista, kun kumpikaan ei oo töissä, ni kumpikaa ei pysty ostaa. Ja sitten kun ei tosissaan tiiä, että jäädääks me tänne vai mitä muutoksia, kun lasten äiti haki aika tiuhaan tahtiin uutta, että piti saada se seurustelusuhde... (lähi-isä, H7)

Tässä tarinassa isä päätyykin odottamaan aikaisemmin sovittujen asioiden käytännön toteutumista ja niiden ratkeamista itsestään. Isä on siis jättäytynyt passiivisen toimijan rooliin, mikä käytännössä tarkoittaa myös oman elämän sivuun laittamista. Tätä tarinaa luonnehtiikin tilanteen pysähtyminen ja tulevien muutosten odotus, kuten alla olevista esimerkeistä voidaan tulkita.

Mä joskus sanoin ki kaverille, että mun elämää helpottaa huomattavasti, jos lasten äiti löytäisi uuden.. jos se lutviintus se asia sillein, että niillä alkaa rullamaan se elämä. ...tietysti se ois helpompaa, jos ois tullu lähettyä eri osotteisiin, kerrasta se oma elämä vedetty sitten uusiin kuosiin. Nyttän kun piti laittaa se oma elämä sinne odottamaan, ku asutaan samassa talossa ja lapsia hoidetaan, ni nyt ollaan vaan vanhempana. Ois se mukavaa, jos siinä ois sitä omaa elämääkin siinä sivussa, mutta se on ollu vähän sillein taustalla. (lähi-isä, H7)

Sopeutumistarinoita luonnehtii niin toimiva eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus, isien toimintaa ohjaavat ulkopuoliset tekijät kuin isien jättäytyminen passiivisen toimijan rooliin päätösten teossa. Tämän takia tarinoiden kiteytykset kuvaavatkin hyvin sopeutumistarinoiden pääjuonia. Toisessa tarinassa korostuu se, että eri elämäntilanteissa tehtyjen ratkaisujen mukaan on elettävä, kun taas toista tarinaa kuvaa oman elämän siirtäminen ja odotus elämäntilanteen muutoksesta. Näissä tarinoissa isät ovatkin asettuneet lähinnä elämänsä vie-

täväksi, eivätkä juurikaan esiinny tarinoidensa vahvoina toimijoina. Hokkanen (2002) toteaa eron jälkeisestä perhe-elämästä kertovassa artikkelissaan, että eron jälkeisen elämän päämääränä saattaa olla rutiinien ja perheen ihmissuhteiden uudelleenmäärittelyn kautta normalisoitua arki. Tällainen tilanne, jossa kaikki sujuu kuin itsestään, omalla painollaan kuvaa hyvin elämään ja isyyteen sopeutumistarinoita. (Hokkanen 2002, 131–132.)

Toinen tarina (H7) keskittyykin lähinnä arjen jatkuvuuden kuvailuun saman katon alla, lasten äidin uuden suhteen seuraamiseen, eron herättämien tunteiden käsittelemiseen ja ajan antamiseen lapsille. Tässä tarinassa ei tule juuri esiin sitä, millä tavalla ero olisi vaikuttanut kertojan isyyteen. Ainoa muutos tarinassa tuntuukin olevan vanhempien eropäätös, joka ei ole vielä saanut aikaan suuria muutoksia edes käytännön suhteen. Vaikka toisessa (H5) näistä tarinoista on tapahtunut vastikään muutoksia yhteishuoltajuuden käytännöissä, niin silti se ei ole juurikaan muuttanut isän omaa toimintaa ja käyttäytymistä isänä. Isä kertoo olleensa työnsä antamien mahdollisuuksien mukaan kiinni perheen arjessa jo ennen eroa: *niin määhän teen ihan kotitöitä ja ruokaa, siivoan ynnä muuta ynnä muuta, että tota kyllä mä siinä arjessa kiinni olin.* Tämän takia hänellä onkin luottamusta omiin kykyihinsä niin lastenhoidossa kuin kotitöissä eron jälkeen. Muutokset tässä sopeutumistarinassa liittyvätkin käytännön järjestelyihin, kuten siihen miten ”*mahutat viikonloppuun kaikki ne harjoitukset ja kilpailumatkat, kun niitä on kolme siinä...*”.

5.4 Kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinat

Neljässä tarinassa (H2, H3, H6, H8) isyydessä ei ole tapahtunut suurta muutosta, mutta eron jälkeen niissä esiintyvät isät haluavat toimia osittain oman päänsä mukaan. Samalla heille kuitenkin asetetaan ulkopuolelta tulevia odotuksia. Toisin sanoen he ovat löytäneet itselleen sopivia toimintatapoja lasten kanssa toimimiseen ja tätä kautta heidän kasvatuksellinen itsetunto on noussut, mutta heidän toimintaansa ohjaa edelleen myös muut tekijät. Nämä tarinat kulkevat suhteellisen tasaisesti alusta loppuun asti, mutta isien toimijuus lisääntyy hieman juonen edetessä. Tunnelma tarinoissa on pääosin rauhallinen, vaikka se

näyttää silloin tällöin säröilevän. Tunnelmassa ei kuitenkaan tapahdu suuria muutoksia vaan se etenee juonen tavoin suhteellisen tasaisesti.

Se, kuka eropäätöksen on tehnyt, ei ole yhtenäistä kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinoille. Kahdessa tarinassa eropäätöksen on tehnyt isä itse, yhdessä tarinassa vanhemmat ovat päättäneet yhdessä erota ja yhdessä eropäätöksen on tehnyt lasten äiti. Eropäätösten erojen lisäksi isien kokemukset lastenhuoltosopimuksen teosta vaihtelevat. Toisille isille sopimuksen teko on ollut lähinnä vain muodollisuus, mikä kertoo siitä, että vanhemmat ovat pystyneet sopimaan keskenään asiasta.

Se sovittiin aika lailla silloin alussa, eikä siitä tullu mitään vääntöä, miten se sitten virallisesti siellä, onko se nyt sitten lastenvalvojalla, mikä se sitten on. (vuoroviikkoinen, H3)

Yhteishuoltajuus meillä on hyvin tammoinen vapaamuotoinen. Me tehtiin ne sopimukset kyllä. Vasta puolen vuoden päästä erosta tehtiin semmonen, että joulut on vuorojouluin, mutta muuten on pystytty sopimaan. (lähi-isä, H8)

Toisille on puolestaan jäänyt negatiivinen kuva sopimuksen teosta lastenvalvojalla. Kahdessa tarinassa isät kertovat, että he kokivat olleensa epätasa-arvoisessa asemassa sopimustilanteessa suhteessa lastensa äitiin, sillä he kokivat lastenvalvojan asettuneen tilanteessa äidin puolelle.

Siinä oli sosiaaliviranomainen, sehän on aina niin kallellaan äitin puolelle. Äiti saa yleensä aina sen huoltajuuden ja äitille maksetaan. Sitten siinä kävi mulle vahinko siinä (sopimus)hommassa, mä annoin silloin periks. Mä halusin päästä mahdollisimman äkkiä vaa niinkö jaloilleen ja alottaa sen uuen elämän, ni mä myönnyin kaikkeen, paitsi rahallisen korvauksen kanssa piti olla tarkkana, et se pietään siinä minimissä. (etäisä, H2)

Aika katkera kokemus ainakin mulle oli se. Minä koen, että siellä ei ollut tasa-puolinen se kohtelu, niinkun sen virkamieskoneiston puolelta. Minun mielestä sitä ohjailtiin tai se lastenvalvoja ohjaili sillä. Että siinä pyrittiin katsomaan sitä äidin etua, minun mielestä siinä ois pitäny keskittyä pelkästään kattomaan sitä lasten etua, että mikä niille ois ollu parasta. Siitä jäi todella todella huono maku, vähän semmonen katkera fiilis. Minua vedätettiin siinä kyllä. (vuoroviikkoinen, H6)

Yhteistä näissä tarinoissa kerrottujen lastenhuoltosopimuksen tekovaiheissa on kuitenkin se, että isät kertovat toimineensa joko yhdessä tuumin lasten äitien kanssa tai tyytyneensä

tehtyyn sopimukseen. Tämä viittaa siihen, että heidän toimijuus tässä kertomuksen vaiheessa ei ole ollut kovin aktiivista. Kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinoissa isien toimintaa määrittää myös halu toimia oikein, joka ilmenee kahdella tavalla. Ensinnäkin halu toimia oikein ilmenee siten, että isien toimintaa ohjaavat heidän käsitykset lapsensa hyvinvoinnista ja omasta roolistaan sen turvaamisessa.

Mä koin, että mun tehtävä oli taata se lasten sellanen hyvinvointi. Jotenkin otin semmosen, en tiä otinko jotenkin toisaalta sellasen marttyyriosan siinä siten... (lähi-isä, H8)

Kuten Autonen-Vaaraniemen (2012, 106–107) tutkimuksessa yhdessä näistä tarinoista (H2) isä perustelee lasten jäämistä äidin luokse asumaan lasten parhaaksi toimimisella ja heidän tarpeillaan.

Justiin olin tehny heille omakotitalon, ni mä kuvittelin, että heillä (lapsilla) oli hyvä asua siellä, että uus talo ja isot tilat, ni varmaan mielellään nää lapset jää sinne, mut en mä sitä sitten taas liikaa aatellu sitä, minkälainen niitten on asua siellä. (etäisä, H2)

Toiseksi isien halu toimia oikein suhteutuu joko siihen, miten lasten äidit odottavat heidän toimivan, tai miten lasten äiti toimii erotilanteessa. Yhdessä tarinassa puhutaan lasten äidin myötäilystä ja miellyttämisestä sekä siitä, että sen uskotaan helpottavan vanhempien yhteistyövanhemmuutta.

...joskus vaan tuntuu, että naisia (exää) on vaan niin hirveen vaikee miellyttää, vaikka teet näin täi noin niin menee aina väärinpäin. Jos sit on kielletty tekevästä jotain ni en oo siihen ruvennu puuttumaan. Oon myötäilly. Se tekee ainakin exän suuntaan elämän paljon helpommaks... (vuoroviikkoisä, H3)

Toisessa tarinassa isä on puolestaan kokenut joutuneensa ottamaan enemmän vastuuta lapsista eron jälkeen, koska lasten äiti ei ole ollut halukas ottamaan tätä roolia.

Exä ei sillonkaan, ei sillä ollu halua. Ei sitten kiinnostanu siinä se entinen perhe hirveestikkää, kyllä hän otti lapsia siinä... Tällein tää menee, ite koen, että mulla on niinkun suurempi vastuu noista lapsista ja hoidan heidän asioita. Exä ei jaksa siinä sillä tavalla arkee elää lasten kanssa, mitä sitten ite. (lähi-isä, H8)

Isyyteen kohdistettujen odotusten pohjalta isät kertovat itselleen uusista asioista selviämisen, kuten lasten äidille kuuluneiden kotitöiden, mietityttäneet heitä eron tultua. Yksi isistä

esimerkiksi toteaa, että ”*etukäteen oli itekki pelon sekaisin tuntein, että mitenhän mä sitä taloutta pyörittelen.*” Kodin askareet ovat kuitenkin yleensä juuri niitä asioita, joihin isät huomaavat pakenevansa omia ristiriitaisia ajatuksiaan. Ristiriitaiset ajatukset liittyvät lasten- ja kodinhoitoon liittyvien vastuualueiden lisääntymiseen, oman ajan ja menojen yhteen sovittamiseen lapsen ollessa isän luona, lapsesta erossaoloon sekä tämän koko uuden elämänrytmin hallitsemiseen. Kodin askareisiin panostamalla ja muuta tekemistä keksimällä isät pyrkivät siirtämään ristiriitaisia ajatuksiaan syrjään ollessaan erossa lapsestaan, kuten alla olevat esimerkit osoittavat.

...meillä on maanantai-iltana vaihto, että jos minä vien maanantaina lapset hoitoon, niin lasten äiti käy hakkee. Ne illat oli kaikista karmeimpia alkuunsa. Keksin, että mä teen suursiivouksen sitten siinä maanantai-iltana, kämpppä puh- taaks, kävin lattiasta kattoon lävite, sillä sai niitä ajatuksia vähän muualle. ...Paineet oli kovat, mutta huomas, että kyllä tässä ainakin aikaa on, että ei oo mitää hätää. (vuoroviikkoisä, H6)

No en mä tiiä, pahinta on oikeestaan se, että jos sitä asiaa miettii paljon, ni joskus joutuu olemaan aika pitkiäkin aikoja, ettei nää sitä (tyttöä), ni se on ihan selkeesti pahin. Sit mä yritän näillä viikoilla, kun on jotain muuta, ni mä kehittelen tätä tekemistä, että senhän takia mä täälläkin oon. (naurua). (vuoroviikkoisä, H3)

Uusien vastuiden myötä ja isiin kohdistuvista odotuksista huolimatta isät kertovat löytäneensä omanlaisiaan toimintatapoja lastensa kasvatuksen suhteen. Esimerkiksi kahdessa tarinassa tulee ilmi, että vanhempien kasvatustavat ja säännöt saattavat olla erilaiset. Toisessa tarinassa kertoja ei kuitenkaan avaa asiaa enempää, mutta toisessa tarinassa tulee ilmi, että lasten äiti pyrkii ohjeistamaan isää lapsen kasvatuksessa. Tästä huolimatta isä on päättänyt tehdä niin kuin hänestä itsestään on tilanteen mukaan järkevintä.

No mä luulen, että peruskuvio on aika samanlainen (lapsen kasvatuksessa), mutta kyllä minua on tässä asiassa opastettu. No suurin piirtein sellaisia, että mä en sais tehdä sen kanssa yhtää mitää, kun siitä tulee väsyny, koskaan ei sais illatkaa venyä, ei yhtään, ei ikinä... .., että käytännössä ei ikinä vois tehdä mitää, se kuulostaa aika uskomattomalta, että kyllä mä oon viitannu kintaalla... ..elämä on valintoja, mutta mä teen tälle, en mä tiiä onko se oikein, mutta se ainakin tuntuu järkevältä... (vuoroviikkoisä, H3)

Yksi isä kutsuu omien toimintatapojen löytämistä kasvatuksellisen itsetunnon nousuksi, kun taas toinen nimeää tämän omien arvojen mukaisen isyyden toteuttamiseksi. Plihtari

(2010, 48–49) on puolestaan nimittänyt isien kasvanutta päätöksentekoa ja vastuunottoa kotitöistä isyyden kokonaisvaltaistumiseksi. Alla olevissa sitaateissa isät määrittelevät kasvatuksellista itsetunnon nousemista seuraavalla tavalla.

Tässä nyt on alkanu tän vuoden aikana tulla aika selkee oma tahto, miten mä oon lasten kanssa ja miten lapset on minun luona... ..et tällänen kasvatuksellinen itsetunto on varmaan noussu, että nyt ei tartte tehdä kompromisseja siinä, että voi osittain, toki ei siinä voi jääräpäisesti tehdä omia juttuja, täytyy niitten jollain tavalla olla symbioosissa toisenkin kasvatusmetodien kanssa, mutta voi vetää sellasta omaa linjaa siinä ja mä oon monesti muksuille sanonu, että näin ollaan isjän kotona ja sillä selvä. (vuoroviikkoisä, H6)

Mulla on se henkilökohtasesti, että mä saan ite päättää. Tavallaan toteuttaa sitä mun arvojen mukaista isyyttä, että meillä kotona tehään niinkun minä haluan, et se on aikasemmin, että molemmat haluaa, mutta mun haluilla on ollu 20prosenttia ja hänen (exän) haluilla on ollu 80prosenttia, että hän on päättäny sen. Mutta tavallaan mä saan, mä koen olevani hyvä isä ja haluan toteuttaa sitä mun arvojen mukaista isyyttä. (lähi-isä, H8)

Ominaista kasvatuksellisen itsetunnon nousulle näyttää olevan sekä itsenäinen päätöksenteko omien arvojen mukaisella tavalla että oma näkemys lasten kasvatuksesta, mitä toteutetaan siinä määrin kuin yhteistyövanhemmuuden ja siinä neuvoteltujen kasvatusmetodien rajat sallivat. Vaikka isät haluavat toimia eron jälkeen oman päänsä mukaan lasten kasvatuksellisissa asioissa, niin siitä huolimatta he toimivat myös heille asetettujen odotusten mukaisesti. Nämä heihin kohdistuvat ehdot liittyvät vuorovaikutussuhteeseen lapsen äidin kanssa, mitä määrittää odotus yhteistyövanhemmuuden toteutumisesta eron jälkeen.

5.5 Erilaisen isyyden rakennustarinat

Erilaisen isyyden rakennustarinoihin sijoittuu kaksi hyvin erityyppistä tarinaa. Näille tarinoille yhteistä on kuitenkin se, että niistä on havaittavissa yksi tai useampi selkeä käännekohta. Nämä käännekohdat ovat yksittäisiä tilanteita tai pidempiä tapahtumasarjoja, joiden aikana tapahtuu jotain niin mullistavaa, että kertojan isyys muuttuu. Tämän muutoksen myötä isät joutuvat rakentamaan isyyttään uudelleen, minkä aikana heidän toimijuus syystä tai toisesta passivoituu ja vähenee tarinan loppua kohden. Toisin sanoen isät joutuvat näissä tarinoissa muuttamaan toimintaansa isänä pääasiassa itsestään johtumattomista syistä.

Ensimmäinen näistä tarinoista (H11) on juoneltaan hyvin monivaiheinen. Se alkaa etäisyyden ottamisesta parisuhteeseen, erilleen muuttamisesta ja eropäätöksen tekemisestä. Tämä tarinan vaihe kestää pitkään, jota kuvastaa niin lasten kanssa yksinoloon totuttelu kuin toive yhteen palaamisesta.

Kun asuin siinä niin tavallaan oli sellasta, että palataaks yhteen vai ei. Mä kuitenkin näin heitä oikeestaan joka päivä ja he oli mun luonakin ihan kahetaan... Sitten kun oli heijän kanssa pitempään, että oli yksin niinku pikkuvauvan, lapsen, kanssa ni sit tuli aika hyvä tunne, että tai kun tääkin näyttäs hoituvan, vaikka paljon tekemistä... Sit... mietiskelyn jälkeen sanoin, että tässä oikein enää viittis odotella. Että pitäkö sitten erota, että lopetetaan tää yrittäminen sitten tähän. (etäisä, H11)

Eropäätös ei kuitenkaan tuo suuria muutoksia juonen kulkuun, isänä toimimiseen tai hänen toimijuuteen, vaan tarina jatkuu tasaisena. Isän ja lasten tapaamiset saavat kuitenkin selkeämmän rytmin, jota kuvastaa arjen juhlallisuus.

...sit oli ne päivät, jollon ne ei ollu paikalla ja sit odotti niitä päivii kun he on, niin sitten molempi parempi, että hyvä että he ei oo, nii sitten teki niitä omii asioita ja sit kun he oli nii keskityttiin niihin heijän juttuihin sitten. Ni kyllä mä tykkäsin siitä ajasta tosi paljon, että ei siihen kaivannu sitten mitään muuta... Ne oli silloin niinku ihan tavallista, mutta aika juhlovaa, nyt kun miettii sitä. (etäisä, H11)

Ensimmäisen tarinan alkupuolella tunnelma on vanhempien erillään asumisesta ja viimein eropäätöksen tekemisestä huolimatta myönteinen. Tarinan alussa asiat hoituu, lasten tapaamisia odotetaan ja omaan aikaan ollaan tyytyväisiä, eikä tässä vaiheessa kaivata mitään muuta. Toisessa tarinassa tarinan (H1) alun tunnelma on puolestaan päin vastainen. Tämä juonen vaihe on kielteisten tunteiden värittävä, jota kuvaa alla oleva sitaatti.

Mut sitten tää ero tuli ja rysähti. Ja voi sanoa, että mää putosin ihan totaalisesti lattialle. Ero kun tuli, ja tavallaan minulle paljastui asioita, niin mulla oli sellainen tunne, et mä en voi ees katsoo omaa lasta, koska mulle tulee lapsen äiti mieleen. Se oli vaikea ero omasta mielestä tai itselleni, jollonka se suhde myös kärsi siihen tyttäreen, koska ei pystyny olemaan sen lähellä. (etäisä, H1)

Tarinoiden alkuvaiheiden eroista huolimatta molemmissa tarinoissa tapahtuu yllättävä käänne, jota seuraa isyyden muutos. Nämä juonen käännteet ovat joko seurausta lapsen äidin toiminnasta tai tunnereaktio tiettyyn tilanteeseen liittyen. Vaikka isät ovat toiminnan

keskiössä, niin silti kerrontatyylissä tulee sellainen kuva kuin juonen käännekohta tapahtuisi isästä itsestään johtumattomista syistä. Ensimmäisessä tarinassa (H11) isä kertoo, että ”*se muutto oli tavallaan sellanen ratkaseva käänne*”. Isän muuttaessa toiselle paikkakunnalle isän ja lasten tapaamiset harvenevat. Samalla myös lasten äiti aktivoituu ja vaatii lasten yksinhuoltajuutta. Isä ei kuitenkaan suostu tähän, jolloin huoltajuuskiista viedään käräjäoikeuteen.

Poikien... äidin kanssa se, ei ollu hirveen kevyttä se kanssa käyminen siihen mennessäkään, mutta sen muuton jälkeen, se meni tosi tosi vaikeeks. Äiti vaati yksinhuoltajuutta ja tapaamissopimusten muuttamista ja elatussopimusten koroittamista ja kaikkii näitä. Olin ajatellu, että en kyllä ikinä suostu siihen (yksinhuoltajuuteen), että siitä oli kyllä varoteltu, että se ois sellanen, että siitä tulee jotain oikeuksien menetyksiä. Sit käytiinkin oikeudessa. (etäisiä, H11)

Oikeuskäsittelyn pitkittyessä isä myöntyy äidin vaatimukseen toiveenaan yhteistyövanhemmuuden helpottuminen. Oikeuden päätös äidin yksinhuoltajuudesta ei kuitenkaan tuo toivotunlaista muutosta, vaan huoltajuuden menetyksellä on välittömät ja nähtävillä olevat seuraukset.

Sillon äidillä oli ehtona, että oikeudenkäynti voidaan katkasta, jos hän saa yksinhuoltajuuden. Että mä olin sit miettiny, että yksinhuoltajuus, että onko sillä sitten niin väliä, että jos tapaamiset kuitenkin jatkuu entisellään, niin onko se sitten vaan joku leima jossain paperissa. Että jos sitten pystyisi sujuvammin hoitaa asioita. Ni sitten mä sanoin, että olkoon näin. Se on nyt virallisesti, että heijän äiti on yksinhuoltaja. Sit kulu varmaan niinkun viikko, niin poikien sukunimet oli vaihdettu. (etäisiä, H11)

Sukunimen muuttamisen lisäksi isä kertoo lastensa äidin käyttävän tapaamisoikeussopimuksen epätarkkuutta vallankäytön välineenä, mikä sekä hankaloittaa että leimaa isän ja lasten tapaamisia. Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa (Hokkanen 2005, 86; Carlson ym. 2008, 263) yhtenä esimerkkinä tässäkin tarinassa äidin vallankäytöstä on hänen portinvartijuus isän ja lapsen välisissä tapaamisissa ja niistä sovittaessa. Äidin portinvartijan asema näyttäytyy siten isän ajan, tilan ja mahdollisuuksien rajaamisessa lapsen kanssa kahden kesken olemiseen (ks. Mykkänen & Huttunen 2008, 181; Carlson ym. 2008, 263).

Siihen jäi, siihen oikeuden kautta tehtyyn sopimukseen, niinkun tavallaan porsaanreikiä. Tavallaan sellaisia keskenämme sovittavia asioita, mitkä on ihan hirmu hankalia yhä. Sen sai sit tavallaan väännettyyn niin, että äidille ei käynyt ne ne ajat, mitä mä ehdotin, että oli vaan muuta tekemistä heillä. Että se isän näkeminen oli aina viimeinen vaihtoehto, jos ei mitään muuta tekemistä oo. ...heijän äiti esimerkiks tapaamisissaki haluaa olla koko ajan läsnä ja vartioida, että he ei näe ketään muuta kuin mua. Heijän äiti terrorisoi meijän tapaamisia, mikä on tosi kurjaa toimintaa. Ei tuo sellasta luontevasta isän ja lasten tapaamisesta mitään, kun on toinen henkilö siinä koko ajan läsnä. (etäisiä, H11)

Ensimmäisen tarinan käännekohtana voidaan katsoa olevan toiselle paikkakunnalle muuttamisesta seurannut huoltajuuskiista, joka on ratkennut äidin hyväksi. Lisäksi tässä tarinassa yhteishuoltajuuden menetyksen lisäksi lasten äiti on toiminut portinvartijan asemassa kertojan isyyden muutoksessa (ks. Huttunen 2001, 95). Toisessa tarinassa (H1) käännekohtana puolestaan on isän ja lapsen kohtaamisessa tapahtunut tunteikas hetki, joka muuttaa aikaisemmat kielteiset tunteet myönteisiksi ja tällä tavoin muuttaa jälkeisen isyyden toisenlaiseksi.

Tovi siitä kun tää ero oli pahimmillaan ni mun veli lähti työmatkalle ja se pyytii mut mukaan sinne ja mä mietin asioita, olin puhelin yhteydessä tyttäreeni, joka oli silloin exällä tietysti. Sitten tapahtu oikeestaan ihan totaalinen käänne... Kun mä tulin, kävelin kotiini ja exä ja tytär ootti autossa siinä talon pihassa ja tyttö näki mut siinä ja se lähti juoksee ja huuti ihan älyttömästi, että ”isi isi isi, että ihanaa”. Ja oikeestaan se muuttu koko mun koko tähänastinen isyys sillä hetkellä. (etäisiä, H1)

Molemmissa erilaisen isyyden rakennustarinoissa muutos isyydessä on tapahtunut isästä itsestään johtumattomista, ulkopuolisista syistä. Yllä olevassa sitaatissa ilmenee se, että lapsen reaktio isän näkemiseen muuttaa isän omaa käsitystä lapsestaan ja avaa uuden mahdollisuuden rakentaa isyyttä. Ensimmäisessä (H11) tarinassa puolestaan sekä äidin vallankäytön että ajallisen välimatkan seurauksena isyys ohentuu luontevasta tavasta toimia isänä jokaisella tapaamiskerralla uudelleen rakennettavaksi suhteeksi. Ohenevaa isyyttä luonnehtii isyyden eri puolien kaventuminen siten, että isän ja lapsen välinen suhde muuttuu etäisemmäksi ja isä kokee vieraantuvansa lastensa arjesta (Huttunen 2001, 109–110; Hokkanen 2002, 128). Isyyden ohenemisen lisäksi tätä tarinaa kuvaa hyvin Korhosen (1999, 154–115) esittelemä otteensa menettänyt isyys, missä isä haluaisi vaikuttaa lastensa elämään tapaamisten satunnaisuudesta huolimatta.

Vaikka se tuntuu, että se jännittää heitä, että mua isää, että jos on ollu monta viikkoo siinä välissä. Että tuntuu, että muutaman viikon välein he on aina vähän eri näkösi ja tota kyllä sillein se välimatka ja ajallinen niinkun välimatka tuo ne omat ..., että joka kerta pitää käyä läpi, että mitä nyt kuuluu ja mitkä jutut on ajankohtasii ja mitkä lelut on ajankohtasii ja mitä musiikkii kuunnellaan nyt tänään ja ihan kaikki tämmöset. (etäisiä, H11)

Isyydessä tapahtuneiden muutosten takia näissä tarinoissa isät joutuvat pohtimaan suhdettaan lapsiinsa uudella tavalla ja rakentamaan uutta, erilaista tapaa olla isä. Erilaisen isyyden rakennustarinoissa isyys ei ole pysyvä ominaisuus vaan sitä tehdään ja siitä neuvotellaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, minkä altistaa sen myös muutoksille (Dorethy ym. 1998, 278). Toisessa erilaisen isyyden rakennustarinassa kertoja painottaa isyyden rakentamisen olevan jatkuva prosessi, minkä ero on saanut aikaan.

Tavallaan omassa päässään miettii sen sillä lailla, että se ero oli ehkä paras asia, mitä on tapahtunut, koska sä sait mahdollisuuden rakentaa ittes ja sen suhteen siihen lapseen uudestaan ja sitä tähän tehään niinkun koko ajan, et se ei oo pysähtyny vaa johonki pisteeseen. (etäisiä, H1)

Ensimmäisessä tarinassa (H11) erilaista isyyttä luonnehtii toiveikkuus lasten tapaamisten luontevuudesta sekä ylpeys omasta isyydestään. Kuten monessa aikaisemmassa tutkimuksessa (Smart 1999, Huttunen 2001, Hokkanen 2005) tässä tarinassa lasten kanssa vietetyn ajan ja isyyden arvostus voimistuu eron jälkeen, kun isänä oleminen on uhattuna ja lasten kanssa vietetty aika on minimoitunut.

Et pysys jollain lailla yhteys ja et tai kuukausittain vähintään näkeminen, se olis luontevaa muista tekijöistä huolimatta, että siitä pyritään kaikilla keinoilla pitämään kiinni. Ehkä sellanen perus niinkun jos vanhemmilla on perus huono omatunto, että onko tarpeeks hyvä vanhempi, että ehkä se on korostunu vielä, kun on erillään. Se isyys on silti niinkun päällimmäisenä mielessä vaikka siihen ei liittys mitään jatkuvia niin silti se ylpeys siitä, että voi sanoo, että on kaks poikaa esimerkiks jollekin tuntemattomalle ihmiselle tuntuu älyttömän hyvätä. (etäisiä, H11)

Isyyden arvostuksen lisäksi tässä erilaisen isyyden rakennustarinassa isä kaipaa kosketusta lastensa arkeen. Samankaltaisia lapsen arjesta vieraantumisen tunteita on raportoitu sekä Plihtarin (2010) että Järvisen (2012) opinnäytetöissä.

Pojat on sillein ajatuksis, kyl mielessä sillein ihan joka päivä. Nyt päivittäin oikeestaan on sellanen kaipaus tai sellanen olo, että kumpu tietäs, mitä tänään on tapahtunu, miten on koulupäivä menny, miten on esikoulupäivä menny ja mikä asia just nyt painaa mieltä, mikä asia on kova juttu, mitä juttuja tekee kavereitten kanssa, kuka on paras kaveri tällä hetkellä... Mut semmonen arkinen, mitä tunteja on ollu ja mitä on opittu sielä... (etäisä, H11)

Toisessa tarinassa (H1) erilaisen isyyden rakentamista kuvaa niin isä–lapsi-suhteen tiedostaminen, jokaisessa hetkessä läsnä oleminen kuin kommunikoinnin uudelleen opettelu. Tässä tarinassa isyys vahvistuu ja syvenee psykologisella tasolla eli kertoja sitoutuu niin arjen kuin ajankäytön tasolla isänä olemiseen keskittyen tiiviimmin lapseensa (ks. Huttunen 2001, 116).

Tavallaan se vanhasta irti päästäminen ja uuteen siirtyminen, kulkeminen sitä matkaa tyttären kanssa, ni se oli niinku jännä kokemuksena. Kun oli huomannu jo, että kiinnittää enemmän huomiota siihen tyttäreeseen, ni nyt sit sä näät asiat ja lapsi näkee sen niinku toisella lailla ja, kun sitä kuuntelee enemmän niin mä opin oikeesti siitä jotain. Lapsen kanssa tulee puhuttua paljon enemmän, koska sä oot joutunu opettelee uuestaan tavallaan kommunikoinnin. (etäisä, H1)

Erilaisen isyyden rakentamisesta huolimatta isien toimijuus ei ole kovinkaan voimakasta tarinoiden loppupuolella. Ensimmäisessä tarinassa (H11) isä pyrkii ja toivoo tiettyjä asioita eron jälkeiseltä isyydeltään, mutta kokee niiden toteuttamisen olevan hankalaa lasten äidin vallankäytön takia. Toisessa tarinassa (H1) isä puolestaan jää pääasiassa ihmettelijän rooliin, joka seuraa vierestä lapsen toimintaa ja ajatusmaailmaa.

...kun sää kuuntelet nyt ensimmäistä kertaa oikeesti, et toi lapsi menee uuteen paikkaan, uuteen ympäristöön, ni miten paljon sieltä tulee niitä asioita, että miten se näkee sen jonkun uuden pihan ja, kun sitä kuuntelee enemmän niin mä opin oikeesti siitä jotain. (etäisä, H1)

Juonessa tapahtuneen käännekohdan, erilaisen isyyden rakentamisen ja tarinan loppu puolen passiivisen toimijuuden lisäksi näitä tarinoita yhdistää tunnelman vaihtuminen ääripäästä toiseen. Ensimmäinen tarinan (H11) tunnelma on alussa myönteinen, mikä muuttuu tarinan edetessä kielteiseksi. Toisessa tarinassa (H1) tunnelman vaihdos on päinvastainen sillä siinä tunnelma vaihtuu kielteisestä myönteiseksi.

6 VANHEMMUUDEN TUEN TARPEET JA SAATU TUKI

6.1 Tuki elämän jatkumiseen ja yksin pärjäämiseen

Kaikissa tarinatyypeissä oli viittauksia siihen, että isät ovat pyrkineet ainakin osittain käsittelemään eron herättämät ajatukset ja tunteet itse sekä selviämään yksin sen tuomista muutoksista. Isien kertomuksissa tulee esiin se, että asioiden yksin käsittely voi johtua esimerkiksi siitä, että ulkopuolista tukea ei haluta, kehdata tai osata pyytää. Seuraavassa sitaatissa isä viittaa itselleen luonnollisiin toimintatapoihin ja persoonallisuutensa piirteisiin kertoessaan eron käsittelemisestä yksin.

Mä oon ollu aina vähän semmonen, mä en hirveesti omista asioistani puhu ulkopuolisille. ... mä oon vähän sulkeutunut ja tota ollu aina vähän semmonen, omat asiat pidetään ja selvitetään itse ja haavat nuollaan itse. En oo osannu vaikeuksistani kertoa. (vuoroviikkoisä, H4)

Toisaalta yksin pärjääminen voi liittyä myös henkilökohtaisiin arvoihin ja asenteisiin, jonka takia läheisten tarjoama tuki voidaan torjua. Alla olevassa sitaatissa isä kertoo torjuneensa aiemmin läheistensä tarjoaman lastenhoitotuen kokiessaan lastensa tarvitsevan häntä, minkä takia avun pyytäminen alkaa tuntua hänestä hankalammalta.

Nyt jälkeinpäin mietin, että halusin tavallaan, että minun lapset tarvitsevat minua, että otin vähän semmosen asenteen, että paljon halusin ottaa ite, vaikka ois voinu viiä hoitoonki lapsia enemmän. Mut sillon just isä ja äiti, niinku usein soitti, että tuo nyt lapsia tänne, että tavallaan he tarjos sitä apua enemmän, että oisko siinä ollu sitten sitä, että ei ite kehannu niinku pyytää, että voiko tuua, vaikka tiesin, että meillä on niin hyvät ystävät, että monet ois ottanut, mut äiti oli sellanen joka tarjos sitä. (lähi-isä, H8)

Näissä tilanteissa isät eivät koe kaipaavansa varsinaista tukea, vaan he pyrkivät selviämään erosta sekä sen tuomista ajatuksista, tunteista ja muutoksista eri tavoin. Eron käsittelemisen voi vaatia aikaa ja etäisyyden ottamista, johon isät kokevat saaneensa tukea eri tahoilta. Alla olevassa sitaatissa isä kertoo veljensä tukeneen häntä niin fyysisen etäisyyden ottamiseen kuin ajan antamiseen asioiden miettimiseen.

...Tovi siitä kun tää ero oli pahimmillaan ni mun veli lähti työmatkalle ja se pyysi mut mukaan sinne (ulkomaille), ja mä mietin asioita. (etäisä, H1)

Samassa tarinassa isä kertoo saaneensa tukea etäisyyden ottamiseen ja päänsä kasaamiseen myös työnantajalta ja työyhteisöltään. Työyhteisöltä saamaansa tukea hän kuvaa työyhteisön arvojen kautta, joiksi hän nimeää niin työkaverista välittämisen kuin empaattisuuden. Toisin sanoen isä kokee saaneensa työyhteisöltään tunnetukea eron jälkeen (House 1981). Tunnetukeen liittyvän empaattisuuden ja välittämisen lisäksi isän kertomasta voi tulkita, että hänen työnantajansa on ymmärtänyt alaisensa tilanteen ja antanut mahdollisuuden pitempään poissaoloon työstä. (ks. House 1981, 23–24.)

Siinä vaiheessa, kun hain sitä sairauslomaa, ni olin esimieheen yhteydessä, että nyt ei vaan pää kestä, että nyt en pysty tekemään töitä. Ne olivat heti että tämä on selvä, että ei mitään hätää, että sä oot kotona niin kauan kun sä tunnet, että sä pystyt tulee töihin. ...työyhteisössä empaattisuus on yks arvo ja työkavereista välittäminen. Se on niinkun sellanen arvo, että se on mun mielestä sen pitäisi olla joka paikassa. (etäisä, H1)

Fyysisen etäisyyden ottamisen lisäksi isät kertovat pyrkineensä ottamaan etäisyyttä omiin ajatuksiinsa ja tunteisiinsa. Yksi keino tähän on niiden siirtäminen syrjään muun tekemisen kautta. Kuten alla olevissa sitaateissa todetaan tunteiden ja ajatusten siirtäminen voi tapahtua esimerkiksi työhön tai lapseen keskittymällä.

Ja sitten jostakin kumman syystä kun tuli tää.., että onkin helpottunu tilanne, niin sitten tuli jotakin tämmösiä itsesyytös ajatuksia ja tuntu, että maailma kaa-tuu päälle. Onneks tässä joka toinen viikko oli muksut, että oli jotain muutakin ajateltavaa... (vuoroviikkoisä, H6)

...jotenkin koin ja toisaalta työ oli mulle se, niinku ei tarvinnu olla niitten omien ajatusten kassa, että pääs sinne töihin tekemään jotain muutaki, ku vaan miettimään niitä. (lähi-isä, H8)

Kun jotkut isät ovat pyrkineet siirtämään ajatuksiaan ja tunteitaan syrjään eron jälkeen, niin toiset isät ovat pyrkineet selkiyttämään niitä kirjoittamalla päiväkirjaa. Isät kertovat eron jälkeisen ajan olleen jokseenkin sekavaa, mitä heidän mukaansa jäsentää asioiden listaaminen ylös. Yksi isä toteaa tästä esimerkiksi siten, että ”...kun on niin paljon tullu asioita, ni menee ihan sekasin, että toi on ihan jäsentävää toi kirjanpito”. Alla olevassa sitaatissa toinen isä kertoo päiväkirjan pitämisen ajatuksista ja tunteista toimivan myös muistin tukena eli hän voi tarvittaessa palata omissa ajatuksissaan taaksepäin.

Joku vinkkaks, että kirjota päiväkirjaa tuntemuksestasi, että mitä ajattelet ja siihen tekstiin purkais niitä fiiliksiä, ni mä alotin sen sillon ja oon jatkanu sitä tähän päivään asti. Toi kirjottaminen on ollu mun mielestä hyvä tapa välillä kattoo taaksekipäi, että mitä on kaks vuotta taaksepäin ajatellu ja miten sillon on menny. Että aika nopeesti nää asiat unohtaa. (etäisiä, H11)

Seurakuntalehdessä julkaistusta haastattelupyynnöstä huolimatta vain yksi isistä viittasi uskoonsa yhtenä keinona erosta selviämiseen. Omien asenteiden, etäisyyden ottamisen ja päiväkirjan pitämisen lisäksi usko voikin olla yksi keino eron jälkeisten ajatusten, tunteiden ja muutosten käsittelyyn.

Mä en tiä uskonto liittykö tavallaan tähän aiheeseen, mutta oon kokenu, että itselle se (usko) on ollut yks semmonen selviytymiskeino. Mä tiedän, että mä en oo yksin täällä, sillon ku sulla on kaikista vaikeeta. (etäisiä, H1)

Vaikka isät ovat pyrkineet pärjäämään yksin eron jälkeen, niin siitä huolimatta he kokevat saaneensa tähän tukea lähipiiriltään. Lähipiiriltä saadun tuen määrittelemisen tuotti kuitenkin vaikeuksia, sillä heiltä saatua tukea ei oikein osattu nimetä. Yksi isistä muun muassa toteaa, että *”mä sain sitä tukea siltä lähipiiriltä ketä siinä oli, ja tota enkä mä tiä osasinko mä hakee sitä tukea tukena, vaan mä jatkoin sitä elämää...”*. Näissä tarinoissa läheisiltä saadusta tuesta kerrottaessa viitataan elämän jatkuvuuteen. Yksi isistä nimittää läheisiltä saatua tukea ja elämän jatkumista ennallaan ympäristön antamaksi tueksi. Hänen mukaan *”...ympäristön tuki on ollu läpi aikojen, että onhan sieltä tullut tukea ja ei ne oo niinku maailmaa sen ihmeellisemmäks muuttanu.”* Ympäristön tukea näyttää määrittävän läheisten ihmissuhteiden ja erilaisten yhteisöjen pysyminen ennallaan tai samankaltaisina erosta huolimatta sekä ajan viettäminen yhdessä.

...työnantaja ja työtoverit, joiden kanssa juttelin, ni oli ehottomasti 100 prosenttisesti tukena siinä, käytiin syömässä yhdessä sen jälkeen, niinkun työkaveritten kanssa ja niinkun esimiehen kanssa ja paljon juteltiin asioista ja paljon muistakin, kun niistä työasioista esimerkiks perhe-elämästä (etäisiä, H1)

Pysyvyyden lisäksi ympäristön tukeen liittyy yhteisössä vallitseva luottamus. Läheisille ihmisille voi kertoa asioita luottamuksellisesti milloin tahansa, mitä pidetään tärkeänä tuen muotona. Lisäksi luottamus läheisissä ihmissuhteissa näyttäytyy myös pysyvyytenä. Toisin sanoen isät ovat eron jälkeen vakuuttuneet siitä, että heidän läheiset ihmissuhteensa pysyvät ennal-

laan heidän elämässä tapahtuvista muutoksista huolimatta. Läheisissä suhteissa ilmenevästä luottamuksesta hyvänä esimerkkinä on alla oleva sitaatti.

Omat sisarukset ja vanhemmat, se oli se mulle kaikista suurin tuki... ei siinä oo muuta vaihtoehtoa, kun ottaa (yhteyttä) semmoseen ihmisiin keneen luottaa tai kenelle voi puhua... ja sen huomaa, että kun muutti ensimmäistä kertaa itseksensä asumaan, tuli käymään paljon porukkaa ...kyllä mä koen tärkeänä sen tuen... (etäisä, H2)

Isien kuvaus ympäristöltä saamasta tuesta on lähellä Hemmingin (2010) kuvausta yhteisöstä. Hänen mukaan yhteisö on säännöllisesti toistensa kanssa olevien ihmisten muodostama sosiaalinen verkosto, johon kuuluu niin yhteenkuuluvuuden tunne, luottamus kuin toistensa tukeminen. (Hemminki 2010, 25–26.) Läheisiltään ja työtovereilta saatu tuki ilmenee pysyvyyden ja luottamuksen lisäksi huolen osoittamisena isän jaksamisesta, kuten alla olevassa sitaatissa asia ilmaistaan.

Sisko oli tota oikeestaan ensimmäisenä, kun kuuli tästä, pisti viestiä, että voi soitella millon tahansa. Se kieltämättä lämmitti aika paljon, että vaikka ei siinä hetkessä tajunnu, mutta sitten kun jälkikäteen katteli puhelimesta niitä viestejä, ni siinä vaiheessa lämmitti aika paljon. Että niitä harvoja ihmisiä, jotka oli huolissaan minun jaksamisesta. (vuoroviikkoisä, H6)

Jotkut isät puolestaan kertoivat jääneensä yksin jäädessään asumaan entiselle paikkakunnalle, jossa hänellä ei ollut omia sukulaisia tai kavereita. Näiden isien sosiaalinen verkosto näyttääkin muuttuneen eron jälkeen, jolloin heidän suhteensa lapsen äidin kautta muodostuneeseen verkostoon ovat vähentyneet (ks. Hemminki 2010, 97). Toisin sanoen isät olisivat kaivanneet eron jälkeen omaa sosiaalista tukiverkostoaan (ks. Thoits 1982, 147–148). Housen (1981, 23–25) määrittelemän sosiaalisen tuen osa-alueista sosiaaliselta verkostolta toivottu tuki liittyy tunnetukeen siten, että isät kertovat kaivanneensa yhteenkuuluvuutta ja yhdessäoloa muiden perheellisten kanssa (ks. Hemminki 2010, 25–26).

...kaipas sellasta niinkun muita isiä lapsineen tai äitejä lapsineen siinä, että silloin oli kuitenkin vähän niinkun yksin kahden lapsen kanssa. Sit kun kaverit oikeestaan asu muualla ja mä olin yksin siellä. Tavallaan ne kaverit, joihin tutustu sillä paikkakunnalla, ni ne jäi oikeestaan poikien äidille, koska ne oli hänen kavereitaan... Että jotain kontakteja ois hyvä ollu olla. (etäisä, H11)

Osa isistä kertoi päässeensä viettämään aikaa muiden perheellisten kanssa vanhemmalle ja lapselle järjestetyn tai suunnatun toiminnan kautta. Tärkeää tämän kaltaisessa toiminnassa

isien mielestä on palvelun edullisuus ja toiminnan kautta tuleva yhteisöllisyys, jotka omalta osaltaan tukevat eron jälkeistä vanhemmuutta.

Puistos tai koulussa tai näissä on ihan ilmaistointaakin tai tosi edullista toimintaa lapsille ja vanhemmille, niin mun mielestä sekin on sellasta, jollain tavalla vanhemmuutta tukevaa tai sellasta tekemistä, missä on muitakin paikalla. (vuoroviikkoisä, H9)

Elämän jatkuvuutta ja isien pärjäämistä itse eron jälkeen näyttää helpottavan erilaisilta yhteisöiltä saatava tuki. Tällaisissa tilanteissa, joissa isät eivät koe juurikaan tarvitsevänsä ulkopuolista tukea, riittää informaaleista lähteistä saatu tunnetuki luottamuksen ja huolen osoittamisen muodossa (ks. House 1981, 24). Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa (ks. Hemminki 2010; Leigh & Grady 1985) on havaittu, tässäkin tutkimuksessa omalta suvulta saatua tukea pidettiin tärkeimpänä. Omien vanhempien ja sisarusten lisäksi muutama isistä kertoi saaneensa itsensä kokoamiseen ja elämän jatkumiseen tukea myös työyhteisöltään ja työkavereiltaan. Lisäksi ne isät, joilla ei ollut henkilökohtaista turvaverkostoa asuinpaikkakunnallaan, kertoivat kaivanneensa yhdessäoloa muiden lapsiperheiden kanssa. Vaikka isät ovat pyrkineet näissä tilanteissa pärjäämään itse eron jälkeen, niin silti he ovat pääasiassa hyväksyneet saamansa tuen läheisiltään ja työyhteisöltään. Housen (1981, 24) mukaan avun tarpeessa olevan on helpompi hyväksyä informaalista lähteestä tuleva tuki, sillä tuolin tuen antaminen on yleensä spontaani teko.

6.2 Eron käsittely ja siihen saatava tuki

Kaikissa tarinatyypeissä viitattiin siihen, että eron käsitteleminen sekä isän itsensä että eron jälkeisen isyyden kannalta on olennaista. Eron käsittely isien tarinoissa tapahtuu puhumalla, jonka kautta vaikeiden asioiden koetaan pienenevän. Yksi isistä kertoi asioista puhumisen olevan viisasta myös siitä syystä, että se voi selkiyttää omaa toimintaa ja ajatuksia eron jälkeen. Ajatusten ja toiminnan selkeytymisestä puolestaan voi seurata omien tunteiden helpottuminen, mikä puolestaan helpottaa eron jälkeistä vanhemmuutta.

...jos miettii sitä niin ehkä ois pitäny jossakin kohtaa antaa vaan periks, että ei oookkaan niin kova jätkä, kun luulee olevasa. Kun miettii, et se oli ainakin alkuvaiheessa sekavaa, oikeestaan kaikki tekemisen. Ehkä ois ollu viisasta mennä juttelemaan jollekin, jos näin jälkeinpäin ajattelee / ..., ni pystys sitten ainakin käymään ihan pohjiin asti sen koko jutun, ehkä sen sais koneistostaan kokonaan pois sitten paremmin. Ehkä se ois voinu siihenkin vaikuttaa, että ei ois ollu niin ärsyyntyny sitten jossakin kohtaa... (vuoroviikkoisä, H3)

Isät kokevat puhumisen tärkeäksi varsinkin eroprosessin alkuvaiheessa. Yksi isistä muun muassa totesi, että *"alussa oli enemmänkin sitä tarvetta puhua, jutella..."*. Lisäksi muutama tarinassa isät kertoivat eron laukaisseensa heissä jotain sellaista, mihin he eivät olleet parisuhteensa aikana pystyneet.

Sen eroprosessinkin aikana mä puhuin ja puhuin ja puhuin, et mä en enää osannu olla hiljaa, kun musta tuntu, että mä olin ollu ykstoista vuotta hiljaa ennen sitä. (etäisä, H1)

Eron käsittelyn ensimmäiseksi ja joillekin riittäväksi askeleksi isät nimesivät puhumisen lisäksi kuuntelemisen. Eron jälkeen isät kertoivat jutelleensa pääasiassa kavereilleen, joilta he kokivat saavansa tunnetukea. Housen (1981, 23–24) mukaan tunnetukeen olennaisena osana kuuluu kuunteleminen. Puhumisen ja kuuntelemisen kautta isät kokevat voineensa purkaa eron tuottamia tunteitaan ja ajatuksiaan.

Kuitenkin se on siis, mitä äijät juttelee äijille, niin tota... minä puhun he kuuntelevat. Oikeestaan se tuki on varmaan, niinkun paketissa siinä. Mutta lähinnä kuuntelu on varmaan se juttu, että päässy purkamaan jollekin niitä asioita. (lähi-isä, H5)

Muutama isistä kertoi käyneensä puhumassa myös ammatti-ihmisten kanssa joko eroa suunniteltaessa tai sen jälkeen. Ulkopuolisen avun hakeminen parisuhteen ja perhe-elämän ongelmiin koettiin kuitenkin vaikeaksi. Tähän liittyen eräs isä kertoi hakeneensa vaimonsa kanssa tukea asioiden käsittelyyn perheneuvolasta vasta eron ollessa edessä, *"...ihmettelen sitä, että miksi emme ole menneet silloin kun vaikeuksia tuli, että oliko se kynnyks sitten."* Kyseisestä sitaatista välittyy ammatillisen tuen hakemisen vaikeus. Niin perheneuvolan kuin psykologin palvelut toimivat isien kertomuksissa samankaltaisena apuna kuin kavereilta saatu tunnetuki. Isät kertovat voineensa purkaa asioitaan ammatti-ihmisille, jotka kuuntelivat heidän ajatuksiaan.

Meillä on hyvä työterveys, että annettiin psykologille käyntejä, että pysty käymään sieltä ja pysty käymään kaikki pisteet ja purkaa asiaa sinne. (lähi-isä, H8)

Asioiden purkamisen ja kuuntelutuen saamisen lisäksi yksi isistä kertoo terapeutin tukeen häntä eron tarkastelemiseen uusista näkökulmista: ”*pystyin ajattelemaan asioita toiseltakin kantilta, äidin kantilta, sitten paremmin*”. Erilaisista palveluista saatuun tukeen näyttäisi kuuluvan myös luottamus, joka näyttää hieman erilaisena tunnetukena kuin erilaisilta yhteisöltä saatu luottamus (ks. House 1981, 23–24). Palveluista saatuun luottamuksellisuuteen liittyy ammattilaisen vaitiolovelvollisuus eli isät ovat kokeneet voineensa luottaa kertoessaan eri asioista siihen, että ne jäävät hänen ja ammattilaisen väliseksi.

...minä koin sen erittäin hyvänä ja terapeutisena. Samaten siellä minä sain kertoa, ja hän ei tyrmännyt minua, ja hän kuunteli ja kyseli sitten täsmentäviä kysymyksiä, ja kerto kaikkee semmosia ratkaisumalleja. Käytiin erikseen, ja kumpikin kerto ihan luottamuksella omalle, eri terapeutille näitä. (vuoroviikkoinen, H4)

Kavereille tai ammatti-ihmisille puhumisen lisäksi monissa tarinoissa todettiin, että pelkkä asioista puhuminen ei aina riitä, vaan isät kertoivat kaipaavansa syvällisempää tunnetukea. Housen (1981, 23–24) mukaan tunnetukeen kuuluu kuuntelemisen ja luottamuksen lisäksi myös ymmärryksen ja hyväksynnän antaminen toiselle. Tällaista kuuntelemisen syventämistä ymmärryksen kautta toivottiin joko kohtalontovereilta tai vertaisilta. Alla olevissa sitaateissa isät määrittelevät kohtalontoveruutta.

Sanotaan, että meissä on ollu paljon kohtalontoveruutta. Välillä tuntuu, että hän kertoi minun elämästä asioita. Että mä nyt sen verran hyvin tunnen tätä ihmistä, että nyt niinkun vuoden ajalta, että mä pystyn luottamaan siihen, että hän on ihan täyspäinen, järkevä nainen. (etäisä, H10)

...lähinnä se oli minun mielestä sitä, niinkun puhtaasti tällasta henkistä tukea. Oikeestaan vaan sitä, että tietää, että toinen kuuntelee, siinä kun kertoo jotakin ja tietää, kun se toinen kuuntelee, ni se tietää, että mitä sillä tarkotetaan. Se oli minun mielestä varmaan se tärkein tukimuoto niissä keskusteluissa. (vuoroviikkoinen, H6)

Kohtalontoveruutta määrittää samankaltaisen kokemuksen kokeminen ja sitä kautta eron herättämien tunteiden ja ajatusten ymmärtäminen. Kuunteleminen on kohtalontoveruudessakin tärkeää, mutta siihen liittyy myös ajatusten ja kokemusten vaihtaminen. Kohtalontoveruuden erottaa vertaistuesta avun lähde. Kohtalontoverit ovat isille jo ennestään tuttuja

tyyppejä, joille avautuminen tuntuu luontevalta ja keskusteluiden ilmapiiri rennolta. Kohtalotovereita voi löytyä esimerkiksi uusista parisuhteista, kavereista ja työkavereista.

Nyt sitten oikeestaan, että on päässy juttelemaan ni vähän syvemmältä niistä asioista, niinkun semmosen ihmisen kanssa, joka on kokenu sen saman homman nii työkaverille kävi yhtä hölmösti tässä vuoden vaihteessa, ninni sen kanssa on kyllä asiaa käyty kyllä läpi sitten, molemmilta puolilta, niinkun hänen puolelta ja minun puolelta. (vuoroviikkoisä, H3)

Ne isät, jotka kertoivat puhuneensa asioistaan joko kavereiden tai kohtalotovereiden kanssa, eivät kokeneet tarvitsevansa muulla tavalla järjestettyä keskusteluapua. Nämä isät toteavatkin vertaistukiryhmiin lähtemisen tuntuneen heistä vaikealta.

Mulla ois ollu ehkä pikkasen korkea kynnys lähtee näihin näihin kaupungin järjestämiin ja ylläpitämiin, täysin tuntemattomille mennä avautumaan itestään, niin se ois ollu ehkä tekemätön paikka. (vuoroviikkoisä, H6)

Lisäksi yksi vertaisryhmässä käyneistä isistä kertoo kyseenalaistaneensa alussa kyseisen tuen tarpeellisuuden itselleen.

...eka kerran, kun kävin siellä ja kerroin tilanteestani ynnä muusta, niin aloin pohtii, että tarviinkohan mä tämmöstä ollenkaan, että kun mulla oli kuitenkin vuosi siitä erosta jo silloin... (etäisä, H10)

Täysin tuntemattomille ihmisille puhumaan lähteminen voikin olla haastavaa toisille, mutta toiset voivat kokea tämän olevan itseasiassa helpompaa kuin tutuille puhuminen.

No mää kävin sen ero -ryhmän, että se tota autto hirveesti. Siellä se oli jotenkin paljon helpompi puhua mun vieraitten kanssa. Vaikka jotkut aattelee, että ehkä vieraitten kans ei osaa puhua, mutta kun siellä kaikki oli samassa tilanteessa. (lähi-isä, H8)

Ne isät, jotka olivat käyneet eron liittyvässä vertaisryhmässä kertoivat olleensa alun epävarmuudestaan huolimatta tyytyväisiä ryhmän toimintaa. Nämä isät kertoivat vaikeiden asioiden jakamisen täysin tuntemattomien ihmisten kanssa olleen heille vapauttava ja vahvistava kokemus. Yksi isä totesi kertoessaan vertaistukiryhmästään, että *"tavallaan se oli kaikille semmonen vahvistava kokemus"*. Mykkänen-Hännisen ja Kääriäisen (2009, 3, 64) mukaan vertaistukiryhmä voi parhaimmillaan tarjota mahdollisuuden voimaannuttavaan kohtaamiseen.

Ja kyllä mä olin sen eka käynnin jälkeen niinkun, että Jumalauta, että näitä on enää yheksän vaa jälellä niinkun, että tulikin ihan semmonen päinvastanen, että voi mahoton, miten hyvältä tuntuu kertominen ja tämmönen. Että sain sillein hönkästä sinne ne fiilikseni ja sitten kun oli tiettyjä teemoja, mitä siellä käytiin ja eteni mun mielestä ihan kivasti. // Sitten siinä vaa istuttiin ni huomasi, että on mukava jakaa oman elämänsä asioita ventovieraille ihmisille, joita yhdisti vaan se ryhmä... (etäisiä, H10)

Vertaistukiryhmien vahvuutena näyttää uusien ihmisten lisäksi olevan ryhmänjäsenten erilaiset elämän vaiheet, mikä tuo uudenlaista näkemystä yksilöiden ajatteluun. Yksi vertaistukiryhmän käynyt isä toteaa tästä, että *”se oli mun mielestä hyvä, että siellä oli eri ikäisiä, ni oli erilaisia perspektiivejä asioihin ja erilaista elämäkokemusta...”*. Vertaistuki toimiikin jonkinlaisena arviointitukena, jossa ryhmän jäsenet saavat itsearviointin ja sosiaalisen vertailun kannalta olennaista palautetta. Vertaisilta saadun ymmärryksen ja hyväksynnän kautta ryhmän jäsenet voivat työstää eron jälkeisiä tunteitaan ja ajatuksiaan, minkä takia se voidaan nähdä sosiaalisen tuen muodoista myös tunnetukena. (Ks. House 1981, 23–24.) Isyyden vertaistukiryhmissä pohditaan yleensä eron jälkeisen vanhemmuuden lisäksi sen eri ulottuvuuksia, kuten lapsen hoitoa ja hänestä huolehtimista, turvallisuutta ja kiintymystä, tunteita, kuuntelemista, läsnäoloa, vastavuoroisuutta sekä jatkuvuutta (Mueller-Johnson 2005, 111; Jyrkämä & Rinnevuori 2005, 9). Isät kertovat kokeneensa hyödyllisiksi vertaistukiryhmän jäsenten erilaisten taustojen lisäksi ryhmissä tehdyt erilaiset tehtävät.

...ne oli hyviä ajatuksia siellä. Sitten oli aina joku työryhmä, että käytiin joku asia pienessä ryhmässä läpi ja keskusteltiin siitä. Ne oli ihan hyviä asioita joo, on mulla ne laput vissiin kotona. Ihan hyvä, se oli hyvä ryhmä, kyllä. (lähi-isä, H7)

Kohtalotovereiden tai vertaisten kanssa ”juttelu” on syvällisempää kuin niiden kavereiden, jotka eivät ole kokeneet eroa. Kohtalontoveruutta ja vertaistukiryhmien tukea yhdistääkin se, että niissä isät saavat jakaa ajatuksensa ja purkaa mieltään ilman, että rasittavat sillä muita kavereitaan. *”Mulla on vuos ollu aika myrskystä ton eron jälkeen..., /et mä en mä sitten enää oo viittiny joitain kavereita ruveta, jotka ei oo eroo käynyt läpi, kuormittaa sillä.”* Lisäksi sekä kohtalontoveruudessa että vertaistukiryhmässä isä yhdistää samantapainen kokemus, johon vastavuoroinen ymmärrys perustuu.

Jotenkin joskus ite ajatteli, että ku jolleki kavereille, kun tätä jauho ja ne oli niitä samoja asioita, jankkas koko ajan samoja asioita ja pyöritti, vaikka kaveri kyllä sinnikkäästi kuunteli ja anto sitä tukea sillein, mut tota siellä (vertaisryhmässä) se oli jotenkin helpompaa. (lähi-isä, H8)

Se, millä tavalla ja kenen kanssa isät olivat käsitelleet eroa, vaihteli. Osa kertoi jutelleensa asiasta kavereiden kanssa, kun taas osa puhui syvällisemmän tuen saamisesta kohtalotovereilta tai vertaisilta. Jotkut puolestaan olivat käyttäneet erilaisten ammatillisten palveluiden tarjoamaa keskustelutukea eron käsittelyyn. Suurin osa isistä kertoi kuitenkin kavereidensa olleen tärkeimpänä tukena eron käsittelyssä. Nämä tulokset ovat samansuuntaisia Järvisen (2012) opinnäytetyön kanssa, jossa miehet kertovat toisten miesten, kuten kavereidensa, antaman tuen olleen heille tärkeää eron jälkeen. Lisäksi jotkut isät olivat kokeneet vertaisryhmien tuen olleen heille merkityksellistä. (Järvinen 2012, 40.)

6.3 Tuki lapsen hoitoon ja kasvatukseen

Kaikissa tarinatyypeissä puhutaan jonkin verran lasten hoitoon ja kasvatukseen saatavasta tuesta. Pienempien lasten hoitotuki ja vanhempien lasten valvontatuki näyttäytyvät tarinoissa pääasiassa isovanhemmilta ja muilta lapsen sukulaisilta saatavana tukena, jolloin isät pystyvät helpommin suunnittelemaan menojaan. Tällaista tukea voidaan kutsua läheisiltä eli informaaleilta tahoilta saatavaksi instrumentaaliksi tueksi, sillä siinä tuen antaja antaa suoraa apua joko oman ajan tai ”palvelun” muodossa (House 1981, 25). Instrumentaalituki liittyykin sekä lastenhoitoon ja kasvatukseen saatavaan tukeen että neuvoihin omilta sukulaisilta tai kavereilta.

Sitten kaikki menot sillä viikolla on sitten aika tarkkaan sumplittava, miten hoitaa, että jos talvellaki halua käyä hiihtämässä se on vaa jotenki järjestettävä, kyllä kohta tietysti hiihtää jo kovempaa ku minä, mutta tota niin ei vielä. Mä oon sitten vieny tunniks mummolaan tai jotain muuta. Sit exän sisko asuu ihan lähellä, ni oonko sit yhen tai pari kertaa käyttäny sitäkin sitten hyväkseen siinä, että sekinkun haluaa sitä (lasta) nähä... (vuoroviikkoisä, H3)

...mulla on äiti kuitenkin seitkytviisvee ja pirtsakassa kunnossa ja hän käy siten välillä tsiikailemassa, että onks siellä kaikki kohillaan, ettei ihan villiinny noi, nuorimmainen varsinkaan, niin säilyy jossain kurissa ja herran nuhteessa siellä niin sanotusti... (lähi-isä, H5)

Eron aikana isät kertovat puolestaan kaivanneensa tukea erilaista palveluista siihen, millä tavalla he hoitavat eron lastensa kannalta oikein. Mykkänen-Hänninen ja Kääriäinen (2009, 40, 68) ovat sitä mieltä, että riitaisien erojen lisäksi myös sopuisissa eroissa vanhemmat saattavat kaivata tukea ymmärtääkseen sen, miltä eron tuomat muutokset näyttävät lapsen näkökulmasta. Keskusteluavun hakemisessa ongelmallista voi kuitenkin olla se, ettei tätä tukea osata tarkemmin määritellä. Seuraavassa sitaatissa isä kertoo vastaavanlaisesta tilanteesta.

...neuvolasta kysyttiin, että minkälaista tukea te tarvitte. Niin sitten me, että ei me osata, että me oltas vaan tultu ehkä vaan tällästä keskusteluapua, ja miten me hoidetaan lasten kanssa tää ero oikein, että vähän sellasta tukee siihen. Se ei ollu ehkä niin hyvää apua ehkä, mitä me odotettiin, mitä saatas perheneuvolasta. Jotenkin nii heijän viesti, että me molemmat ajateltiin, että me hoidetaan hyvin tää asia, että kaikki on ihan ok, että tuntu, ettei ollu parempaa apua sitten tarjota siihen. (lähi-isä, H8)

Eron aikana kaivatussa keskusteluavussa korostuu lapsen kannalta asioiden pohtimisen lisäksi tuen nopea saatavuus ja omaa mieltä painavien aiheiden käsittely. Eräs isä kertoo saaneensa kirkon perhetukikeskuksesta ”*tosi hyvää tukea*”, koska ”*sinne niinku pääs nopeesti ja puhuun just niistä asioista, mitkä itteä paino.*” Eron aikana saadun keskusteluavun lisäksi yksi isistä mainitsi ammatillisen näkökulman saamisen olevan tarpeellista lapsen kasvatukseen eron jälkeen. Osittain tämä näyttäytyi yhteistyövanhemmuuden sujumisen helpottamisena, mutta pääasiassa isä kertoi kaipaavansa palautetta ja rohkaisua päätöksentekonsa tueksi. Tällä tavoin lastenhoidon ammattilaisilta saatu tuki näyttäytyy seuraavassa sitaatissa arviointitukena tai vahvistuksena (Kahn & Antonucci 1980, 267; House 1981, 25).

Äiti laitto vastaan siitä koko ajan (pojan laittamisesta päivähoitoon isän luona ollessa)... Ainut henkilö, jolta koin, että sain tukea oli se päivähoitojohtaja, mies. Mää hänen kanssa näistä keskustelin, niin hän ei ensimmäisenä tyrmännyt ajatusta. Sitten mitä kerroin ja mitä ajattelin pojan kannalta ja perustelin asioita, niin hän oli sitten oli aika monessa asiassa samaa mieltä. Hän ilmeisesti oli äidin kanssa keskustellut ja tota teki sen sitten mahdolliseksi, että pojan äiti sitten suostu sitten siihen. Ihan käytännön tasolla kaipaisin tukea ja ammatti-ihmisen näkemystä siitä, mikä olisi lapsen kannalta parasta. (vuoroviikkoisä, H4)

Ammattilaiselta saadun arviointituen lisäksi isät kertoivat kaivanneensa eron jälkeen ajoittain vinkkejä ja neuvoja niin lapsen kasvatukseen kuin lapsen hoitoon liittyen. Toisin sanoen isät kokivat kaipaavansa tietotukea erilaisten neuvojen ja ehdotusten muodossa. Tällaista tietotukea kaivattiin joko läheisiltä tai lastenhoidon ammattilaiselta, jolta saadun tuen koettiin auttavan eron jälkeisestä vanhemmuudesta itse selviämiseen. (Ks. House 1981, 24.)

Sellanen käytännön asioiden säätämisestä, että ...ehkä olis voinu olla, mitä mä sanosin sellanen vinkkipuhelin. Pysty kyselee jonkun verran vanhemmilta ja joiltain kavereilta, joilla oli jo lapsia. Tälläsiä käytännön vinkkejä. (etäisä, H11)

Avopuolisoni on hoitaja ... ja ...kokenut kasvattaja ja käytännössä on tullutkin hänen näkemyksiä lasten kasvatuksesta. Sillon alkuunsa varsinkin, häneltä sain uskoa näihin asioihin ja vinkkejä. Niin ni semmosia... vinkkejä, mikä kuuluu normaaliin kasvuun tai ikään... (vuoroviikkoisä, H4)

Housen (1981) ja Kahn ja Antonuccin (1981) määritelmien mukaan lastenhoitotuki ja kasvatustuki ovat instrumentaalista tukea, koska niihin saadussa tuessa korostuu erilaisten palvelusten tekeminen toiselle. Näiden lisäksi instrumentaaliin tukeen voidaan katsoa kuuluvan taloudellinen tuki. Kuten Koiso-Kanttila (2000) tuo esiin, elatusvelvolliset joutuvat maksamaan elatusmaksujen lisäksi lastensa ylläpidon ja muut kulut lasten ollessa heidän luonaan. Tästä huolimatta elatusvelvollisten taloudellisista vaikeuksista puhutaan vähän, eivät he saa yhteiskunnalta muuta tukea kuin elatusvähennystä. (Koiso-Kanttila 2000, 31–32.) Muutamassa tarinassa taloudelliseen tukeen viitattiin palvelun edullisuuden tai ilmaistoiminnan muodossa. Ainoastaan yksi isistä mainitsi tarinassaan joko rahallisen tuen tai taloudellisten menojen huomioimisen toivottavaksi.

...jos mullakin kolme assuu tavallaan jossain toisessa paikkaa, mä asun yksin, kyllä mä silloin oon velvollinen maksamaan niitten elämisestä, mutta siinä taas ei oteta huomioon sitäkää, että jos ne on vaikka joka viikonloppu minun luona (enemmän kuin huoltajuussopimuksessa sovittu), ni ne ei taas vähennä niitä (elatus)päiviä lainkaan. Jos päiviä laskettas, ni se ois helppoo taas niinpäin, että isän ei tarttis maksaa niin paljoo... (etäisä, H2)

Päivähoidosta ja koulusta saatavaan tietotukeen isät kertoivat olevansa pääasiassa tyytyväisiä. Lapsen arkeen liittyvistä ympäristöistä saatu tietotuki näyttäytyi pääasiassa tiedon saantina niin lapsen viikko-ohjelmasta kuin lapsen kuulumisista ja ”touhuista”.

No oikeestaan tarhassa ja eskarissa pysy tosi hyvin siinä mukana, mitä tytölle kuuluu. Se, että on eronnu ei vaikuttanu siihen miten hoitajat, miten henkilökunta suhtautu. Päinvastoin tultiin kertomaan enemmän asioita, et hei tiesithän, että tytöllä on tällasta ja tällasta ensi viikolla ja sillä lailla tuntuu niinku, että hoitohenkilökunta oli osa myös tätä tukitoimintaa sillä lailla. (etäisä, H1)

Lisäksi muutama isä kertoi saavansa lapsen arkeen liittyvää tietoa myös lapsensa äidiltä ja isovanhemmilta. Oheisessa sitaatissa tulee kuitenkin esiin se, että lapsen äidiltä saatava tieto liittyy enimmäkseen lapsen arjessa esiin tulleisiin ongelmakohtiin, mihin kaivataan isän tukea.

Oon käyny joskus vanhempainillassa ja sitten heijän äiti kertoo, sen verran väleissä kuitenkin. Sitten taas sekin varmaa, ku se ei saa itse, tai se on varmaan väärä sana sanoo ruotuun, mutta jos just mennee koulussa vaikka huonosti tai tulee unohuksia tai kouluun liittyvää, mikä on tavallaan väärin, ni sitten ne (lapsen äiti ja mummo) soittaa joskus kumpikin mulle... (etäisä, H2)

Suullisesti annetun tiedon lisäksi erilaiset päiväkodin viikkotiedotteet ja kouluissa käytössä olevat tietojärjestelmät isät kokivat hyviksi. Niiden katsottiin myös omalta osaltaan tukevan eron jälkeistä isyyttä. Eräs isä totesi tästä muun muassa siten, että ”*se Wilma - järjestelmä tukee sitä (isyyttä) tosi hyvin ja opettajan järjestämät infot ja tilaisuudet tai vanhempainillat sun muut.*” Hyvistä tietojärjestelmistä huolimatta isät olivat kiinnostuneita saamaan vieläkin enemmän tietoa lapsensa arkeen liittyen. Yksi isistä toivoo esimerkiksi, että myös yleisiin tiedotteisiin liittymättömistä asioista oltaisiin yhteydessä molempiin vanhempiin. ”*Sit oon kertonu päiväkotiin siitäkin, että välillä sitä (tietoa) tulee tosi nihkeesti, että ...sähköpostiin vois laittaa jostain mikä noihin perusposteihin ei kuulu.*”

6.4 Yhteistyövanhemmuuden sujumiseen kaivattu tuki

Lainsäädännössä korostetaan vanhempien tahdon ensisijaisuutta ja keskinäistä päätöksentekoa lapsen huolto-, asumis- ja tapaamisasioissa. Toisin sanoen vanhempien tulisi yhdessä sopia lasta koskevista asioista avioeron yhteydessä. (Taskinen 2001, 11, 61.) Tämä on kuitenkin asia, jonka isät kokevat hankalaksi niin isyyden puolustustarinoissa kuin erilaisen isyyden rakennustarinoissa. Isät kertoivat vanhempien välistä sopimuksen tekoa hankaloit-

tavan esimerkiksi vanhempien huonot välit sekä keskusteluyhteyden katkeaminen. Yksi isistä kertoo hakeneensa vanhempien väliseen keskusteluun apua lastenvalvojalta, huonoin tuloksin.

Mähän olin soitellu aikasemmin lastenvalvojalle ja kertonu, että meillä on tämmönen tilanne..., kun me ei voida millään tavalla keskustella. Että minne me voidaan tulla keskustelemaan, että Neuvokaa mua... Ni sit se sano vaan se nainen, tietysti sieltä, että no sun pitää varmaan mennä käräjille sitten. Mä sainoin, että Mut kun mä en haluais käräjille, että Eiks Helveti täällä oo mitään muuta vaihtoehtoo, et sä sanot vaa vaihtoehoks, että mee käräjille. Se oli se hänen ainut neuvo, että ei tänne tulla riitelemään, että tänne tullaan allekirjottamaan sopimus. (etäisiä, H10)

Yllä olevasta sitaatista tulee hyvin esiin myös se, että kaikki vanhemmat eivät ole pystyneet sopimaan riittävän hyvin lapsen huolto- ja tapaamisasioista ennen lastenvalvojan tapaamista. Lisäksi yllä olevasta sitaatista saa sellaisen kuvan, että lastenvalvoja on pitänyt tiukan rajan siinä, mitkä asiat kuuluvat hänen työtehtäviinsä ja mitkä eivät (ks. Taskinen 2001, 46). Tästä huolimatta isä näyttää toivovan enemmän asiakaspalveluhenkisyttä ja edes hänen eteenpäin ohjaamistaan seuraavaan palveluun. Alla olevassa sitaatissa sama isä kertoo saaneensa tarvittavan vastauksen kysymykseensä vasta jälkikäteen.

...mä oisin kaivannu neuvontaa ehkä sosiaalitoimistosta isänä, että ois kerrottu eri vaihtoehdot... Niinku mä sanoin, ku se lastenvalvojakin ammatikseen tekee näitä sopimuksia, ni se ei niinkun ohjannu, että meillä on tämmönen neuvottelu, että menkääpäs nyt sinne neuvotteluun ja sitten siellä sovitte asiat, miten huoltajuuden teette ja sitten tulette minun luokse allekirjoittamaan paperin. Mutta hän jätti sen ohjauksen, että mulle tuli yllätyksenä, kun oli sopimukset tehny, nii sitten pullahti, että täällä on tämmönen neuvottelu... (etäisiä, H10)

Vaikka yhden isän sanoin voi todeta, että lastenvalvojalle on *”ihan hemmetin pitkät jontusajat”*, niin siitä huolimatta sopimuksen tekotilanteeseen ei välttämättä valmistauduta tai siihen ei saada riittävästi tukea. Moni isä kokeekin olevansa lapsensa äitiä huonommin valmistautunut virallisen sopimuksen tekemiseen, kuten alla olevassa sitaatissa todetaan.

...mun exvaimoni ties sen, kun hän sano, että lapset lähtee mukaan, ni hän heti kerto ehdot ja paljon maksat elatusmaksua. Hän ties kaikki paperille sanoo mulle, että tuks tuks tuks tuks tuks, kun apteekin hyllyltä. Ja kun minä elämäni ensimmäistä kertaa eroavana ihmisenä, lapsen isänä, enhän mä tienny yhtään... (etäisiä, H10)

Isien kertomuksista tulee esiin myös se, että he olisivat toivoneet jonkun selittävän heille ymmärrettävällä tavalla niin elatusmaksujen laskutavan kuin lasten huolto- ja tapaamissopimuksen sisällön. Toisin sanoen isät olisivat tarvinneet tietoa siitä, mitä sovitut asiat käytännössä tarkoittavat ja ovatko ne sekä heidän että lasten kannalta oikeudenmukaisia. Se, että lapsen huollosta, tapaamisesta ja elatuksesta tehdään kirjallinen sopimus ja niiden tekemiseen tarvittava tieto on ”*jossain Kelan tai lastensuojelun sivuilla*” ei riitä, vaan isät kertovat tarvitsevansa henkilökohtaisempaa tukea. Isät näyttävätkin toivovan lastenvalvojilta heidän yksilökohtaista kohtaamista, neuvontaa ja ohjausta eli niin sanottua tietotukea (ks. House 1981, 24).

Sitten noihin sopimisasioihin, niihin äitin vaatimukseen, tapaamisiin ja maksuasioihin ja tollasiin noin, niin ehkä silloin ois ollu hyvä sellanen neuvoja. Kuitenkin kun näissä ite toimi, niin ei sitten saanu oikein, että jos tähän jää tällänen lausahdus, niin mitä se myöhemmin tarkoittaa. Niitä on jälkeenpäin vaikea muuttaa, että kannattaa miettii tälläsi ja tälläsi asioita. Mut kun oot niissä tilanteissa yksin, nii ei niitä osaa salaman nopeesti ajatella, että mitä kannattaa tehdä ja mitä ei. (etäisiä, H11)

Vaikka laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361) korostaa huoltajien yhteistoimintaa ja sukupuolten tasa-arvoa, niin silti isät kokevat olevansa epätasa-arvoisemmassa asemassa eron jälkeen. Tämä näyttäytyy etenkin niissä tilanteissa, joissa vanhemmat eivät pysty ratkaisemaan yhdessä lasten huoltajuutta eron jälkeen ja asian ratkaiseminen menee käräjäoikeuteen. Alla olevassa sitaatissa isä kertoo myös viranomaisten olevan sitä mieltä, että tälläisissä tilanteissa isät ovat äitejä heikommassa asemassa.

mun yks juristituttu, mä siltä sit vähän kyselin, että kannattaako mun lähtee käräjille. Ja totah hän oli sitten sitä mieltä, että ei sun kannata, että kun ne on nii upporikasta rutiköyhää -reissuja, että niissä voi käyä miten vaan ...niin hän sanoi, että ei sun kannata, kun siinä on äiti pikkusen vahvemmillä siinä hommissa, että se on realiteetti nykyään siellä maailmassa. (etäisiä, H10)

Voisi olettaa, että eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus helpottaisi sen jälkeen, kun lasten huolto- ja tapaamissopimus on allekirjoitettu. Monissa tutkimuksissa ja ero-oppaissa korostetaan sitä, että vanhemmilta odotetaan sopuisaa tai edes asiallista yhteistyövanhemmuutta, mikä edellyttää vastavuoroista keskustelua (esim. Sobolewski & King 2005, Hokkanen 2005; Vanhemman opas 2011). Tämä odotus ei kuitenkaan näytä toteutuvan isyyden puolustus- ja erilaisen isyyden rakennustarinoissa, vaan isät kertovat lastensa äitien saattavan

kieltäytyä puhumasta heille sopimuksen teon jälkeenkin. Yhteisistä asioista puhumisen vaikeus eron jälkeen on tunnustettu myös Mueller-Johnsonin (2005) tutkimuksessa. Hän toteaa, että vanhempien väliseen viestintään olisi hyvä löytää sellaisia keinoja, jotka vähentäisivät heidän välisiä konflikteja ja rakentaisivat yhteistyöhön perustuvaa vanhemmuus-suhdetta. (Mueller-Johnson 2005, 111.) Isien tarinoissa tuleekin ilmi, että isät kaipaavat ulkopuolista tukea sekä keskusteluyhteyden luomiseen lapsensa äitiin että heidän välisiin keskusteluihinsa. Haasteeksi tämän saamiseen näyttää kuitenkin olevan erilaisten palveluiden vapaaehtoisuus ja niistä kieltäytymismahdollisuus. Isät kertovat toivovansa sellaista palvelua, jossa tiukemman linjan kautta mahdollistettaisiin vanhempien välisen yhteistyövanhemmuuden sujuvuus.

Se juridinen keinottomuus leimaa sitä järjestelmää... Että toisen vois pakottaa johonkin keskustelutilaisuuteen, että siinä ois muitakin ihmisiä läsnä, sellanen rauhallinen tunnelma. Mutta toinen kun ei halua koskaan tulla mihinkään, niinkun keskustelemaan. Ois semmonen velvollisuus tulla juttelemaan johonkin asiasta, että ois sellanen mahdollisuus haastaa toinen keskustelutilaisuuteen, ni sekin olis niikun pienen pieni askel eteenpäin, mutkun ei oo sellastakaan. Jos sellasen pykälän sais, niin se ois jotain. (etäisiä, H11)

Toiseksi vaihtoehdoksi yhteistyövanhemmuuden sujumisen helpottamiseksi isät nimeävät neutraalin välikäden, jonka kautta erilaiset lapsen liittyvät asiat hoidettaisiin.

...tossakin ois yks semmonen piirre, mikä pitäis hoitaa muuta kautta, että olis joku muu siinä välissä keskustelemassa. Ei tarvis suoraan keskenään neuvotella vaan, että siinä olis joku välipykälä, tavallaan sellanen ukkosenjohdatin, siinä välissä. Mut just tohon tarttis apua tällä hetkellä semmonen tärkeä juttu. (etäisiä, H11)

Isät kertovat niin isyyden puolustustarinoissa kuin erilaisen isyyden rakennustarinoissa hankalasta suhteestaan lastensa äitiin, minkä he kokevat vaikeuttavan yhteistyövanhemmuuden sujumista. Pelkkä huolien ja haasteiden kuunteleminen ei riitä yhteistyövanhemmuuden sujumiseen kaivatussa tuessa, vaan isät näyttävät toivovan enemmän käytännön vinkkejä ja neuvoja. Tämä on asia, johon isät toivovat saavansa tukea lähinnä viranomaisilta, sillä he kokevat olevansa yksin äitien käyttäessään valtaa ja hankaloittaessa yhteistyövanhemmuutta. Tällaisissa tapauksissa oikeanlainen neuvonta ja tuki oikeaan aikaan olisi isien mielestä tärkeää, mutta todellisuudessa asiat saattavat olla päinvastoin, kuten alla olevassa sitaatissa todetaan.

Että kyllä me eron jälkeen, kun huoltajuussopimuksen oon tehny niin oon hakenu näistä instansseista apua perheneuvolasta, lastensuojelusta, mutta kukaan ei oo oikein ohjannu. Kaikki ohjaus tuli niinkun jälkikäteen. (etäisiä, H10)

Yksi isistä ehdottaa yhteistyövanhemmuuden helpottamiseksi eron jälkeen huoltajuussopimuksen tekoa jo ennen lapsen syntymää, minkä tekeminen tapahtuisi samalla periaatteella kuin avioehdon tekeminen.

Mut jos lainsäädäntö tekis jotakin järkevää. ...kun ollaan neuvolassa ja se vauva on tulossa, nii vauvaa oottavalle isälle ja äidille sanottas, että tehäänpä huoltajuussopimus sen varalta, jos teille tulee avioero. Saattaa kuulostaa ihan naurettavalta, mutta sehän on yhtä naurettavaa niinkun tehä avioehto tehä naimisiin mentäessä. Paljon isommasta asiasta puhutaan lastenhuollosta ja tapaamisista, kun omaisuudesta, ainakin mun mielestä. (etäisiä, H10)

Yhteistyövanhemmuuden haasteet liittyvät isien kertoman mukaan pääasiassa vanhempien välisen keskusteluyhteyden katoamiseen ja lastensa äitien vallankäytön välineisiin. Yllä olevan sitaatissa näihin asioihin pyritään löytämään ratkaisu, käymällä lapsen huoltoon ja tapaamisasioihin liittyvä keskustelu silloin, kun vanhempien keskinäiset välit ja keskusteluyhteys on todennäköisimmin parhaimmillaan.

6.5 Sosiaalinen tuki ja tuen lähteet

Eron jälkeisen vanhemmuuden tuen tarpeet kytkeytyvät isien tarinoissa niin elämän jatkuvuuteen, eron käsittelyyn, lapsen hoitoon ja kasvatukseen kuin yhteistyövanhemmuuden sujuvuuteen. Isät kertovat saavansa tai ainakin kaipaavansa hieman eri tyylistä tukea sen mukaan, millaiseen asiaan he kokevat tarvitsevansa apua. Isät kertovat saavansa tai tarvitsevansa lähes kaikkia sosiaalisen tuen muotoja sekä informaaleilta (yhteisöt, kaverit, lapsen äiti, lapsen muut sukulaiset, läheiset) että formaaleilta (palvelut, ammattilaiset, viranomaiset) tahoilta. Ainoana poikkeuksena Housen (1981, 23–25) luettelemista sosiaalisen tuen muodoista näyttää olevan arviointituki, jota isät kertovat kaipaavansa ainoastaan ammattilaisilta eli formaaleista lähteistä. Tästä huolimatta se, keneltä isät saavat tai toivovat

saavansa tukea riippuu heidän tuen tarpeestaan. Olen koonnut isien tarinoissa kuvatut sosiaalisen tuen muodot ja tuen lähteet oheiseen taulukkoon (taulukko 2).

Taulukko 2. Eron jälkeisen isyyden sosiaaliset tuen tarpeet

Vanhemmuuden sosiaaliset tuen tarpeet				
	Tunnetuki	Instrumentaalituki	Arviointituki	Tietotuki
Informaalituki	Erilaiset yhteisöt: - luottamus - hyväksyntä - yhteenkuuluvuus Kaverit: - kuuntelu Kohtalotoverit ja vertaiset: - ymmärrys	Isovanhemmat ja muut lapsen sukulaiset: - lasten hoito ja valvonta		Läheiset, lapsen äiti: - vinkit lapsen hoitoon ja kasvatukseen - tieto lapsen arjesta
Formaalituki	Ammatillaiset: - kuuntelu - luottamus - ymmärrys	Palvelujärjestelmä (taloudellinen tuki): - elatusmaksut lastenhoito kulu- jen mukaisiksi - ilmaiset ja edulliset palvelut	Ammatillaiset: - lapsen etu - lapsen näkökulma eroon - tuki/vahvistus päätöksen te- koon	Viranomaiset: - neuvonta ja ohjaus Ammatillaiset: - vinkit lapsen hoitoon ja kasvatukseen - tieto lapsen arjesta

Ensimmäinen asia, jota isät kertovat saaneensa tai kaivanneensa eron jälkeen on tunnetuki erilaisilta yhteisöiltä. Näihin tunnetuen mahdollisiin antajiin isät liittivät kolme erityylistä informaalia yhteisöä: lähiyhteisön, työyhteisön ja muista lapsiperheistä koostuvan yhteisön. Kahnin ja Antonuccin (1980, 274, 277) mukaan itselle yleensä läheisimmiksi koetaan perhe ja hyvä ystävät, joista sosiaalinen verkosto lähtee muodostumaan. Tärkeimmäksi tunnetuen lähteeksi isät mainitsevatkin kertomuksissaan omista sukulaisistaan ja pitkäaikaisista kavereistaan koostuvan lähiyhteisön, jolta he kokevat saaneensa niin luottamusta kuin hyväksyntää. Tiivis, toisistaan välittävä työyhteisö saattaa toimia lähiyhteisön tavoin tärkeänä tunnetuen tarjoajana eron jälkeen. Kuten aikaisemmissa luvuissa tuli ilmi, isät saattavat kokea työyhteisössä vallalla olevat arvot tärkeänä tukena elämän jatkumisessa eron jälkeen.

Sekä lähiyhteisöltä että työyhteisöltä saatua tunnetukea saattaa kuitenkin olla vaikea havaita, sillä se ilmenee aikaisemmin muodostettujen suhteiden pysyvyytenä ja elämän jatkumisenä ennallaan erosta huolimatta. Vaikka näiden isien elämässä on ollut merkittävä muutost kohta, niin siitä huolimatta näissä suhteissa ei ole tapahtunut muutoksia. Ehkä juuri tästä syystä isät kokevat nämä kaksi yhteisöä itselleen tärkeiksi tukijoiksi. Jotkut isät puolestaan kertoivat, että heidän sosiaalinen verkostonsa oli kaventunut eron jälkeen heidän jäädes- sään asumaan entiselle paikkakunnalleen (ks. Hemminki 2010, 34–35). Näissä tilanteissa isät kertoivat kaivanneensa tunnetukea etenkin toisilta lapsiperheiltä. Tämän kaltainen tunnetuki näyttyy kuitenkin pikemminkin yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden kaipuuna kuin luottamuksen ja hyväksynnän hakemisena. Erilaisilta yhteisöiltä saatua tunnetukea kuvaa niin luottamus, hyväksyntä kuin yhteenkuuluvuus (House 1981, 23–24).

Yhteisöiltä saadun tunnetuen lisäksi isät kertovat saaneensa ja tarvitseensa hieman eri tyy- listä tunnetukea eron mukana tuomien tunteiden ja ajatusten käsittelemiseen. Eron käsitte- lemiseen saatuun tukeen liittyvät kommunikointiin ja dialogiin linkittyvät määreet, kuten kuunteleminen ja ymmärtäminen. Nämä kaksi tunnetuen muotoa isät erottivat toisistaan sen mukaan keneltä he kertoivat saaneensa kyseistä tukea. Joillekin isille riitti tunteiden ja ajatusten purkaminen joko kavereilleen tai eri palveluiden ammattilaisille, joiden tehtävänä oli kuunnella heidän huoliaan. Näistä informaaleista ja formaaleista tuen lähteistä saatuun kuuntelutukeen liittyy luottamuksen elementti, joka näyttyy hieman erilaisena tunnetu- kena kuin yhteisöltä saatu luottamus (ks. House 1981, 23–24). Eron käsittelyssä luotta- muksellisuuteen liittyy keskustelun jääminen kahdenkeskeiseksi isän ja hänen kuuntelijan- sa välillä, kun taas yhteisöiltä saatuun luottamukseen liittyy suhteiden pysyvyys ja elä- mänmuutoksen hyväksyntä.

Eron käsittelyyn liittyy myös ymmärryksen elementti, joka ilmenee kuuntelutuen laajene- misenä vastavuoroiseksi dialogiksi. Toiset isät kertoivatkin kaipaavansa syvällisempää asi- oiden käsittelyä ja ymmärrystä joko kohtalotovereidensa tai vertaistensa kanssa. Molem- minpuolisten kokemusten jakamisen kautta isät kertovat tulleen erilaisilla ymmärretyksi kuin kavereilleen puhumisen kautta. Parhaimmillaan ymmärretyksi tuleminen tulee esiin syvällisemmän keskustelukokemuksen saamisena. Tällaisen ymmärryksen kautta isät saat-

tavat kokea myös jonkinlaista yhteenkuuluvuuden tunnetta, mutta pääasia, eron käsittely, liittyy kuulluksi ja ymmärretyksi tulemiseen.

Eron jälkeiseen isyyteen ja sen tukemiseen linkittyvät myös lasten hoitaminen ja siitä aiheutuvat kulut. Oman ajan saamiseksi tai työmatkojen hoitamiseksi isät kertoivat saaneensa ajoittain tukea joko pienten lasten hoitamiseen tai isompien lasten valvomiseen informaaleista lähteistä. Tällaista instrumentaalista tukea isät kertoivat saaneensa sekä lasten isovanhemmilta että muilta sukulaisilta. Lasten hoitamiseen ja valvomiseen kulutettu aika on pois tuen antajan omasta ajasta, jonka takia tällaisen palveluksen tekemistä toiselle voidaan kuvata instrumentaaliksi tueksi (House 1981, 25). Ainoastaan yksi isä toi esiin informaaleista lähteistä saatavan taloudellisen tuen tarpeellisuuden kertoessaan vanhemmuuden tukemisesta. Hän kertoi taloudellisen tuen olevan tarpeen sellaisissa tilanteissa, joissa lapset ovat hänen luonaan enemmän kuin alun perin on sovittu. Tällä tavoin hän katsoi, että elatusmaksussa olisi tärkeää huomioida lasten hänen luonaan viettämä aika, eikä se mitä yhteishuoltajussopimukseen on kirjattu. Toisin sanoen taloudellisten etuuksien kaltainen instrumentaalituki tulisi huomioida sen mukaan kuinka paljon isä joutuu huolehtimaan lapsistaan ja heidän hoitamiseen menevistä kuluista yksin. Sinä aikana kuin lapsi on vanhempansa luona, on sekä äitien että isien otettava kokonaisvastuu lapsiin liittyvistä asioista (Kuronen & Hokkanen 2008, 35). Tätä vanhemman vastuuta voi tukea taloudellisessa mielessä myös isille ja lapsille suunnattujen edullisten tai ilmaisten palveluiden muodossa.

Lastenhoito ja -valvontatuen sekä taloudellisen tuen lisäksi isät kertovat kaipaavansa erilaisia tietotuen muotoja eron jälkeen. Isät kertoivat saaneensa sekä informaaleista että informaaleista lähteistä tietoa lastensa arjesta, minkä he katsoivat tarpeelliseksi voidakseen täyttää velvollisuuksiaan vanhempana eron jälkeen. Isät kertoivat olevansa tyytyväisiä niin päiväkodeista kuin kouluista saamaansa tietoon lapsen arjesta. Lisäksi muutama isä kertoi myös lastensa äidin antavan heille jonkin verran tietoa lapsen arjesta. Saadusta tietoudesta huolimatta useimmiten isät halusivat selvittää lastensa kuulumisia itse lasten ollessa heidän luonaan. Tietotuki yleisemmän tiedon antamisena näyttäytyy vanhemmuuden tukemisessa sillä tavoin, että isät ovat tietoisia lapsensa niin sanotusta viikko-ohjelmasta.

Tiedon annon lisäksi tietotukeen liittyy neuvojen, ehdotusten ja ohjeiden antaminen (House 1981, 24). Isät kertovat kaivanneensa jonkin verran käytännön vinkkejä ja neuvoja lapsen kasvatukseen ja lapsen hoitoon liittyen. Näihin asioihin isät kokivat saaneensa tukea sekä informaaleilta (läheisiltään) että formaaleilta (lastenhoidon ammattilaisilta) tahoilta. Kuten Housen (1981, 24) määrittelemään tietotukeen kuuluu, isät katsoivat tällaisten neuvojen ja vinkkien auttavan ongelmista itse selviämistä. Tarinoissa, joissa vanhempien keskinäiset välit olivat huonot, pelkkä tiedon saaminen ei enää riittänyt vaan isät kaipasivat konkreettisempaa tietotukea neuvonnan ja ohjauksen muodossa. Yksilökohtaiseen kohtamiseen perustuvaa neuvontaa ja ohjausta isät katsoivat tarvitsevansa lapsen huolto- ja tapaamissopimuksen tekemiseen, läpikäymiseen ymmärrettävällä tavalla ja käytännön toteuttamisen sujumiseen vastapuolen kanssa. Vaikka kaikki tutkimukseen osallistuneet isät olivat aktiivisesti läsnä lastensa elämässä eron jälkeen, niin siitä huolimatta yhteistyövanhemmuus lasten äidin kanssa ei välttämättä toteutunut heidän odotustensa mukaisella tavalla. Isät kertoivat kaipaavansa neuvontaa ja ohjaustukea pääasiassa viranomaisilta (formaaleilta tahoilta), joiden he toivoivat helpottavan vanhempien välisen keskusteluyhteyden rakentamista kohti yhteistyöhön perustuvaa vanhemmuussuhdetta (ks. Mueller-Johnson 2005, 111).

Eron jälkeisen vanhemmuuden arviointiin isät kertoivat kaivanneensa jonkin verran ammattilaisilta saatua palautetta eli formaalia arviointitukea. Tällaista arviointitietoa isät kertoivat tarvitseensa pohtiessaan eron hoitamista lastensa kannalta oikein. Lapsen kannalta oikein toimiminen liittyy lapsen etuun. Eron tuomien muutosten tarkastelu lapsen näkökulmasta saattaa olla tarpeen myös sellaisissa tilanteissa, joissa vanhemmat ovat eronneet sovussa (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 40, 68). Eron jälkeen lapsen edun arviointituki voi liittyä myös isän oman näkökulman ja päätöksen teon vahvistamiseen. Vahvistus viittaa yhteisymmärryksen ilmaisuun tai jonkun teon oikeellisuuden tai soveliaisuuden myöntämiseen (Kahn & Antonucci 1980, 267).

Yhteenvetona voisi todeta, että isät toivovat läheisten sukulaisuus- ja kaverisuhteidensa pysyvän samankaltaisena uudesta elämäntilanteesta huolimatta. Tämän toteutuessa isät kokevat saavansa tunnetukea ja voivansa luottaa elämässään pysyneisiin ihmisiin sekä siihen, että he ovat hyväksyneet kyseisen elämänmuutoksen. Isät katsovat tarvitseensa myös lä-

heisiltä kavereiltaan tunnetukea heidän huoliensa ja murheidensa kuuntelun muodossa. Lisäksi isät kertoivat tarvinneensa tunnetukea kohtalotovereilta ja vertaisilta kokemustensa ymmärtämisen muodossa. Isät katsoivat saaneensa tietotukea läheistensä lisäksi myös lapsensa äidiltä lähinnä tiedon antona ja lapsen hoitovinkkeinä. Instrumentaalia lastenhoito ja -valvontatukea isät kertoivat puolestaan saaneensa lastensa isovanhemmilta ja muilta lapsen sukulaisilta. Formaalia tukea isät kertoivat kaivanneensa kaikkien sosiaalisen tuen muotojen osalta. Isät kertoivat saaneensa tunnetukea kuuntelun muodossa erilaisten palveluiden ammattilaisilta. Viranomaisilta saatuun instrumentaaliin tukeen puolestaan viitattiin isien tarinoissa lähinnä vain taloudellisen tuen muodossa. Tärkeimmiksi formaaleista lähteistä saaduiksi sosiaalisen tuen muodoiksi nähtiin lapsen kannalta asioiden arviointituki sekä erilainen tietotuki niin tiedon annon kuin ohjauksen ja neuvonnan muodossa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sitä, millaisena eron jälkeinen isyys ja sen tukeminen näyttäytyvät isien omissa kertomuksissa. Lähestyin aihetta narratiivisesta näkökulmasta pyytämällä isiä kertomaan omien isyyskokemustensa kautta heidän elämästään ennen ja jälkeen eron. Tällä tavoin pyrin saamaan selville sitä, millaisena isät näkevät isyytensä ja millä tavalla he kuvaavat vanhemmuutensa tuen tarpeita parisuhteen päättymisen jälkeen. Pidin isien oman näkökulman tutkimista tärkeänä siksi, että heidän omat kokemuksensa ovat jääneet vähäiselle huomiolle eron jälkeisen isyyden tutkimisessa. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole selvitetty isien eron jälkeisiä vanhemmuuden tuen tarpeita.

Aikaisemmissa vanhempien eron ja isyyteen liittyvissä tutkimuksissa on nostettu esiin huoli eron jälkeisestä isyydestä ja sen ohenemisesta lapsen tarpeiden näkökulmasta (Dorethy ym. 1998; Huttunen 2001). Tähän tutkimukseen osallistuneet isät kertoivat suhteidensa lapsiin olevan hyvät, ja olevansa aktiivisesti mukana lastensa elämässä. Lisäksi moni heistä näki lapsiaan myös arkipäivinä. Ainoastaan yhden isän kohdalla isyys oli ohentunut. Hän kertoi sen olevan seurasta vanhempien välisestä pitkään jatkuneesta lapsen huoltoon ja ta-

paamiseen liittyneestä kiistasta, mikä oli ratkennut käräjäoikeudessa äidin hyväksi. Isyyden ohenemisesta huolimatta kyseinen isä kertoi lastensa olevan hänellä päivittäin mielessä ja toivoi heidän välisten tapaamisten pysyvän luontevina kaikesta huolimatta. Aikaisempien tutkimusten huolesta poiketen tutkimukseen osallistuneet isät eivät juurikaan olleet huolissaan eron jälkeisestä isyydestään vaan kertoivat lasten kanssa vietetyn ajan olevan heille joko luontevaa tai panostamisen arvoista.

Järjestin isien haastattelut kronologisiksi kertomuksiksi, joista aineiston analyysin tuloksena muodostui neljä tarinatyyppeä: isyyden puolustustarinat, uuteen elämään ja isyyteen sopeutumistarinat, kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinat sekä erilaisen isyyden rakennustarinat. Hahmotin tarinatyypit kahden dikotomisen vastaparin, muutos–pysyvyys ja aktiivinen–passiivinen toimijuus, kautta. Kiinnostava tulos oli se, että suurimmassa osassa tarinoista isyys oli pysynyt pääasiassa samankaltaisena kuin mitä se ennen eroa oli ollut (ks. kuvio 3). Tämä tulos poikkeaa aikaisempien tutkimusten tuloksista, joissa eron jälkeinen isyys on nähty pääasiassa muuttuvana ilmiönä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on puhuttu isyyden pysyvyyden sijaan isien etäännyttämisestä lastensa arkielämästä, isän ja lapsen välisen yhteyden katkeamisesta sekä isien mahdollisuuksista kokonaisvaltaistaa isyyttään ja syventää suhdettaan lapsiinsa eron jälkeen (Huttunen 2001; Korhonen 1999; Plihtari 2010; Riessman 1990).

Tarinatyyppeiden lähempi tarkastelu osoitti, että eron jälkeinen isyys näyttäytyy isien tarinoissa monimuotoisena ja kirjavana. Isyys nähtiin niin puolustuksen ja panostuksen arvoiseksi asiaksi kuin yleensä yksilön elämään kytkeytyvänä ja sen tuomiin muutoksiin sopeutumista vaativana asiana. Lisäksi eron jälkeinen isyys nähtiin niin mahdollisuudeksi kasvattaa omaa kasvatuksellista itsetuntoa kuin olosuhteiden pakosta uudelleen rakennettavaksi asiaksi. Olisi voinut olettaa, että yhteishuoltajuuden käytännön toteutustavalla olisi ollut väliä sen suhteen, millaiseksi eron jälkeinen isyys tarinoissa kuvataan. Tästä oletuksesta huolimatta se ei näyttänyt määrittävän yhteishuoltajuustyyppien sijoittumista tyyppitarinoiden alle, sillä tarinatyyppeiden kertojista löytyi sekalaisesti erilaisia etäisä–vuoroviikkoisä–lähi-isä- yhdistelmiä. Vaikka elämään ja isyyteen sopeutumistarinoissa molempien tarinoiden kertojat olivat kertomishetkellä lähi-isiä, niin toisella heistä oli vastikään tapahtunut muutos yhteishuoltajuuden käytännön toteutustavassa. Kyseisessä tarinas-

sa lapset olivat muuttaneet hänen luokseen asumaan eli etäisästä oli tullut lähi-isä. Erilaisen isyyden rakennustarinoissa puolestaan molemmat olivat sillä hetkellä etä-isiä, vaikka toinen heistä oli aikaisemmin ollut vuoroviikkoisä ja toisen lasten äidillä oli lasten yksinhuoltajuus. Selkeimmin isien kokemuksia eri tyyppitarinoissa näytti puolestaan ohjaavan heidän oma toimijuutensa, suhde lasten äiteihin ja yhteistyövanhemmuus heidän kanssa (ks. liite 3).

Yhteistyövanhemmuuden sujuvuus lasten äitien kanssa olikin niin isyyden puolustustarinoissa kuin erilaisen isyyden rakennustarinoissa huolen aiheena. Yhteistyövanhemmuuden sujuvuuteen isät kokivat tarvitsevansa viranomaisten tukea. Tämän lisäksi muita tarinoissa esiin tulleita eron jälkeisen isyyden tuen tarpeita olivat elämän jatkumiseen ja yksin pärjäämiseen, eron käsittelyyn sekä lapsen hoitoon ja kasvatukseen saatu ja kaivattu tuki (ks. liite 4). Mielenkiintoista isien eron jälkeisessä vanhemmuuspuheessa oli se, että isät liittivät siihen yhteistyövanhemmuuden ja lapsen hoito- ja kasvatusvelvollisuuden lisäksi myös muita asioita. Tuen tarpeista kerrottaessa isyys näytti nimittäin linkittyvän vahvasti myös yksilön omaan hyvinvointiin, jota kerrottiin tukevan niin eron käsittely yhdessä jonkun kanssa kuin elämän jatkuminen samankaltaisena läheisten ihmisten kanssa.

Sosiaalinen tuki voidaan määritellä sosiaalisen tukiverkoston kautta, jolta yksilö luottaa saavansa sosioemotionaalista tukea, käytännön apua tai molempia (Thoits 1982, 147–148; Kahn & Antonucci 1980, 255). Eron jälkeisen vanhemmuuden sosiaaliset tuen tarpeet näyttivätkin linkittyvän kaikkiin Housen (1981, 23–25) mainitsemiin sosiaalisen tuen osa-alueisiin (tunnetuki, instrumentaalituki, tietotuki ja arviointituki). Vaikka pääasiassa isät kokivat saaneensa tai tarvitsevansa näitä kaikkia sosiaalisen tuen muotoja niin informaaleilta kuin formaaleilta tahoilta, niin silti siinä millaista tukea keneltäkin odotettiin oli hieman eroja. Tästä hyvänä esimerkkinä on tunnetuki, jota isät kertoivat saaneensa niin yhteisöiltä, kavereilta, vertaisilta, kohtalotovereilta kuin ammattilaisilta. Läheisiltä, kuten omilta sukulaisilta ja kavereilta, isät kertoivat odottaneensa enemmänkin tiivistä yhdessäoloa, huolien kuuntelua ja luotettavuutta suhteiden jatkumisen mielessä. Kun taas ammattilaisilta saatu kuuntelu ja luottamus liittyvät enemmänkin vaitiolovelvollisuuteen ja isän haluun purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan jollekin.

Kavereilta ja ammattilaisilta isät eivät kokeneet saavansa samanlaista ymmärrystä kuin kohtalotovereilta tai vertaisilta, jotka olivat kokeneet samanlaisen elämänmuutoksen kuin hekin. Instrumentaalista tukea isät puolestaan kokivat saaneensa käytännön apuna lasten hoitoon ja valvontaan lastensa isovanhemmilta ja muilta sukulaisilta, minkä lisäksi isien tarinoissa tuli esiin toive taloudellisesta tuesta viranomaisilta. Ainoastaan ammattitaholta isät kaipaivat jonkin verran arviointitukea lapsen edun ja näkökulman pohtimiseen eron aikana ja sen jälkeen. Tietotukea isät kertoivat saavansa tiedon antona ja lasten hoitovinkeinä niin läheisiltään, lastensa äidiltä kuin ammattilaisilta. Lisäksi isät kertoivat tarvitsevansa viranomaisilta tietotukea ohjauksen ja neuvonnan muodossa lähinnä lapsen huolto- ja tapaamissopimuksen tekoon ja yhteishuoltajuuden sujuvuuteen. Voisikin ajatella, että se keneltä isät odottavat saavansa tukea liittyy heidän tuen tarpeisiin ja odotuksiin saamastaan tuesta.

Tutkimukseni tulokset niin eron jälkeisen isyyden kuin vanhemmuuden tukemisen osalta tarkensivat aikaisempien tutkimusten tuloksia ja toivat niihin uutta näkökulmaa. Tutkimuksessani uuden tiedon tuottamista ilmentää hyvin se, että tulosten perusteella voi todeta isyyden jatkuvuuden samankaltaisena erosta huolimatta olevan yllättävänkin yleistä, mitä aikaisemmissa tutkimuksissa ei juurikaan ole käsitelty. Eron jälkeistä isyyttä on tarkasteltu ennen kaikkea etäisyytenä, minkä takia vuoroviikko- ja lähi-isyyden näkökulmat ovat jääneet vähälle huomiolle aikaisemmissa tutkimuksissa. Isyyden pysyvyyttä ja muuttumattomuutta eron jälkeen olisikin syytä tarkastella lisää. Sen lisäksi, että tutkimukseni toi lisätietoa vähän tutkittuun aiheeseen, tulosten perusteella tuli esiin selkeitä eron jälkeisen isyyden tuen tarpeita ja tuen muotoja. Tämän takia uskonkin narratiivisen tutkimusotteen olleen hyvä keino sekä isien oman näkökulman esiin tuomiseen että vanhemmuuden tuen tarpeiden kartoittamiseen.

Tavoitteenani oli lähestyä aihetta narratiivisen näkökulman lisäksi positiivisista tarinoista käsin. Haastatteleman isät olivat kaikki aktiivisesti mukana lastensa elämässä, joko yhteishuoltajuuden muodon takia tai aktiivisen yhteydenpidon välityksellä. Tämän takia tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäivät esimerkiksi ne isät, joilla on vain tapaamisoikeus lapsiinsa (lasten äideillä yksinhuoltajuus) ja ne, jotka ovat yksinhuoltajia. Lisäksi tutkimuksen ulkopuolelle jäivät etäisät, joiden suhde lapsiinsa on jollain lailla etäännytynyt tai katkennut

kokonaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata eron jälkeistä isyyttä sen yleisimmän huoltajuusmuodon, yhteishuoltajuuden, valossa. Tämän takia haastatteluun osallistuneiden isien tarinat ovat vain yksi kuvaus eron jälkeisestä isyydestä. Olen kuitenkin tyytyväinen saamaani aineistoon, sillä haastattelukriteerien pohjalta sain kasaan riittävän monipuolisia ja juonikuvioiltaan kirjavia tarinoita.

Narratiivisen lähestymistavan rajoitteena on katsottu olevan se, että siinä kertoja saa muodostaa tarinansa sellaiseksi kuin haluaa. Tällöin tarinan kertoja voi halutessaan jättää tarinan ulkopuolelle sellaiset kokemukset, joiden kertominen on hänelle jostain syystä vaikeaa (Kohonen 2011, 204). Tämän takia luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen haastattelussa on tärkeää (Puusa 2011, 78). Toiset haastateltavista kertoivat elämästään hyvin avoimesti, mikä ilmeni henkilökohtaisen asioiden ja heille itsellekin vaikeiden asioiden myöntämisinä. Nämä isät kertoivat esimerkiksi niin heihin kohdistuneesta väkivallasta, lastensuojeluilmoituksen tekemisestä kuin itsessään huomaamista muutoksista eron jälkeen. Toiset haastateltavista puolestaan kertoivat ainoastaan sen, minkä kokivat vastauksen kannalta tarpeelliseksi, tai ainakin näin olin aistivinani. Nämä haastattelut kulkivat hyvin pitkälti kysymys–vastaus-tyyppisesti, minkä lisäksi niissä pysyttiin aika tiivisti tiettyjen teemojen ympärillä. Aaltion ja Puusan (2011, 163) mukaan kerrottavaan tarinaan vaikuttaa ilmapiirin lisäksi haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutus, mikä tulee ottaa huomioon haastateltuiden arvioinnissa. Koen pystyneeni rakentamaan riittävän avoimen ja turvallisen ilmapiirin haastattelutilanteisiin, sillä jokainen tutkimukseen osallistuneista isistä kertoi haastattelun olleen heille positiivinen kokemus.

Kerronnalliseen haastatteluun liittyy jonkin verran myös muistelututkimuksen piirteitä, sillä yleensä kertomus liittyy jo tapahtuneeseen. Lisäksi muisti on rajallinen valikoima siitä, mitä ihminen on elämänsä aikana kokenut, tehnyt ja ajatellut (Saarenheimo 2012, 30). Vaikka suurimmalla osalla haastateltavista erosta oli kulunut aikaa 2–5 vuotta, niin haastateltavien joukossa oli myös niitä, joiden erosta oli kulunut jo pidemmän aikaa. Haastatelussa pyysin isiä kertomaan eron jälkeisen ajan lisäksi ajasta ennen eroa ja siitä, millaista heidän perhe-elämänsä tuolloin oli. Tämän takia muistamiseen ja mieleen palauttamiseen liittyvät rajoitteet on tärkeä huomioida aineiston luotettavuutta arvioitaessa. Vaikka joillain isillä erosta oli kulunut enemmän aikaa, niin koen sen silti olleen parempi ratkaisu kuin

vastaeronneiden haastattelemisen. Olen tätä mieltä siksi, että eron jälkeisen isyyden tutkiminen vaatii elämän ja lapsen huollon vakiintumista käytännössä.

Lisäksi Saarenheimo (2012, 153) toteaa tunteilla olevan vahva vaikutus muistamiseen. Ajallisen etäisyyden kautta uskon isien pystyneen paremmin pohtimaan, arvioimaan ja käsittelemään eron jälkeistä isyyttään ja vanhemmuuden tuen tarpeitaan. Koen erosta kulu-
neen ajan kahdesta viiteen vuoteen olleen sopiva aikaväli eron jälkeisen isyyden tarkaste-
luun. Kymmenen vuotta erosta alkaa puolestaan olla jo aika pitkä aika muistamisen suh-
teen, mikä saattoi jollain tavalla vaikuttaa yhden isän kertomukseen. Olen kuitenkin tyyty-
väinen määrittelemiini haastattelukriteereihin, sillä jokainen tutkimukseen osallistunut isä
eli kertoessaan vanhemmuuden arkea. Kaikkien haastatteluun osallistuneiden isien lapset
(tai ainakin osa) olivat nimittäin alaikäisiä. Jos olisin haastatellut sellaisia isiä, joiden lapset
ovat jo aikuisia, niin siinä tapauksessa suurempana vaarana olisi voinut olla sanontanakin
tuttu ”aika kultaa muistot”. Aikuisten lasten isien haastatteluissa eron jälkeinen isyys näyt-
täytyisi ehkä hieman erilaisena kuin tähän tutkimukseen osallistuneiden isien kertomuksis-
sa, minkä takia se voisi olla mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe. Muistamiseen liitty-
vistä haasteista ja haastateltavien mahdollisuudesta rajata kertomaansa huolimatta uskon
isien kertomien asioiden olleen heille jollain tavalla merkityksellisiä tarinan kertomishet-
kellä. Miksi muuten he olisivat kertoneet juuri niistä asioista, mistä he kertoivat?

Narratiivisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida monella tavalla. Yhtenä luotet-
tavuuden arvioinnin kohteena narratiivisessa tutkimuksessa on haastateltavien äänen kuu-
luminen tutkimuksessa. (Aaltio & Puusa 2011, 162–163.) Olen pyrkinyt antamaan tilaa isi-
en omalle äänelle niin haastatteluissa kuin aineiston analyysissä. Haastatteluissa annoin
isille mahdollisuuden rakentaa omaa tarinaansa mahdollisimman pitkälle valitsemieni
haastatteluteemojen rajoissa. Osa isistä tarttui tilaisuuteen kertomalla pitkälti tarinaansa it-
se, jolloin tehtäväkseni jäi ainoastaan erilaisten tarinan vaiheiden tarkentaminen kysymys-
ten avulla. Toiset isistä puolestaan halusivat toteuttaa haastattelut enemmän keskustelu-
tyyppisesti, minkä takia heidän tarinoiden kohdalla osallisuuteni tarinoiden rakentamisessa
näkyi varmasti enemmän. Haastatteluiden uudelleen järjestämisessä kronologisesti etene-
viksi tarinoiksi pyrin säilyttämään isien kertomuksista toisiinsa liittyvät sitaattit siirtäessäni
ja muokatessani niitä tarinan muotoon. Tarinoita uudelleen rakentaminen tietynlaisiksi on

kuitenkin minun tulkintani siitä, miten isien elämänvaiheet ovat kulkeneet ja siksi ne saattavat poiketa isien todellisesta elämästä.

Tulosluvuissa olen pyrkinyt välittämään lukijalle haastateltavien kokemuksia avaamalla isien kertomuksia suorien sitaattien avulla (ks. Kohonen 2011, 203). Eron jälkeisen isyyden tuloslukujen rakentamisessa olen kiinnittänyt huomiota tarinatyypejä kuvaaviin yhtäläisyyksiin ja tarinoiden etenemiseen. Tämän takia kiinnostuksen kohteena olleet asiat muuttuivat jonkin verran haastattelurungon muodostuksen ja tarinoiden analysoinnin välillä. Esimerkiksi eron jälkeisen isyyden rajaaminen pelkästään isä–lapsi-suhteeseen oli mahdollista, sillä siihen näytti vaikuttavan vahvasti myös vanhempien keskinäiset välit parisuhteen päättymisen jälkeen. Vanhemmuuden tukemiseen liittyvät teemat pysyivät puolestaan enemmän samankaltaisina tutkimusprosessin edetessä, mutta niihinkin tuli uusia ulottuvuuksia kronologisesti järjestettyjen tarinoiden tarkastelun myötä. Toki on syytä muistaa, että näiden teemojen ja sitaattien ympärille rakentamani tulokset ovat minun tulkinta aiheesta. Tämän takia eri elämänvaiheissa ja erilaisista taustoista tulevat lukijat saattavat löytää sitaateista sellaisia asioita, joita itse en ole tullut ajatelleeksi.

Aaltion ja Puusan (2011, 164) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida myös tutkijan päättelyketjun ja tulkintojen avoimuuden kautta. Tämän takia olen pyrkinyt kirjoittamaan tarkasti auki tutkimuksen eri vaiheissa tekemäni valinnat ja perustelemaan ne. Olen kuvannut sekä tutkimusongelman valintaa ja rajausta, haastateltavien etsintä ja valintaprosessia, haastatteluiden tekemistä käytännössä sekä niiden purkamista ja analysointia. Metodien kuvaus ja niiden tekoprosessin jäljiteltävyys ovatkin olennaisia laadullisen tutkimuksen toistettavuudessa ja näin myös sen luotettavuuden tarkastelussa (Aaltio & Puusa 2011, 157).

Mitä tämän tutkimuksen tulosten perusteella sitten voi todeta? Eron jälkeinen isyys näyttäisi muokkautuvan isän oman toimijuuden lisäksi myös suhteessa lapsen äitiin yhteistyövanhemmuuden kautta, mikä omalta osaltaan määrittää myös sitä, millaisena eron jälkeinen isyys näyttäytyy isien kertomuksissa. Lisäksi isyys linkittyy kiinteästi yksilöön ja hänelle tärkeisiin arvoihin sekä hänen hyvinvointiinsa. Voisikin ajatella, että isyyden eri puolien toteutuminen parhaalla mahdollisella tavalla eron jälkeen edellyttää sekä isän henkilö-

kohtaista hyvinvointia että sujuvaa yhteistyövanhemmuutta. Nämä kaksi asiaa ovatkin tärkeitä huomioida eron jälkeisen isyyden tukemisessa.

Eron kaltaisissa elämänmuutoksissa vanhempien keskinäinen asioista sopiminen on iso vaatimus, mikä tulee esiin myös isien tarinoissa. Sopuisissakin merkeissä päättyneissä suhteissa joidenkin isien kokemukset lastenvalvojen tapaamisista olivat negatiivisia. Tämän takia neuvonnan saaminen ennen lapsen huolto- ja tapaamissopimuksen tekemistä voisi helpottaa isien omien toiveiden kuulemista, lapsen edun ymmärtämistä molemmin puolin sekä ennakoisi tulevaa lapsenvalvojan tapaamista ja sopimuksen allekirjoittamista. Eron käsittelyyn saatava kuunteluun ja ymmärrykseen liittyvä tunnetuen saaminen näyttää olevan myös tärkeää, mutta tämän lisäksi vanhempien keskinäiset ”valvotut” keskustelutapaamiset näyttäisivät olevan tarpeen. Vanhempien erojen hoitaminen ”oikein” voisi edistää parempaa yhteistyövanhemmuutta eron jälkeen, mikä olisi myös ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Tässä tutkimuksessa esiin tulleiden tuen tarpeiden kautta, olisi kiinnostavaa tutkia tarkemmin myös sosiaalityön roolia eron jälkeisissä vanhemmuuskokemuksissa. Lisäksi yhtenäisen mallin hahmottelu vanhemmuuden jatkumiseen ja yhteistyövanhemmuuden sujumisen turvaamiseen näyttäisi olevan tarpeen. Jokaisella isän sosiaaliseen verkostoon kuuluvalla jäsenellä näyttäisi olevan tärkeä rooli eron jälkeisen isyyden tukemisessa. Tämän takia eron jälkeisen isyyden tukemista ei tule jättää vain viranomaisten antaman tuen vaaraan vaan myös lapsen äiti, isän läheiset, heidän työnantajansa ja myös muut lapsiperheet voivat omalla toiminnallaan olla rakentamassa positiivisia eron jälkeisiä isyystarinoita.

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen lähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO. 153–166.

Aalto, I. 2012. Isyyden aika – Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa. Jyväskylän yliopisto: Bookwell Oy. Väitöskirja.

Aaltonen, T. & Leimumäki, A. 2010. Kertomus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa J. Ruusuvoori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 119–152.

Amato, P. R. & Gilbreth J. G. 1999. Nonresident fathers and children's wellbeing: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family*; 61 (3), 557–573.

Autonen-Vaaraniemi, L. 2012. Eroisyyden oikeuttamisen periaatteet. Teoksessa H. Forsberg & L. Autonen-Vaaraniemi (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalisuus. Tampere: Vastapaino, 101–122.

Bruner, J. 1991. The narrative construction of reality. *Critical Inquiry*; 18 (1), 1–21.

Carlson, M. J., McLanahan, S. S. & Brooks-Gunn, J. 2008. Coparenting and Nonresident Fathers' Involvement with Young Children after a Nonmarital Birth. *Demography*; 45 (2), 461–488.

Dorethy W. J., Kouneski, E. F. & Ericson, M. F. 1998. Responsible fathering. *Journal of Marriage and the Family*; 60, 277–292.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu – opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 24–42.

Gordon, T. 2005. Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa A. Meurman-Solin & I. Pyysiäinen. Ihmistieteet tänään. Helsinki: Gaudeamus. 114–130.

Heikkinen, H. L. T. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 142–158.

Hemminki, A. 2010. Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä – Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä University Printing House.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Haastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, T. 2002. ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää” – Vanhempien ja lasten väliset suhteet. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus – Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: Ps-kustannus. 119–140.

Hokkanen, T. 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen – yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

House, J. S. 1981. Work stress and social support. Reading, Mass: Addison-Wesley publishing.

Huttunen, J. 1993. Isä perheessä. Sosiaalinen aikakauskirja; 6, 6–10.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusu-
vuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere:
Vastapaino, 189–222.

Hyvärinen, M. 2010. Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa J. Ruusu-
vuori, P. Ni-
kander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 90–118.

Jyrkämä, O. & Rinnevuori, E. 2005. Eron jälkeen – tukea koko eroavalle perheelle. Ra-
potti projektista, jossa vuosina 2002-2005 kehitettiin koko eroavan perheen tukimuotoa.
Tampere: MLL, Tampereen osasto.

Järvinen, J. 2012. Aina isänä lapseni elämässä – isien kertomuksia isyydestä avioero-
prosessin aikana ja sen jälkeen. Järvenpää. Diakonia-ammattikorkeakoulu Diak Etelä. Opin-
näytetyö.

Kahn, A. R. & Antonucci, T. 1980. Convoys over the life course: Attachment, roles and
social support. Teoksessa P. B. Baltes & O. Brim (toim.) Life-span development and be-
havior (vol.3). Boston: Lexington Press. 253–286.

Koiso-Kanttila, H. 2000. Mies ja avioero. Teoksessa J. Kempe (toim.) Miesnäkökulmia ta-
sa-arvoon. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaisuja 2000:5. Helsinki: Oy Edita
Ab. 29–32.

Kohonen, E. 2011. Narratiivisuus – vähän hyödynnetty lähestymistapa kauppatieteellisessä
tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perus-
teita laadullisen lähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO. 196–205. Väitöskirja.

Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma
vanhemmuus. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Kumpusalo, E. 1991. Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 8/1991. Valtion painatuskeskus.

Kuronen, M. 2003. Eronnut perhe? Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 103–120.

Kuronen, M. & Hokkanen, T. 2008. Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia / Helsinki University Press. 27–42.

Koskela, R. 2009. Ero lapsiperheessä - Miten tukea lasta ja vanhempia? Helsinki: Paintek Pihlajamäki Oy.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 1983. L 8.4.1983/361.

Leigh, L. A. & Grady, K. 1985. Changes in Mothers' Social Networks and Social Support Following Divorce. *Journal of Marriage and the Family* 47 (3), 663–673.

Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylän university printing house. Väitöskirja.

Lin, N. R. L., Simeone, R. L., Ensel, W. M. & Kuo, W. 1979. Social support, stressful life events and illness: A model and an empirical test. *Journal on Health and Social Behavior*; 20 (2), 108–119.

Manning, P. K. & Cullum-Swan 1994. Narrative, Content and Semiotic Analysis. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage. 463–477.

Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. Perheenlisäys isien kokemana. Fenomenologinen tutkimus. Oulu: Oulun yliopisto. Väitöskirja.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. 1994. *Qualitative data analysis – an expanded source-book*. California: Sage.

Misler, E. G. 1986b. The analysis of interview-narratives. Teoksessa T. R. Sarbin (toim.) *Narrative Psychology. The storied nature of human conduct*. New York: Praeger. 233–255.

Mueller-Johnson, K. 2005. Supporting conflicted post-divorce parenting. Teoksessa M. Maclean (toim.) *Family law and family values*. Oregon: Hart Publishing. 107–122.

Mykkänen, J. & Aalto, I. 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset – Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Verkkojulkaisusarja 34. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura. Luettu 18.11.2012. Luettavissa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf>

Mykkänen, J. & Huttunen, H. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia / Helsinki University Press. 169–187.

Mykkänen-Hänninen, R. & Kääriäinen, A. 2009. *Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa*. Helsinki: Hakapaino Oy.

Nousiainen, K. 2004. *Lapsistaan erillään asuvat äidit – Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja*. Jyväskylä: Kopijyvä Oy. Väitöskirja.

Panttila, R. 2005. *Kahden kodin lapsuus – Katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen*. Helsinki: SOCCA: Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 1/2005.

Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. Sage: Thousand Oaks.

Pleck, J. H. 2010. *Fatherhood and masculinity*. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The role of the father in child development*. Hoboken, New Jersey: Wiley. 5th edition. 27–57.

Plihtari, E. 2010. Eron jälkeinen vanhemmuus etä-isän näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro Gradu -tutkielma.

Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen lähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO. 73–87.

Riessman, C. K. 1990. Divorce talk: Women and men make sense of personal relationships. New Brunswick: Rutgers University Press.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lapsen uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Väitöskirja.

Ronkainen, S. 1999. Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Helsinki: Gaudeamus. Väitöskirja.

Ronkainen, S. 2006. Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa M. Lohiniva-Kerkelä (toim.) Väkivalta – seuraamukset ja haavoittuvuus. Helsinki: Talentum, 531-550.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 22–56.

Saarenheimo, M. 2012. Muistamisen vimma. Tampere: Vastapaino.

Skevik, A. 2006. 'Absent fathers' or 'reorganized families'? Variation in father-child contact after parental break-up in Norway. *Sociological Review*; 54 (1), 114–132.

Smart, C. 1999. The 'new' parenthood: fathers and mothers after divorce. Teoksessa E. Silva & C. Smart (toim.) The new family? London: Sage. 100–114.

Smart, C. & Neale, B. 1999. *Family fragments?* Cambridge: Polity Press.

Smart, C. 2005. *Changing commitments: a study of close kin after divorce in England*. Teoksessa M. Maclean (toim.) *Family law and family values*. Oregon: Hart Publishing, 137–153.

Sobolewski J. M. & King V. 2005. *The Importance of the Coparental Relationship for Nonresident Fathers' Ties to Children*. *Journal of Marriage and Family*; 67 (5), 1196–1212.

Squire, C. 2008. *Experience-centred and culturally-oriented approaches to narrative*. Teoksessa M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou (toim.) *Doing narrative research*. London: Sage. 41–63.

Stewart, S. D. 1999. *Disneyland dads, Disneyland moms? How nonresident parents spend time with absent children*. *Journal of Family Issues*; 20 (4), 539–556.

Taskinen, S. 2001. *Lapsen etu erotilanteissa: opas sosiaalitoimelle*. Helsinki: Stakes.

Thoits, P. A. 1982. *Conceptual, methodological and theoretical problems in studying social support as a buffer against life stress*. *Journal of Health and Social Behavior*; 23 (2), 145–159.

Trinder, L. 2003. *Introduction*. Teoksessa A. Bainham, B. Lindley, M. Richards & L. Trinder (toim.) *Children and their family – contact, rights and welfare*. Oregon: Hart Publishing. 1–12.

Vanhemman opas - tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. 2011. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto/ Neuvokeskus-projekti.

Viljamaa, M-L. 2003. *Neuvola tänään ja huomenna – vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki*. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

LIITTEET

Liite 1 Haastattelupyyntö

Hei sinä eronnut isä!

Olen Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen ja sosiaalityön opiskelija, ja olen tekemässä pro gradu -tutkielmaa eron jälkeisestä isyydestä. Olen kiinnostunut juuri sinun kokemuksestasi; Millä tavoin olet mukana lapsesi elämässä ja millaista tukea olet saanut tai olisit tarvinnut vanhemmuuteesi eron jälkeen. Osallistumisesi olisi tärkeää, sillä kokemuksesi antaisi arvokasta tietoa eron jälkeisestä isyydestä.

Tutkimukseen voit osallistua, jos sinulla on alaikäisiä lapsia, erostasi on kulunut vähintään vuosi ja sinulla on yhteishuoltajuus lastesi äidin kanssa. Lisäksi toivon löytäväni haastateltavat Jyväskylän alueelta, jossa teen haastattelut.

Kaikki haastattelut käsitellään luottamuksellisesti niin, ettei sinun henkilöllisyytesi ole tunnistettavissa valmiissa tutkimuksessa. Sähköpostissa näkyvä nimitietosi tulee vain minun tietooni. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja voit halutessasi perua osallistumisesi missä tahansa vaiheessa. Tutkielmaani ohjaa sosiaalityön puolella ma professori Marjo Kuronen ja kasvatustieteen puolella professori Tapio Aittola.

Jos kiinnostuit graduni aiheesta ja haluaisit kertoa kokemuksistasi, niin ota minuun yhteyttä sähköpostitse mahdollisimman pian, viimeistään 30.4.2013 mennessä, jotta voimme sopia tarkemmin haastattelun ajankohdasta ja -paikasta.

Ystävällisin terveisin,

Tuija Parikka
Kasvatustieteen ja sosiaalityön opiskelija
Jyväskylän yliopisto
sähköposti: _____

Kiitos osallistumisestasi!

Liite 2 Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

Miten löysit haastattelupyynnöni ja miksi halusit osallistua haastatteluun?

Kerro kuka olet ja mitä haluat kertoa itsestäsi?

- Oma ikä
- Monta lasta ja minkä ikäisiä
- Kauanko erosta on
- Yhteishuoltajuus käytännössä
 - asuminen/tapaamiset/yhteydenpito
 - lapsen arki
 - lasta koskevat päätökset
 - elatus/raha

Kerro minulle millaista perhe-elämää vietitte ennen eroa; millainen oli tyypillinen arki?

Entä viikonloppu?

- Yhdessäolo (mitä teitte perheen kanssa, mitä lapsen kanssa kahden?)
- Kotona (kuka lapsen kanssa kotona, ruoka, kotityöt)
- Lapsen arki (koulu/pvkoti/harrastukset → läk-syt/kuskaaminen/vanhempainillat)
- Tunnesuhde (läheisyys/etäisyys)
- Kasvatus (ketä lapsi kuunteli/kuri, kuka teki päätökset)
- Läheiset ihmiset

Kuinka läheiset välit teillä oli muihin lapselle tärkeisiin ihmisiin ennen eroa? Vierailit-teko paljon serkuilla, mummolassa/pappalassa...?

- Isovanhemmat, lasten kummit ja suku
- Lapsen ympäristöt (koulu/pvkoti)

Miten kuvauksesi tyypillisestä arjesta ja viikonlopusta ovat muuttuneet eron jälkeen?

Miten sinun suhteesi muihin lapselle tärkeisiin ihmisiin on muuttunut eron jälkeen?

Millaiset sinun ja heidän välit ovat nyt?

Onko ero on muuttanut sinua? Miten? tai oletko oppinut jotain uutta itsestäsi? Mitä?

Kerro minulle siitä, millä tavalla olet pysynyt mukana lapsesi/lastesi elämässä eron jälkeen?

- Yhdessäolo (milloin näitte viimeksi, mitä teitte, mistä juttelitte)
- Lapsen arki (koulu/pvkoti/kaverit/vapaa-aika, harrastukset)
- Tieto lapsesta (saavutuksista, ongelmista)

- Tunnesuhde (läheisyys/vieraantuminen, huoli)
- Kasvatus (auktoiteetti, säännöt, päätökset, luvan pyytäminen)

Miksi juuri näissä asioissa mukana (jatkonut luonnostaan, oma aktiivisuus, jonkun toisen toive/tuki)?

Missä lapsen liittyvissä asioissa haluaisit olla enemmän mukana?

Onko ollut jotain haasteita, millaisia? Onko ne saatu ratkaistua?

Koetko että sinua on tuettu lapsen elämässä mukana pysymisessä eron jälkeen?

Kuka tukenut?

- Lasten äiti (asioista sopiminen, tiedon jako, välit ylipäätään, luottamus)
- Suku, lasten kummit ja isovanhemmat
- Kaverit
- Harrastusten/ työn kautta elämääsi kuuluvat ihmiset
- Samassa tilanteessa olevat (vertaistuki)
- Lapsen kautta elämääsi kuuluvat henkilöt tai ympäristöt (koulu/pvkoti → yhteistyö)
- Vanhemmuuteen saattavat palvelut ja edut (kohtelu, tuen saaminen)

Millä tavalla?

- Kuunteleminen, kokemusten/ ajatusten jako, tiedon jako, materiaallinen tuki, rohkaisu, luottamuksen osoitus..

Entä millaista tukea olisit kaivannut/kaipaisit?

Tiivistä, millaista eron jälkeinen isyys sinun kohdallasi on?

Onko vielä jotain, josta olisit halunnut kertoa enemmän, mistä emme ole vielä keskustelleet tai jäikö joku asia mietityttämään?

Miltä haastatteluun osallistuminen tuntui?

Kiitos haastattelusta!

Liite 3 Tyyppitarinoiden ominaisuudet

Tyyppitarinat	Isyyden puolustustarinat (H4, H9 ja H10)	Uuteen elämään ja isyyteen sopeutumistarinat (H5 ja H7)	Kasvatuksellisen itsetunnon nousutarinat (H2, H3 ja H6)	Erilaisen isyyden rakennustarinat (H1 ja H11)
Muutos-pysyvyys	Kahdessa tarinassa pysyvyys, yhdessä muutos	Pysyvyys	Pysyvyys	Muutos
Aktiivinen-passiivinen toimijuus	Aktiivinen toimijuus koko tarinan ajan (toimintaa ohjaa isänä toimiminen): → isyyden puolustaminen, → itsenäinen päätöksenteko → isyyteen panostaminen (lasten hoitoon, huolenpitoon ja hyvinvointiin panostaminen ja vastuun ottaminen)	Pääasiassa passiivinen toimijuus → toimintaa ohjaa joku muu kuin isä itse → sopimuksen hyväksyminen ilman kyseenalaistamista, muutosten odottelu	Jotain näiden väliltä (pyrkimys aktiivisuuteen tiettyjen rajojen puitteissa) → Halu toimia oman pään mukaan → Ulkopuolelta tulevat odotukset ohjaavat myös toimintaa (halu toimia oikein)	Passiivinen toimijuus (varsinkin tarinan loppupuolella) → isästä itsestään johtumaton yksittäinen tilanne tai tapahtuma muuttaa isän toimintaa → syystä tai toisesta toimijuus passivoituu loppua kohden
Tarinan yleiskuva (kerrota ja juoni)	Sekä tunnelma että juoni monivaiheisia/vaihtelevia	Sekä tunnelma että juoni tasaisista	Sekä tunnelma että juoni etenevät pääasiassa tasaisesti, pieniä säröjä lukuun ottamatta.	Tunnelma vaihtuu ääripäästä toiseen. Juoni monivaiheista.
Juonen kulku	alun positiivisuuden jälkeen juoni mutkistuu ja tunnelma muuttuu kielteiseksi. Lopussa vallitsee myönteinen ja kiireetön tunnelma	juoni kulkee tasaisesti alusta loppuun asti, ilman suurempia juonen käännteitä	Juoni kulkee suhteellisen tasaisesti alusta loppuun asti, mutta isien toimijuus vahvistuu hieman loppua kohden.	Tarinassa nähtävissä yksi selkeä käännekohta, mikä muuttaa juonen kulkua joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan
Mikä muu tarinoita määrittää:	→ Isäksi tulon täyttymys → Lasten äidit hankaloittavat yhteistyövanhemmuutta käyttämällä valtaa → lapsi elämän keskipiste (yhdessäoloon keskittyminen), kaikki muu toissijaista	→ Vanhempien eroaminen sopuisissa merkeissä, toimiva yhteistyövanhemmuus → eron jälkeiseen elämään sopeutuminen	→ Yhteistyövanhemmuuden vaihteleva toteutuminen (pääasiassa ok) → kodin askareisiin pakeneminen ristiriitaisilta ajatuksilta → omien toimintatapojen löytäminen lasten kasvatuksen suhteen	→ Erot yhteistyövanhemmuudessa (toisessa pääasiassa toimii toisessa ei ollenkaan) → erilaisen isyyden rakentaminen ja isä-lapsi-suhteen pohtiminen

Liite 4 Isyyden tuen tarpeet eron jälkeen

Millaista tukea kaivataan? ja mihin?	Tuki elämän jatkamiseen ja yksin pärjäämiseen	Eron käsittely ja siihen saatava tuki	Tuki lapsen hoitoon ja kasvatukseen	Yhteistyövanhemmuuden sujumiseen kaivattu tuki
Missä tarinatyypeissä ilmenee?	Kaikissa tarinatyypeissä	Kaikissa tarinatyypeissä	Kaikissa tarinatyypeissä	Isyyden puolustus- ja erilaisen isyyden rakennustarinoissa
Ominaista	Tukea ei kaivata (halu pärjätä ja käsitellä ero itse) → eron jälkeisten ajatusten, tunteiden ja muutosten käsitelytavat	Tarve puhua → kuunteleminen riittää → omien ajatusten purkaminen jollekin → eron käsittely eri näkökulmista	Toive yhteisöllisyydestä → muut lapsiperheet → Isille ja lapsille järjestetyt ilmais-toiminnot	Ulkopuolisen tuen tarve vanhempien väliin keskusteluihin ja keskusteluyhteyden luomiseen
	Saatua tukea vaikea määrittellä	Ymmärretyksi tulemisen ja kokemusten jakamisen tarve	Lastenhoitotuen tarve omien menojen ja ajan helpottamiseen	Neuvonta ja ohjaus tarpeen ennen sopimusten tekoa
	Elämän jatkuminen läheisten suhteiden pysyvyys		Tuki, vinkit ja palaute lapsen hoitoon, huoltoon ja kasvatukseen	Tarve tasa-arvoisempaan kohteluun erotilanteessa
Sosiaalisen tuen muoto	Tunnetuki → ympäristön/ yhteisöntuki → pysyvyys ja luottamus, hyväksyntä? → läheisten ilmaisema huoli	Tunnetuki → kuunteleminen, luottamus ja ymmärtäminen	Instrumentaalituki → lasten hoito ja valvonta tuki + rahallinen korvaus? Arviointituki (palaute) → ammatillinen tuki lapsen parhaaksi toimimiseen + eron hoitamiseen lasten kannalta oikein Tietotuen → tieto lapsen arjesta	Tietotuki → neuvot ja ohjaus Instrumentaalituki → palvelut? → Oikea tuki oikeaan aikaan
Keneltä tukea saadaan/ toivotaan	oma suku (vanhemmat ja sisarukset)	kaverit ja kohtalotoverit + vertaisryhmät ja palvelut	uusi puoliso, lapsen sukulaiset (mummot)	viranomaiset
	työyhteisö ja työkaaverit	oma suku	palvelut	palvelut